

Burmistrz Więcborka

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XXIX/218/17
Rady Miejskiej w Więcborku
z dnia 14 marca 2017r.

S t u d i u m

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Więcbork

tekst Studium - część pierwsza

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

S t u d i u m

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Więcbork

tekst Studium - część pierwsza

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Wstęp	4
Przedmiot opracowania	4
Podstawa prawna opracowania	4
Cel i zadania sporządzania studium	4
Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu	4
Ogólna charakterystyka gminy	4
Użytkowanie gruntów	5
Sieć osadnicza. Identyfikacja obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej	6
Uzbrojenie terenu	8
Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony	9
Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy	9
Procesy rozwoju zagospodarowania - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	9
Uwarunkowania rozwoju zagospodarowania wynikające z funkcjonowania na terenie gminy elektrowni wiatrowych	10
Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego	11
Geologia i ukształtowanie terenu	11
Klimat	13
Gleby i przydatność rolnicza gruntów	14
Lasy	16
Wody powierzchniowe i podziemne	17
Stan i zagrożenia środowiska. Problemy ekologiczne gminy	18
Uwarunkowania wynikające z rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych	22
Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia	22
Warunki mieszkaniowe	22
Usługi (w tym ochrona zdrowia)	23
Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i mienia	24
Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy	25
Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne	25
Analizy społeczne - charakterystyka demograficzna gminy	25
Analizy środowiskowe - ograniczenia i możliwości rozwoju osadnictwa. Predyspozycje dla rozwoju wielofunkcyjnego	29
Analizy ekonomiczne - podstawowe dane o gospodarce na terenie gminy	30
Analizy ekonomiczne - przesłanki wynikające z dotychczasowych tendencji ruchu budowlanego	34
Analizy ekonomiczne - przesłanki wynikające z obecnej struktury użytkowania gruntów	35
Analizy środowiskowe - przesłanki wynikające z ograniczeń przyrodniczych rozwoju zagospodarowania	36

Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego.....	36
Prognoza rozwoju gospodarczego gminy oraz przesłanki zapotrzebowania na tereny rozwojowe wynikające z prognoz rozwoju gospodarczego	38
Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy.....	39
Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	39
Ocena chłonności istniejącego zagospodarowania.....	39
Określenie zapotrzebowania na nową zabudowę	41
Bilans terenów	42
Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów	43
Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych	44
Ochrona przyrody.....	44
Gmina Więcbork w sieci natura 2000	49
Korytarze ekologiczne.....	50
Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	52
Inne obiekty i tereny chronione.....	56
Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych	56
Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych	57
Uwarunkowania wynikające z występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	58
Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.....	58
Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami	58
Uwarunkowania rozwoju komunikacji	59
Uwarunkowania rozwoju infrastruktury.....	62
Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych	65
Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.....	66

WSTĘP

PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Więcbork, zwane dalej „Studium”.

Studium obejmuje obszar gminy miejsko-wiejskiej Więcbork w jej granicach administracyjnych.

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określa art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003r. Nr 80 poz.717).

Rada Miejska w Więcborku w dniu 28 października 2010 r. podjęła uchwałę Nr LIII/414/2010 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Więcbork. Wykonanie uchwały powierzono Burmistrzowi Więcborka.

Dotychczas posiadane Studium zostało uchwalone uchwałą Nr XXIX/258/01 Rady Miejskiej w Więcborku z dnia 20 czerwca 2001 r.

CEL I ZADANIA SPORZĄDZANIA STUDIUM

Podstawowym celem sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jest – zgodnie z ww. ustawą - określenie „polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego”.

Studium jest podstawowym dokumentem planistycznym który kształtuje politykę gospodarowania przestrzenią na obszarze gminy i jest komplementarne wobec innych branżowych i ogólnych strategii, planów i programów rozwoju.

Zadaniami Studium są:

- rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej dotychczasowym rozwojem,
- sformułowanie optymalnych kierunków rozwoju przestrzennego gminy,
- stworzenie podstawy prawnej do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- promocja rozwoju gminy.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Więcbork położona jest w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie sępoleńskim. Jest jedną z 35 gmin miejsko-wiejskich województwa. Siedziba gminy licząca ok. 6,0 tys. mieszkańców należy do licznego w województwie grona miast o podobnej klasie wielkościowej. Jest miejską siedzibą gminy, ukierunkowaną na obsługę mieszkańców gminy, obsługę rolnictwa i lokalnej przedsiębiorczości - jednak wyróżnia się obecnością specjalistycznej ochrony zdrowia oraz znaczącym potencjałem szkolnictwa ponadgimnazjalnego - a więc pełni także funkcje ponadlokalne.

Gmina zajmuje powierzchnię ok. 236 km² co lokuje ją wśród największych gmin województwa (zajmuje 9. pozycję wśród 144 gmin). Większość gmin województwa zajmuje powierzchnię 80-200 km², jednak warto zauważyć, że bardzo podobną powierzchnię notuje sąsiednia gmina Sępólno Krajeńskie (229 km²), nieco większa jest gmina Tuchola, a znacznie większa - gmina Koronowo.

Liczba ludności gminy wynosi ok. 13,4 tys. co lokuje gminę dosyć wysoko na tle województwa (na 29. pozycji wśród 144 gmin). Bardzo podobną liczbę mieszkańców notują gminy Janikowo, Kcynia, Zławieś Wielka. Liczba ludności wiejskiej (7,4 tys.) jest typowa (36. pozycja wśród 127 obszarów wiejskich).

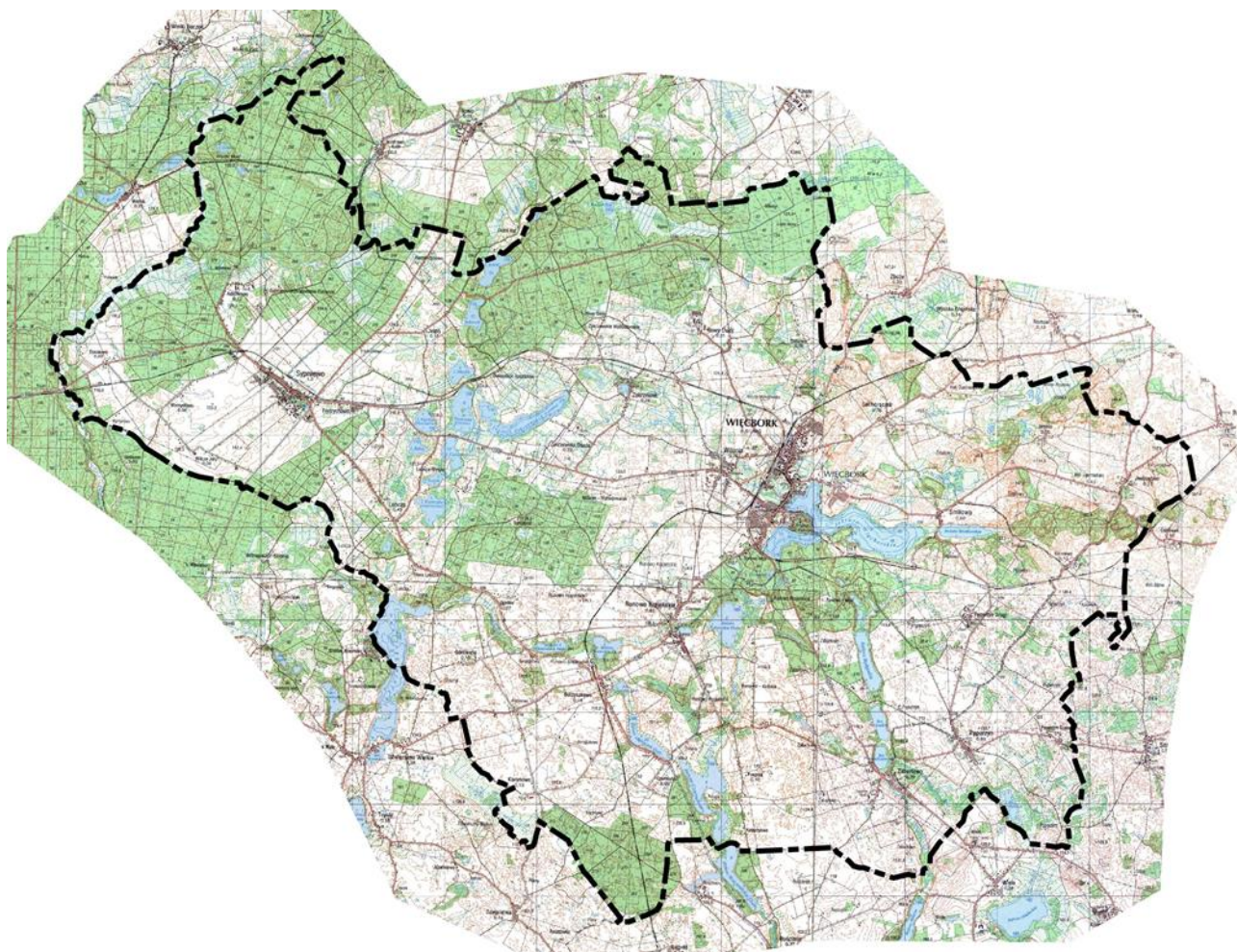
Cechą charakterystyczną gminy jest bardzo mała gęstość ludności wiejskiej - wynosi ona tylko 32 os/km² (przy średniej wojewódzkiej równej 48 os/km²), a w przeliczeniu na powierzchnię bezleśną - 45 os/km² (średnia - 64 os/km²). Wartości te lokuje gminę wśród najsłabiej zaludnionych gmin województwa - warto zauważyć, że podobnie niskie wartości notują sąsiednie gminy, a więc cały region Krajny należy do obszarów najsłabiej zaludnionych.

Obszary wiejskie gminy mają charakter rolniczy - zdecydowana większość przestrzeni wiejskiej zajęta jest przez tereny rolne, z których tylko niewielka część posiada dobre, a część – stosunkowo słabe lub co najwyżej umiarkowane, predyspozycje dla produkcji rolnej. Podkreślić należy fakt położenia praktycznie całości gminy (z wyjątkiem niewielkich powierzchni wyłączonych – obejmujących miasto Więcbork) w granicach parku krajobrazowego.

Sieć osadnicza gminy jest rozdrobniona - tworzą ją oprócz miasta aż 29 miejscowości wiejskich. Kilka miejscowości należy ocenić jako obiektywnie - na tle wiejskiej sieci osadniczej województwa - dosyć duże. Dotyczy to wsi: Sypniewo (1,6 tys. osób), Witunia (0,86 tys.), Runowo Krajeńskie (0,88 tys.), Pęperzyn (0,67 tys.). Jednak aż około 1/3 miejscowości liczy poniżej 100 mieszkańców.

W regionalizacji fizyczno-geograficznej przeprowadzonej przez Jerzego Kondrackiego, gmina została zaliczona do mezoregionu Pojezierze Krajeńskie (314.69) należącego do makroregionu Pojezierza Południowopomorskiego, w ramach podpowincji Pojezierzy Południowobałtyckich.

Należy się spodziewać, że w przyszłości zasadniczy charakter funkcjonalny gminy zostanie utrzymany. Nie należy spodziewać się istotnego wzrostu liczby mieszkańców, niezbędny jest rozwój gospodarczy, ale nie prognozuje się by przybrał on bardzo intensywny charakter (na bardzo dużą skalę).

Rysunek. Mapa fizyczno-geograficzna gminy Więcbork

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Na ogólną powierzchnię składają się użytki rolne zajmujące prawie 60%. Ich udział jest wysoki także w mieście, gdzie stanowią ponad połowę powierzchni ogólnej. Tak w mieście, jak i na obszarach wiejskich w dużej mierze są to łąki i pastwiska, choć oczywiście w strukturze ogólnej zdecydowanie przeważają grunty orne – łącznie stanowią one prawie połowę powierzchni gminy (ponad 48% powierzchni ogólnej).

Miasto Więcbork cechuje się niewielkim zalesieniem – ale podkreślić należy, że większość miast województwa cechuje się zalesieniem poniżej 10%, a 11 miast w ogóle nie ma w granicach terenów leśnych. Obszary wiejskie notują lesistość na poziomie prawie 30%. Jest to wskaźnik średni w porównaniu z innymi gminami województwa. Niemal identyczny notują położone w sąsiedztwie gminy Sępólno Krajeńskie i Gostycyn, ale na przykład gminy Mrocza, Sośno, Kamień Krajeński notują wskaźniki wyraźnie niższe. Warto jednak zauważyć, że ponieważ gmina Więcbork należy do gmin dużych w skali województwa, to bezwzględna powierzchnia lasów jest wysoka – daje aż 16. pozycję na tle gmin województwa. Ponad 9% stanowią łąki i pastwiska. Jest to wartość duża, zwłaszcza jeśli uwzględni się fakt, że na terenie gminy nie występują rozległe doliny rzeczne – wskaźnik jest bez wątpienia wynikiem wysokiej jeziorności gminy i dużej liczby terenów pojeziornych. Jest to jedna z cech specyficznych przestrzeni gminy – uwarunkowanie rzadko spotykane w tak dużym wymiarze na terenie województwa.

Tabela. Szczegółowa struktura użytkowania gruntów (wg GUS; 2014 rok)

Jednostka terytorialna	gmina	miasto	o.w.	gmina	miasto	o.w.	województwo	powiat
	Więcbork	Więcbork	Więcbork	Więcbork	Więcbork	Więcbork		
	ha			% powierzchni ogólnej				
ogółem	23602	431	23171	100,0	100,0	100,0	100,0	100,
użytki rolne razem	13995	216	13779	59,3	50,1	59,5	65,2	64,9
grunty orne	11402	169	11233	48,3	39,2	48,5	55,3	55,0
sady	91	0	91	0,4	0,0	0,4	0,7	0,3
łąki trwałe	1396	34	1362	5,9	7,9	5,9	4,7	5,3
pastwiska trwałe	759	8	751	3,2	1,9	3,2	2,6	2,7
grunty rolne zabudowane	257	4	253	1,1	0,9	1,1	1,3	1,1
grunty pod stawami	8	0	8	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
grunty pod rowami	82	1	81	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	6992	19	6973	29,6	4,4	30,1	24,4	25,6
lasy	6855	14	6841	29,0	3,2	29,5	23,8	24,8
grunty zadrzewione i zakrzewione	137	5	132	0,6	1,2	0,6	0,6	0,8
grunty pod wodami razem	1011	0	1011	4,3	0,0	4,4	2,7	2,6
morskimi wewnętrznymi	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
powierzchniowymi płynącymi	997	0	997	4,2	0,0	4,3	2,4	2,5
powierzchniowymi stojącymi	14	0	14	0,1	0,0	0,1	0,3	0,1
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	820	184	636	3,5	42,7	2,7	4,8	3,4
tereny mieszkaniowe	107	62	45	0,5	14,4	0,2	1,0	0,5
tereny przemysłowe	20	8	12	0,1	1,9	0,1	0,3	0,1
tereny inne zabudowane	46	25	21	0,2	5,8	0,1	0,4	0,2
tereny zurbanizowane niezabudowane	16	11	5	0,1	2,6	0,0	0,1	0,1
tereny rekreacji i wypoczynku	47	27	20	0,2	6,3	0,1	0,2	0,1
tereny komunikacyjne - drogi	459	32	427	1,9	7,4	1,8	2,4	2,1
tereny komunikacyjne - kolejowe	124	19	105	0,5	4,4	0,5	0,3	0,3
tereny komunikacyjne - inne	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
użytki kopalne	1	0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
użytki ekologiczne	160	0	160	0,7	0,0	0,7	0,3	0,6
nieużytki	616	12	604	2,6	2,8	2,6	2,3	2,9
tereny różne	8	0	8	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUGIK

SIEĆ OSADNICZA. IDENTYFIKACJA OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

Sieć osadnicza gminy składa się z miasta oraz 30 miejscowości wiejskich skupionych w 22 sołectwach. Miasto liczące 6,0 tys. osób (2014) należy do dosyć licznej w województwie grupy podobnych małych miast-siedzib gmin miejsko-wiejskich. Gmina Więcbork jest pod względem zajmowanej powierzchni dużą gminą, a w strukturze gminy miasto nie jest położone centralnie. Wskutek tego odległości z najbardziej odległych części gminy są dosyć duże, rzadko spotykane w innych gminach województwa. Na przykład odległość z miasta do Dorotowa przekracza 15 km.

Sołectwa gminy Więcbork (wg BIP gminy Więcbork):

Sołectwo	Miejscowości wchodzące w skład sołectwa	Ludność w roku 2014 wg Urzędu Miejskiego
Adamowo	Adamowo	119
Borzyszkowo	Borzyszkowo	144
	Klarynowo	137
Czarmuń	Czarmuń	82
Dalkowo	Dalkowo	110

Frydrychowo	Frydrychowo	66
Górowatki	Górowatki	143
Jastrzębiec	Jastrzębiec	166
	Karolewo	99
	Młynki	51
Jeleń	Jeleń	171
Lubcza	Lubcza	411
Nowy Dwór	Nowy Dwór	293
Pęperzyn	Pęperzyn	675
Puszcza	Puszcza	89
	Runowo Kolonia	68
	Katarzyniec	24
Runowo Krajeńskie	Runowo Krajeńskie	814
Suchorączek	Suchorączek	365
Sypniewo	Sypniewo	1259
Śmiłowo	Śmiłowo	190
Witunia	Witunia	866
Wymysłowo	Dorotowo	86
	Wymysłowo	85
	Wilcze Jary	63
Zabartowo	Zabartowo	346
Zakrzewek	Zakrzewek	266
Zakrzewska Osada	Zakrzewska Osada Chłopigost	226
Zgniłka	Zgniłka	81

Największa wieś – Sypniewo liczy wg GUS¹ ponad 1,6 tys. mieszkańców. Zalicza się więc do miejscowości wiejskich bardzo dużych w skali województwa (liczne są siedziby gminy mające mniejszą liczbę mieszkańców). Także miejscowości Runowo Krajeńskie i Witunia zaliczają się do miejscowości dużych. Sypniewo skupia prawie ponad 22% ludności wiejskiej. Fakt, iż tak duża miejscowość nie koncentruje nawet 1/4 ludności wiejskiej gminy świadczy o dużym rozdrobieniu sieci osadniczej. Runowo Krajeńskie i Witunia skupiają po prawie 12% ludności. Ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo Wituni z miastem nie można jednak tej miejscowości traktować jako typowej miejscowości wiejskiej – jest to dosyć silnie zurbanizowana miejscowość podmiejska, dosyć integralnie powiązana z miastem. W sieci osadniczej gminy wyróżnia się także Pęperzyn z liczbą mieszkańców sięgającą 670 oraz Lubcza i Zabartowo (prawie 400) i Suchorączek (ok. 350). A więc 7 największych wsi skupia 70% ludności wiejskiej gminy.

Niekorzystny jest fakt, że dużą część stanowią miejscowości małe lub bardzo małe, rokujące niewielkie szanse na rozwój demograficzny, czyli zastępowalność pokoleniową i wzrost liczby zaludnienia. Najczęściej poziom 200 mieszkańców uważany jest za wartość graniczną - określa poziom powyżej którego potencjał demograficzny jest na tyle duży, że pozwala zaliczyć je do grupy wsi rozwojowych, to znaczy wskazujących na szanse dalszego rozwoju (duża szansa zastępowalności pokoleń) i uzasadniający podejmowanie wszelakich działań w zakresie wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną. Poniżej 200 mieszkańców liczy aż 10 spośród 21 miejscowości statystycznych. Są one zamieszkiwane przez zaledwie niespełna 17% ludności wiejskiej.

Ludność wiejska jest więc umiarkowanie silnie skupiona. Największa miejscowość skupia ponad 22%, pięć największych - prawie 60%, a połowa miejscowości (zajmujące lokaty 1-10) – 80% ludności wiejskiej. Jednocześnie jednak 5 miejscowości liczy poniżej 110 mieszkańców.

Tabela. Liczba ludności statystycznych miejscowości wiejskich (stan na rok 2011)

Miejscowość	Ludność
Sypniewo	1649
Runowo Krajeńskie	877
Witunia	861
Pęperzyn	665
Lubcza	392
Zabartowo	375

¹Wykorzystano dane wg miejscowości statystycznych GUS. Są one zbliżone do sołectw, jednak dane dla Sypniewa obejmują także dane dla miejscowości Adamowo, liczącej ok. 120 mieszkańców.

Suchorączek	354
Nowy Dwór	271
Zakrzewek	248
Jastrzębiec	225
Zakrzewska Osada	224
Jeleń	172
Śmiłowo	168
Borzyszkowo	140
Górowatki	138
Klarynowo	129
Karolewo	108
Puszcza	102
Dalkowo	102
Czarmuń	90
Zgniłka	78

Źródło: BDL GUS

Analizując charakter zabudowy miejscowości, należy zauważyć bardzo korzystny fakt, że trzy miejscowości największe charakteryzują się skupioną zabudową – co stwarza najlepsze warunki dalszego rozwoju.

Na terenie gminy stosunkowo małą powierzchnię zajmują „obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej”. Pojęcie to nie jest prawnie zdefiniowane, stąd na potrzeby Studium przyjęto autorską klasyfikację przestrzeni uwzględniającą kryteria urbanistyczne, geograficzne i funkcjonalne i pod pojęciem tym rozumie się zabudowę o przewadze funkcji mieszkaniowej (także w zabudowie zagrodowej), dostępną w sieci drogowej, gdzie obserwuje się wyraźną przewagę gruntów zabudowanych lub zurbanizowanych nad terenami rolnymi, leśnymi, zadrzewionymi lub terenami zajęтыми przez wody. Do terenów zabudowanych lub zurbanizowanych zalicza się oprócz zabudowy służącej celom mieszkaniowym, także tereny zajęte przez budynki służące gospodarce rolnej, tereny zajęte przez działalności usługowe, produkcyjne, magazynowo-składowe, rekreacyjne, sportowe, zagospodarowanie turystyczne, tereny urządzonych parków (jeśli są ogólnodostępne i w większości otoczone przez tereny zabudowane), tereny cmentarzy (jeśli są w większości otoczone przez tereny zabudowane), tereny dworców - pod warunkiem zachowania integralności przestrzennej - czyli położenia w bezpośrednim lub bardzo bliskim sąsiedztwie pozostałego zagospodarowania. Do „obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej”, zaliczono także niektóre tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe lub mieszkaniowo-usługowe (nawet, jeśli proces inwestycyjny nie został rozpoczęty lub znajduje się w fazie inicjalnej), położone w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie innych terenów spełniających kryterium zaliczenia. Dokonano tu indywidualnej oceny i kwalifikacji na podstawie wielkości, charak-teru i struktury funkcjonalno-przestrzennej danej miejscowości. Niezbędnym warunkiem uznania takiej struktury za „w pełni wykształconą” jest obecność w jej granicach co najmniej 10 budynków mieszkalnych (względnie – kilku budynków mieszkalnych wielorodzinnych przy byłych uspołecznionych gospodarstwach rolnych, w zależności od charakteru zagospodarowania w ich sąsiedztwie) oraz możliwość obsługi w zakresie funkcji usługowych na jej terenie lub w jej bliskim sąsiedztwie. Na terenie miasta Więcbork do „obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej” zaliczono także tereny realizacji funkcji gospodarczych oraz stosunkowo rozległe tereny zielone o funkcjach ekologiczno-rekreacyjnych, położone pomiędzy istniejącą zabudową, w centralnej części miasta i stanowiące integralną część struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta. W bilansie terenów miasta tego typu tereny nie były rozpatrywane jako mogące zostać zabudowane.

Obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wyznaczono na Rysunku Studium w miejscowościach: Więcbork (w 2 częściach miejscowości), Sygniewo-Frydrychowo (jeden obszar obejmujący zabudowę obydwu miejscowości), Runowo Krajeńskie (w 2 częściach miejscowości), Witunia (w 2 częściach miejscowości), Pęperzyn (w 3 częściach miejscowości), Zabartowo (w 2 częściach miejscowości), Suchorączek, Nowy Dwór, Zakrzewek, Jastrzębiec, Karolewo, Młynki, Śmiłowo, Borzyszkowo.

UZBROJENIE TERENU

Zagadnienia stanu rozwoju infrastruktury technicznej zostały przedstawione w rozdziale pt. „Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami”.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY

Gmina nie posiada jednoznacznej – czytelnej struktury funkcjonalno-przestrzennej. Oczywisty jest podział na miasto i obszary wiejskie. Obszary wiejskie gminy – pomimo dość dużej powierzchni i wykazywania różnicowań, nie cechują się jednak jednoznacznie, łatwo identyfikowanymi w przestrzeni granicami. Różnice fizyczno-geograficzne pozwalają na wyróżnienie jednostek podziału strukturalnego, ale granice między nimi mają charakter tylko umowy. W praktyce podział ten nie ma także większego znaczenia dla funkcjonowania gminy ponieważ ani duża liczba jezior ani duże powierzchnie leśne nie dezintegrują gminy (sieć dróg jest stosunkowo równomierna). W przestrzeni gminy nie występują bariery naturalne, które dzieliłyby gminę na mniejsze jednostki (brak dużych rzek, rozległych dolin rzecznych, zwartych kompleksów lasów położonych pomiędzy miejscowościami). Obszary wiejskie gminy wykazują w większości rolniczy krajobraz – typowy dla obszarów o umiarkowanej przydatności dla rolnictwa, a więc pozbawiony zmian typowych dla dużej intensywności upraw - z dużą ilością śródpolnych zadrzewień, oczek wodnych, kępami lasów, itp. Na terenie gminy dość duże są powierzchnie lasów, ale w większym stopniu oddzielają one miejscowości gminy od terenów sąsiednich gmin (zwłaszcza od gminy Sępólno), niż dzielą przestrzeń gminy.

Przy takich uwarunkowaniach, w szczegółowej strukturze gminy wyróżnić można następujące jednostki:

- miasto – wyróżniane ze względu na typowo miejską specyfikę zagospodarowania – podkreślić należy, że pomimo małej liczby mieszkańców, Więcbork wyróżnia się typowo miejską zabudową. Centralna część miasta to zwarta zabudowa o charakterze kamienic, z czytelnym rynkiem. Zabudowa jednorodzinna nie wiąże się z funkcjami rolniczymi, ani też (w zdecydowanej przewadze) nie powstała z przekształceń działalności rolniczych. W granicach miasta bardzo mała jest liczba zabudowań zagrodowych, natomiast dość duże powierzchnie zajmują tereny służące rozwojowi gospodarstwu.
- część podmiejską – obejmującą Witunię i Runowo Krajeńskie – zróżnicowaną funkcjonalnie, ale wykazującą duże koncentracje zaludnienia w obydwu tych miejscowościach, gdzie obok działalności rolniczych dobrze rozwinęło się rzemiosło.
- część zachodnią – obejmującą dużą wieś Sypniewo o skupionej zabudowie i okoliczne małe miejscowości powiązane z Sypniewem – o krajobrazie rolniczo-leśnym; jest to jednostka wielofunkcyjna – obok działalności rolniczych dobrze rozwinęło się rzemiosło.
- część środkowo-zachodnią – obejmującą (w pewnym uproszczeniu) tereny położone pomiędzy Witunią a Sypniewem oraz na północ od Wituni – są to obszary rozproszonego osadnictwa, dużej liczby jezior i terenów o wysokim stanie wód gruntowych – wykazują krajobraz leśno-rolniczy i mają dość duży potencjał środowiskowy.
- część wschodnią i południowo-wschodnią – o krajobrazie rolniczym, obejmującą ok. 10 miejscowości, w większości o charakterze rolniczym, ale z rozwijającym się rzemiosłem; jest to obszar najlepszych warunków rozwoju rolnictwa na terenie gminy.

Powyższe jednostki przyjęto za podstawę dla określania polityki przestrzennej w fazie planistycznej Studium. Zostały one zaadaptowane jako jednostki polityki przestrzennej.

PROCESY ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA - MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na terenie gminy obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

Uchwała	Z dnia	Tytuł planu
XXXII/253/97	17 lipca 1997	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej i usługowej przy ul. Wyzwolenia w Więcborku
XXVI/229/01	21 lutego 2001	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta Więcborka obejmujące tereny pod zabudowę mieszkaniową z usługami
XXVI/230/01	21 lutego 2001	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług „Przy Stadionie” w Więcborku
XXVI/231/01	21 lutego 2001	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów pod zabudowę mieszkaniową we wsi Adamowo i Śmiłowo gmina Więcbork
XXX/266/01	23 sierpnia 2001	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług we wsi Runowo Krajeńskie

XXXI/268/01	28 września 2001	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu pod działalność produkcyjno-usługową, przemysł rolno-spożywczy oraz usługi z zabudową mieszkaniową na dz. 103/4LP we wsi Runowo Kraj. Gmina Więcbork
XXXV/314/02	13 lutego 2002	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług przy ul. Powstańców Wielkopolskich oraz ul. I Armii Wojska Polskiego w Więcborku
XXXV/315/02	13 lutego 2002	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług we wsiach Lubcza, Runowo Kraj. i Witunia - Gmina Więcbork
XL/355/02	8 sierpnia 2002	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej, letniskowej i usług turystycznych we wsi Zabartowo Gmina Więcbork
XLII/372/02	9 października 2002	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług przy ul. Wyzwolenia w Więcborku
IX/58/03	22 maja 2003	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów pod zabudowę mieszkaniową i usługi przy ul. Powstańców Wielkopolskich i przy ul. Ogrodowej w Więcborku
IX/59/03	22 maja 2003	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów pod zabudowę mieszkaniową i usługi w Wituni, zabudowę letniskową w Pęperzynie i Zakrzewskiej Osadzie oraz pod eksploatację kruszywa w Śmiłowie Gmina Więcbork
IX/60/03	22 maja 2003	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w gminie Więcbork w zakresie wprowadzenia granicy polno-leśnej i terenów pod zalesienie
IX/74/2007	28 czerwca 2007	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego między ulicami Gdańską i I Armii Wojska Polskiego oraz północną granicą miasta Więcborka
XXV/225/2012	13 grudnia 2012 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej i usługowej przy ul. Wyzwolenia w Więcborku
XXV/229/2012	13 grudnia 2012 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej i usług „Przy Stadionie” w Więcborku
XXV/231/2012	13 grudnia 2012 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej z usługami dla działki nr 269/9 położonej w obrębie wsi Sypniewo
XXV/232/2012	13 grudnia 2012 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy letniskowej oraz mieszkaniowej z usługami dla działek nr 109/3, 109/5, 109/7, 195/17, 256/3 położonych w obrębie wsi Lubcza
XXV/233/2012	13 grudnia 2012 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy letniskowej oraz mieszkaniowej z usługami dla działki nr 25/6 położonej w obrębie wsi Czarmuń

Zasięgi mpzp przedstawiono na Załącznikach nr 4 i nr 5.

UWARUNKOWANIA ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA WYNIKAJĄCE Z FUNKCJONOWANIA NA TERENIE GMINY ELEKTROWNI WIATROWYCH

Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych wprowadza istotne ograniczenia w zakresie wzajemnej lokalizacji elektrowni wiatrowych oraz budynków mieszkalnych albo budynków o funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa. Zgodnie z ustawą odległość dzieląca elektrownie wiatrowe i budynki mieszkalne musi być równa lub większa od dziesięciokrotności wysokości elektrowni wiatrowej mierzonej od poziomu gruntu do najwyższego punktu budowli, wliczając elementy techniczne, w szczególności wirnik wraz z łopatami (tzw. „całkowita wysokość elektrowni wiatrowej”). Powyższe ograniczenia dotyczą zarówno lokalizacji nowych siłowni wiatrowych w relacjach do istniejącej zabudowy mieszkaniowej (ten problem na terenie gminy nie istnieje, gdyż w Studium nie wyznacza się terenów dla lokalizacji elektrowni wiatrowych), jak też lokalizacji nowej zabudowy mieszkaniowej względem już istniejących elektrowni wiatrowych.

Na terenie gminy funkcjonują 4 elektrownie wiatrowe:

- 2 elektrownie w miejscowości Witunia – mają one wysokość całkowitą 147,45 m, a więc minimalna odległość, w jakiej można posadzić budynki mieszkalne albo budynki o funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa, wynosi 1474,5 m od każdej z siłowni;
- 2 elektrownie w miejscowości Runowo Krajeńskie – mają one wysokość całkowitą 118,25 m, a więc minimalna odległość, w jakiej można posadzić budynki mieszkalne albo budynki o funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa, wynosi 1182,5 m od każdej z siłowni.

Na rysunku Studium przedstawiono „zasięg dziesięciokrotności wysokości istniejących elektrowni wiatrowych, w obrębie którego występują ograniczenia lokalizacji budynku mieszkalnego albo budynku o funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa”. Należy uwzględnić fakt, że ze względu na skalę załączników graficznych do

Studium oraz wymaganą szczególną precyzję pomiarów, zasięg przedstawiony na rysunku Studium należy traktować jako orientacyjny – to znaczy dla terenów położonych w rejonie linii określającej zasięg na rysunku Studium, na etapie rozstrzygnięcia czy dana lokalizacja znajduje się w strefie, dla której ustawa wprowadza ograniczenia, należy dokonać indywidualnej weryfikacji na podstawie szczegółowych podkładów mapowych.

Podkreślić także należy, że zgodnie z przytoczoną ustawą o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, plany miejscowe obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy zachowują moc, a w ciągu 36 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy (a więc do lipca 2019 roku) dopuszcza się uchwalanie planów miejscowych przewidujących lokalizację budynku mieszkalnego albo budynku o funkcji mieszanej, w skład której wchodzi funkcja mieszkaniowa, na podstawie przepisów dotychczasowych.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

GEOLOGIA I UKSZTAŁTOWANIE TERENU

Gmina Więcbork charakteryzuje się dużym bogactwem form geomorfologicznych, co jest ściśle związane ze złożoną genezą rzeźby. Gmina położona jest w obszarze działalności lądolodu fazy poznańskiej, który osadził utwory moreny dennej, moren czołowych, kemów, ale także wydrążył rynny i pozostawił bryły martwego lodu.

Uwzględniając tylko większe formy, łatwo dostrzegalne, spotykamy na terenie gminy: równinę morenową, rynny jezior, liczne pagóry pochodzenia morenowego lub będące kemami oraz liczne zagłębienia wytopiskowe.

Największą część gminy zajmuje wysoczyzna morenowa, zbudowana w przewodzie z glin. Pod względem fizyczno-geograficznym stanowi ona mezoregion Pojezierza Krajeńskiego (314.69 wg klasyfikacji J. Kondrackiego). Zbudowana przeważnie z glin zwałowych piaszczystych, lokalnie urozmaicona pagórkami osadów piaszczysto-pylastych (z otoczkami) i piasków, będących skutkiem akumulacji lodowcowej.

Warto zauważyć, że morena denna we wschodniej i centralnej części gminy jest moreną falistą, a nawet pagórkowatą – z dużymi lokalnymi wyniesieniami i zagłębieniami i znaczącymi różnicami wysokości względnych. Oprócz pagórów moreny czołowej, liczne są pagóry kemów – dostrzegalne mimo daleko posuniętej denudacji.

Na terenie gminy, szczególnie w części zachodniej bardzo licznie spotykana formą są rynny jezior i cieków, będące miejscami podmokłymi i zajmowanymi trwale przez użytki zielone. Największe zespoły takich rynien obserwowane są w okolicach:

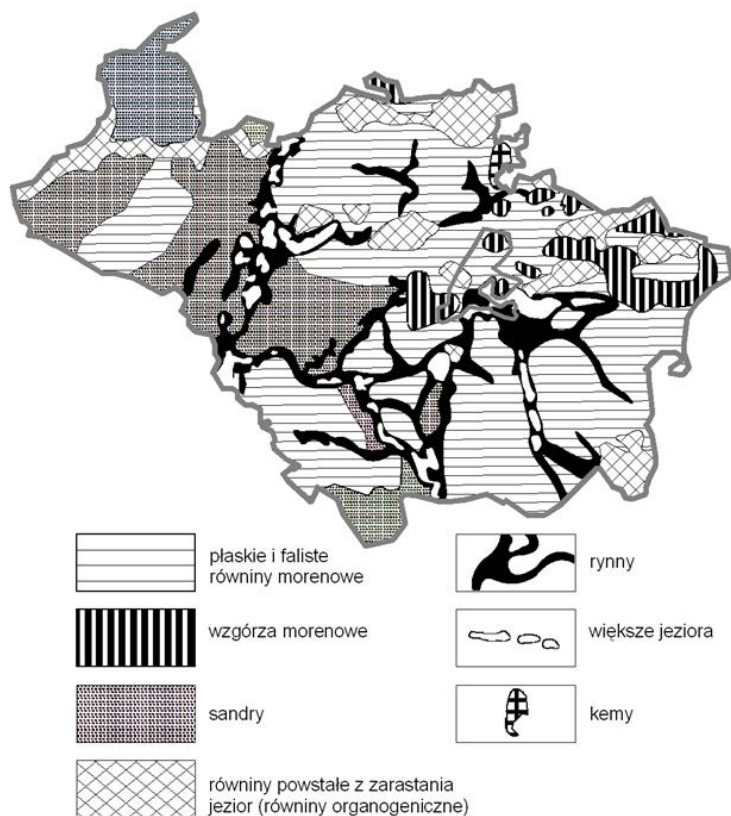
- Jelenia, Zakrzewskiej Osady, Lubczy - ma on swą kontynuację w sąsiednich gminach (Sępólno i Łobżenica); znajduje się tu szereg niewielkich jezior: Jeleń, Jelonek, Ostrowo, Gardzinowo, Koniczne oraz największe w tej grupie jez. Zakrzewskie. W południowej części leży także duże jezioro Stryjewo, którego jednak większa część leży poza terenem gminy. Jeziora połączone są licznymi ciekami.
- na południe i południowo-zachód od Więcborka, w rejonie: Więcbork - Runowo Krajeńskie - Chłopigost - Borzyszkowo - Czarmuń; leżą tu jeziora: Runowskie Duże, Głębocek Duży, Czarmuńskie i kilka mniejszych; rynnę tę wykorzystuje także najważniejsza rzeka gminy - Orla oraz szereg cieków łączących jeziora
- w kierunku wschodnim i południowo-wschodnim od Więcborka - w rejonie: Więcbork - Śmiłowo i Więcbork - Zabartowo; położone jest tu największe jezioro gminy - Więcborskie oraz jeziora Będgoskie, Weśrednik i Śmiłowskie
- rynny o mniejszej powierzchni i mniejszej długości obserwowane są także na północy gminy, w okolicach Nowego Dworu i Dalkowa.

We wschodniej i centralnej części gminy jedyne obszary o rzeźbie równinnej, to równiny zastoiskowe – obszary niegdyś wypełnione wodami jezior, które wskutek zarastania oraz depozycji osadów mineralnych, utworzyły równiny, obecnie najczęściej silnie zawilgocone i zajmowane przez łąki i pastwiska. W części środkowo-zachodniej występuje bardzo rozległy i dosyć zwarty obszar o takiej genezie – wypełniający dno największej rynny - pozostałością po niegdyś rozległym jeziorze są obecnie liczne jeziora o różnej wielkości.

Na mapach geologicznych równiny wytopiskowe wykazywane są jako obszary zalegania torfów. Część z tych obniżeń zajmują oczka wodne, a nawet większe jeziora, ale najczęściej są to obszary obecnie już pozbawione wód stojących – ale stale lub okresowo podmokłe (są ważne dla lokalnych systemów ekologicznych). Ich cechą charakterystyczną jest najczęściej owalny kształt i brak przydatności dla zabudowy, a nawet realizacji innego rodzaju zagospodarowania, które w takich warunkach wodno-gruntowych wymaga stosowania zaawansowanych rozwiązań budowlanych. Tego typu

formy są na terenie gminy bardzo powszechne – często w ich osi płyną niewielkie cieki a bardzo liczne są sztuczne rowy odwodnieniowe.

SCHEMATYCZNA MAPA GEOMORFOLOGICZNA GMINY WIĘCBORK

Rysunek. Schematyczna mapa geomorfologiczna gminy Więcbork

Źródło: Strategia rozwoju gminy Więcbork

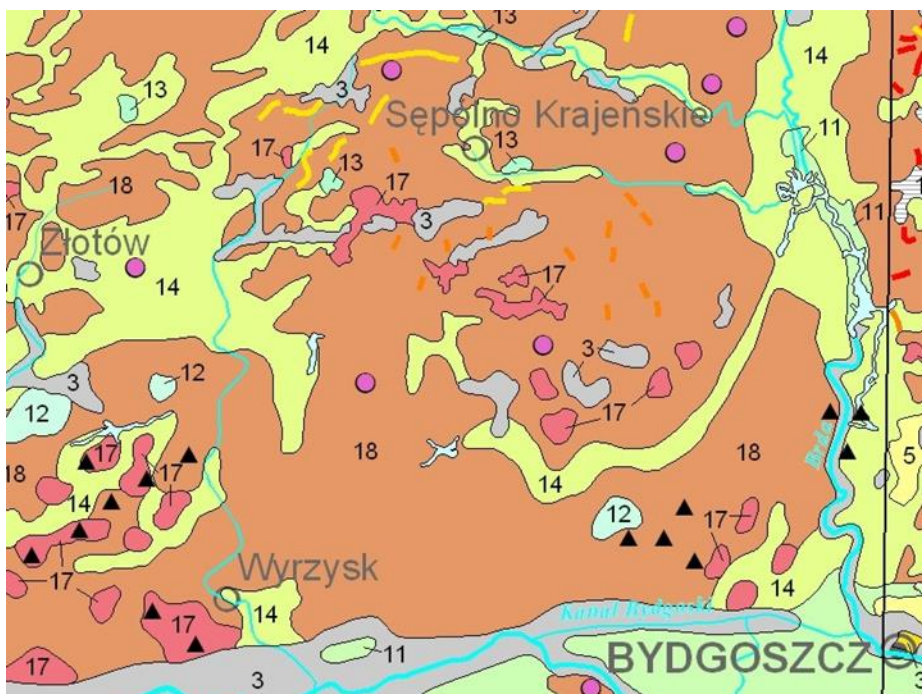
W części zachodniej i północno-zachodniej rzeźba jest już znacznie mniej zróżnicowana. Występuje tu płat równiny sandrowej (a więc utwory piaszczyste), spod którego w Sypniewie wyłania się pagór morenowy. W dużej części sandr jest porośnięty lasem.

Oceniając stopień zróżnicowania rzeźby terenu w ujęciu terytorialnym należy zauważyć, że:

- najsilniej zróżnicowana jest część wschodnia – okolice miejscowości Śmiłowo, Jastrzębiec, Młynki – krajobraz można tu określić jako pagórkowato-morenowy,
- dosyć dużym zróżnicowaniem cechuje się także okolica Więcborka oraz samo miasto,
- wysoczyzna w części południowej jest umiarkowanie zróżnicowana, a pewne fragmenty mają charakter zbliżony do równinnego
- okolice Lubczy, Zakrzewskiej Osady i Zakrzewka to bardzo rozległy obszar równin wytopiskowych – rzeźba jest tu w większości równinna, niewielkie wyniesienia to fragmenty moren (ostańce morenowe).
- stosunkowo najmniej zróżnicowana rzeźba część zachodnia i północno-zachodnia. Ze względu na fakt, że jest silnie zalesiona, trudno dostrzec stosunkowo małe zróżnicowanie rzeźby (ponadto ze względu na wysokie zalesienie, charakter rzeźby nie ma tu w praktyce żadnego znaczenia dla realizacji zagospodarowania) – w największym stopniu równinna rzeźba przejawia się w okolicach Sypniewa.

Pomimo lokalnie dużych różnic w wysokości terenu (duże wysokości względne), skrajne wartości wysokości bezwzględnych nie wykazują bardzo dużej rozpiętości. Wprawdzie najwyższy położony punkt leży na wysokości ok. 160 m npm, ale poza jednym pasem wyniesień na południe od Jastrzębca i na wschód od Śmiłowa, maksymalne wysokości rzadko przekraczają 130 m npm. Najwyższej położona część gminy - na północ od Śmiłowa, leży więc na wysokości około 160 m npm, podczas, gdy najniższej położona (jez. Stryjewo, jez. Czarnuńskie) około 103 - 105 m npm. Zachodnia część gminy leży w większości na wysokości około 110 - 120 m npm (wyniesienie w Sypniewie sięga nawet 140 m npm), podczas gdy na północ i wschód od siedziby gminy najczęściej notuje się wysokość ponad 120 m npm, a lokalne zróżnicowania są dużo większe (krajobraz pagórkowaty).

Różnica wysokości pomiędzy wysokościami ekstremalnymi na terenie gminy wynosi więc ponad 50 m.

Fragment mapy geologicznej dla okolic gminy (oryginał w skali 1:500 000)

Objaśnienia: 1-piaski, mułki, ropy i gytie jeziorne, 3–piaski, żwiry, mady rzeczne oraz torfy i namuły, 5-piaski eoliczne, lokalnie w wydmach, 6-piaski i żwiry stożków napływowych, 11-piaski, żwiry i mułki rzeczne, 12-piaski i mułki jeziorne, 14-piaski i żwiry sandrowe, 15-piaski i mułki kemów, 17-żwiry i piaski, glazy i gliny moren czołowych, 18-gliny zwałowe, ich zwierzeliny oraz piaski i żwiry lodowcowe.

KLIMAT

Szczegółowe parametry charakteryzujące klimat na terenie gminy, są następujące:

- opady atmosferyczne, wynoszą ok. 550-600 mm, z czego ponad połowa (ok. 350-400 mm) przypada na półrocze letnie,
- średnie temperatury roczne wynoszą ok. 7,5°C przy czym w lipcu przekraczają 18°C a w styczniu wynoszą ok. -3°C,
- okres wegetacyjny trwa zaledwie ok. 200 dni - gmina leży w strefie wykazującej jeden z najkrótszych okresów wegetacyjnych w całej nizinnej części Polski,
- termiczne lato trwa przeciętnie ok. 70-80 dni,
- termiczna zima trwa przeciętnie ok. 90-100 dni,
- średnia liczba dni mroźnych wynosi ok. 40, natomiast bardzo mroźnych (gdzie temperatura maksymalna nie przekracza -10°C wynosi 2-3),
- średnia liczba dni gorących wynosi 20-25, a dni upalnych (z temperaturą ponad 30°C) przeciętnie 2,
- liczba dni pogodnych wynosi ok. 30-35,
- liczba dni chmurnych wynosi ok. 140 (gmina leży w rejonie, który na Nizie Polskiej wykazuje jedną z najwyższych, liczbę dni chmurnych),
- pokrywa śnieżna występuje w okresie trwającym ok. 70 dni,
- przeciętne roczne usłonecznienie wynosi 1500-1600 godzin,
- notuje się przewagę wiatrów zachodnich, w następnej kolejności południowo-zachodnich, w dalszej kolejności północno-zachodnich.

W klasyfikacji klimatycznej Polski, autorstwa W. Okołowicza i D. Martyn, gmina Więcbork znalazła się w południowej części regionu pomorskiego, dla którego wskazuje się krótkie i łagodne lato oraz krótkie i łagodne zimy. Podregion o podobnych walorach rozciąga się od Gwdy na zachodzie, po Wdę na wschodzie, Noteć na południu oraz okolic Czerska - Starogardu na północy.

Zróźnicowanie rzeźby terenu, a przede wszystkim znaczne powierzchnie o dużej wilgotności, powodują na terenie gminy lokalne modyfikacje klimatu. Wyróżniają się tu zwłaszcza obniżenia, w których znacznie częstsze będą mgły. Z tych samych powodów należy się spodziewać w okresie jesienno-wiosennym zastoisk zimnego powietrza, a w okresie letnim

niecو łagodniejszego przebiegu pogody (niższe temperatury maksymalne, wyższa wilgotność powietrza). Różnicowana rzeźba terenu powoduje także w zależności od kierunku ekspozycji modyfikacje klimatu (dłuższe zaleganie śniegu, gorsze/lepsze nasłonecznienie, anomalia aerosanitarne, itp.)

GLEBY I PRZYDATNOŚĆ ROLNICZA GRUNTÓW

Gmina charakteryzuje się różnicowaną pokrywą glebową, związaną ściśle z typem podłoża, a pośrednio z morfologią obszaru. Na obszarach związanych genetycznie z akumulacją lodowcową (gliny) zdecydowanie dominują gleby brunatne (kwaśne i wyługowane), a w minimalnym stopniu gleby brunatne właściwe; niezbyt duże powierzchnie zajmują gleby płowe. Na tych właśnie typach gleb wykształciły się najlepsze kompleksy w gminie. Są to zajmujące minimalne powierzchnie gleby kompleksów 2 i 3 (pszenny dobry, pszenny wadliwy – na glebach brunatnych właściwych oraz nielicznych brunatnych wyługowanych) oraz zajmujące duże powierzchnie gleby kompleksów 4 i 5 (żytni bardzo dobry oraz żytni dobry – na brunatnych wyługowanych i kwaśnych oraz glebach płowych – wszystkie kompleksy gleb płowych zalicza się w gminie do kompleksu 4).

Niektóre (nieliczne, niewielkie i charakteryzujące się wydłużonym kształtem) obszary morenowe (z gliną w podłożu), ze względu na ukształtowanie terenu i związaną z nim podwyższoną wilgotność, pokrywają czarne ziemie – jednak nie ich bardzo urodzajne odmiany (na przykład typowe dla Kujaw), ale formy zdegradowane, które zalicza się do słabych kompleksów 6, 8 lub 9 (odpowiednio – żytni słaby, zbożowo-pastewny mocny i zbożowo-pastewny słaby).

Na obszarach związanych z akumulacją fluwioglacjalną (piaski sandrowe) powstały gleby piaskowe (głównie rdzawe), na których wykształcił się w przeważającej mierze kompleks 6 (żytni słaby), a w mniejszej części – kompleks 7 (żytni bardzo słaby, zwany też żytnio-łubinowym). Kompleks 6 wykształcony na glebach rdzawych zajmuje na terenie gminy duże powierzchnie.

Na terenach nadmiernie wilgotnych wykształciły się gleby organiczne. Spotyka się je sporadycznie w dnach niektórych podmokłych obniżeni (tam jednak często wykształcały się czarne ziemie, a nie grunty organiczne – zależało to od sposobu zajęcia obniżenia – grunty organiczne powstawały tu głównie jako efekt zarastania oczek wodnych). Wśród gruntów organicznych zdecydowanie przeważają gleby torfowe i torfowo-murszowe (oznaczane jako T - w tym przypadku są to torfy niskie). Znacznie mniejszą powierzchnię zajmują gleby mułowo-torfowe (E) a brak gleb murszowo-mineralnych i murszowatych (M). Na zdecydowanej większości gruntów organicznych wykształciły się użytki zielone zaliczane w zbliżonych proporcjach do kompleksu 3 (użytki zielone słabe i bardzo słabe) oraz 2 (użytki zielone średnie – w gminie brak użytków zielonych zaliczanych do kategorii 1 – dobrych i bardzo dobrych). Do kompleksu 2z (użytki zielone średnie) należą pastwiska zaliczane do klasy III (gdzie plon z łąk wynosi średnio ponad 3,0 t siana z 1 ha, a pastwiska tej klasy dają możliwość wyżywienia 2 krów na 1 ha w okresie wegetacyjnym) i IV (wydajność pastwisk wystarcza do wyżywienia 1-2 krów na 1 ha przez 130 dni; przydatność klasy IV ograniczana jest zakrzaczeniami, obecnością większej ilości kamieni lub pni, ukształtowaniem terenu bądź złym dostępem), natomiast do kompleksu 3z (użytki zielone słabe i bardzo słabe) - łąki i pastwiska zaliczane do klasy V (łąki jednokosne, turzycowe i trawiaste, silnie zakwaszone, dające plony około 1,5 t siana z 1 ha; pastwiska na terenach nizinnych i górskich mogą w pełni wyżywić jedną krowę na 1 ha w ciągu 120 dni) i VI (łąki mogą dać do 1,5 t siana z 1 ha najgorszej jakości, a wydajność pastwisk nie wystarcza na wyżywienie jednej krowy na 1 ha w okresie 100 dni).

Łącznie w gminie struktura gleb przedstawia się następująco:

• - brunatne wyługowane	– 35% powierzchni ogólnej
• - rdzawe	– 30% powierzchni ogólnej
• - płowe	– 17% powierzchni ogólnej
• - torfowe i murszowo-torfowe (*)	– 11% powierzchni ogólnej
• - mułowo-torfowe	– 3% powierzchni ogólnej
• - czarne ziemie	– 2% powierzchni ogólnej
• - brunatne właściwe typowe	– 2% powierzchni ogólnej

(*) gleby zaliczane do organicznych

Największe powierzchnie terenów rolnych w gminie zajmują więc kompleksy 5, 6 i 4².

Kompleks 5 (żytni dobry) obejmuje gleby lżejsze i mniej urodzajne niż kompleks 4-żytni bardzo dobry, na ogół wrażliwsze na suszę i mniej zasobne w składniki pokarmowe. Należy je uważać za gleby żytnio-ziemniaczane, na których jednak można uprawiać również jęczmień ozimy i owies, a poza tym inne rośliny o niezbyt dużych wymaganiach glebowych. Gleby te zalicza się do klasy bonitacyjnej IVa IIvB.

²Charakterystyka przydatności rolniczej kompleksów 4, 5 i 6 przytoczona poniżej, za portalem www.wies-polska.webea.info

Tabela. Struktura pokrywy glebowej w gminach powiatu sępoleńskiego

Gmina	AB	A	Bw	B	D	M	E	Tn
Kamień Krajeński	32	24	30	-	2	2	3	7
Sępólno Krajeńskie	39	42	12	-	-	4	2	1
Sośno	19	15	44	3	6	4	3	6
Więcbork	30	17	35	2	2	-	3	11

AB - gleby rdzawe, A - gleby płowe, Bw - gleby brunatne właściwe wylugowane, B - gleby brunatne właściwe typowe, D - czarne ziemie, M - gleby murszowo-mineralne, E - gleby mułowo-torfowe, Tn - gleby torfowe i murszowo-torfowe
 Źródło: „Środowiskowe uwarunkowania zróżnicowanego rozwoju rolnictwa”, ATR Bydgoszcz 1998 r.

Do kompleksu 6 (żytni słaby) zalicza się głównie gleby wytworzone z piasków słabo gliniastych i gliniastych podścielonych piaskiem luźnym lub żwirem. Są one zbyt przewiewne i przepuszczalne, okresowo za suche oraz ubogie w składniki pokarmowe. Dobór roślin uprawnych dla tych gleb jest bardzo ograniczony i obejmuje tylko żyto, ziemniaki, seradellę i łubin, przy czym plony ich zależą w bardzo dużym stopniu od ilości i rozkładu opadów oraz intensywności nawożenia. Gleby tego kompleksu zaliczane są do klasy bonitacyjnej IVb i V.

W skład kompleksu 4 wchodzi najlepsze gleby lekkie wytworzone z piasków gliniastych lub piasków lekkich zalegających na zwięźlejszym podłożu. Gleby te są strukturalne, mają dobrze wykształcony poziom próchniczny oraz uregulowane stosunki wodne. Należą tu również lżejsze gleby pyłowe. Wiele z tych gleb wykazuje niski poziom kultury, toteż można na nich uprawiać żyto, ziemniaki oraz inne rośliny o mniejszych wymaganiach. W wyniku intensywnego nawożenia i prawidłowej agrotechniki gleby te osiągają wyższy stopień kultury, co daje możliwość uprawy takich roślin, jak na kompleksach pszennych. Gleby te zaliczane są przeważnie do klasy bonitacyjnej IIIa, IIIb i IVa.

Oceniając przydatność gleb dla rolnictwa, należy stwierdzić, że gmina charakteryzuje się zróżnicowanymi, choć generalnie niezbyt sprzyjającymi przyrodniczymi warunkami rozwoju rolnictwa. Niesprzyjające warunki wynikają przede wszystkim z charakteru pokrywy glebowej. Około 30% powierzchni stanowią gleby rdzawe o małej i bardzo małej przydatności dla rolnictwa. Gleby płowe oraz brunatne właściwe o dobrej przydatności dla rolnictwa stanowią niespełna 1/5 ogółu, a gleby brunatne właściwe wylugowane - około 1/3. Dostateczny jest udział gleb torfowych, torfowo-mułowych i murszowo-torfowych - zajmują łącznie około 14%, głównie w dolinach cieków wodnych. Optymalnym wykorzystaniem tych gleb jest utrzymywanie trwałych użytków zielonych. Na tle sąsiednich gmin powiatu warunki glebowe gminy oceniane są najgorzej.

Także udział gruntów w poszczególnych klasach bonitacyjnych, wskazuje na relatywnie słabą przydatność gleb. Podobnie jak w innych gminach powiatu nie notuje się gleb klas I i II, jednak na tle pozostałych gmin bardzo mały jest także udział klas IIIa i IIIb, wynoszący łącznie 8,2%. Prawie 38% wszystkich gruntów ornych należy do klasy IVa, a ponad 26% - do klasy IVb. Aż 28% to grunty klas V, VI i VI z.

W stosunku do średniej dla byłego województwa bydgoskiego, zaznacza się zwłaszcza bardzo mały udział klas III (przeciętnie stanowią one 32,8% całości gruntów) oraz duży udział klas IV (przeciętnie 39,3%, w gminie 64%).

Tabela. Udział gruntów ornych poszczególnych klas bonitacyjnych (%) w gminach powiatu sępoleńskiego

Gmina	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V, VI i VIz
Kamień Krajeński	0,0	0,0	2,9	19,3	31,7	25,7	20,5
Sępólno Krajeńskie	0,0	0,0	1,4	12,3	33,7	27,0	25,6
Sośno	0,0	0,0	1,8	17,2	39,6	22,3	19,0
Więcbork	0,0	0,0	0,4	7,8	37,7	26,3	27,8

Źródło: IUNG Puławy

Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WjRPP), uznawany za najbardziej wiarygodny, syntetyczny miernik uwarunkowań rozwoju rolnictwa, przyjmuje w gminie wartość 60,1. Pozostałe gminy powiatu notują wartości nieco wyższe - Sępólno - 60,9, Kamień - 64,2, Sośno - 67,2.

Tabela. Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej w gminach powiatu sępoleńskiego

Gmina	Wskaźnik jakości i przydatności użytków rolnych	Wskaźnik agroklimatu	Wskaźnik rzeźby terenu	Wskaźnik warunków wodnych	Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej
Kamień Krajeński	48,6	9,2	3,7	2,7	64,2
Sępólno Krajeńskie	45,2	9,4	3,8	2,5	60,9
Sośno	44,2	9,8	3,7	2,4	60,1
Więcbork	51,0	9,6	3,6	3,0	67,2

Źródło: IUNG Puławy

Klasyfikacja gleb według kompleksów rolniczej przydatności, dowodzi wewnętrznego zróżnicowania przydatności gleb dla rolnictwa na terenie gminy. Kompleksy najwyższej przydatności - na terenie gminy: 2-pszenney dobry i 3-pszenney wadliwy, występują tylko sporadycznie. Kompleks pszenney dobry o niewielkiej powierzchni w obrębie Klarynowo, natomiast kompleks pszenney wadliwy w niewielkich powierzchniach w obrębach Jastrzębiec i Śmiłowo. Bardziej rozpowszechniony, choć łącznie zajmujący także niewielkie powierzchnie jest kompleks 4-żytni bardzo dobry. Największe powierzchnie tego kompleksu notuje się w obrębach: Sypniewo, Jastrzębiec, Klarynowo, Borzyszkowo, a mniejsze także w Runowie, Śmiłowie, Pęperzynie, Zabartowie i w mieście Więcbork. Kompleks 5-żytni dobry jest szeroko rozpowszechniony, szczególnie w części środkowej, południowej i wschodniej. Obejmuje w całości obręb Zgniłka, a w obrębach geodezyjnych Górowatki, Klarynowo, Borzyszkowo, Runowo, Pęperzyn i Suchorączek jest przeważającym kompleksem. Większe powierzchnie kompleksu 5 notuje się także w obrębie Sypniewo. Kompleks 6-żytni słaby, ma szczególnie duży udział w obrębach geodezyjnych północnej części gminy - w Dalkowie, Nowym Dworze, Zakrzewku, Zakrzewskiej Osadzie, większość gruntów położonych poza lasami i poza użytkami zielonymi, należy właśnie do tego kompleksu. Dostyc duże powierzchnie kompleks ten zajmuje także na południe od miasta (Zabartowo, Puszcza, Runowo) i w Wituni. Kompleks 7-żytni bardzo słaby notowany jest prawie wyłącznie w obrębach części północno-zachodniej. Szczególnie duże powierzchnie zajmuje w obrębach: Jeleń, Sypniewo i Lubcza. Kompleksy 8 i 9 (zbożowo-pastewny mocny i słaby) spotykane są bardzo sporadycznie, głównie w części środkowo-zachodniej. Użytki zielone klas 2 i 3 spotykane są na terenie całej gminy. W obrębach Lubcza, Zakrzewska Osada, Zakrzewek i Śmiłowo stanowią dużą część ogólnej powierzchni. Najmniejszy udział notuje się w obrębie Zgniłka. Warto podkreślić, że w obrębach: Sypniewo, Nowy Dwór, Runowo, Czarmuń i Śmiłowo bardzo dużą część ogólnej powierzchni stanowią lasy, a w obrębach: Śmiłowo, Zakrzewska Osada, Jeleń, Lubcza, Zabartowo i Puszcza występuje sporo jezior.

LASY

Lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię ok. 6,9 tys. ha, czyli ponad 29% powierzchni gminy (jest to wskaźnik umiarkowany – ale wyższy od przeciętnej wojewódzkiej). Bez względu na powierzchnia lasów lokuje gminę w czołówce województwa – tylko w 15 gminach lasy i grunty leśne zajmują większe powierzchnie. Jednak pod względem wskaźnika lesistości gmina lokuje się około 30. pozycji.

Powierzchnia lasów w ostatnich latach jest niemal niezmienna, ale w okresie wieloletnim (od roku 2000) zanotowano wzrost o kilkaset ha (ponad 500). Wzrosła zarówno powierzchnia lasów publicznych, jak i prywatnych, ale w przypadku lasów prywatnych wzrost ten był wyjątkowo znaczący. Obecnie lasy prywatne stanowią ponad 10% wszystkich lasów.

Lasy na terenie gminy występują w wielu kompleksach, które w większości nie tworzą dużych zwartych powierzchni lub też są izolowane od innych terenów leśnych i stanowią enklawy wśród terenów rolnych. Największe powierzchnie leśne znajdują się w części zachodniej – na północ i na zachód od Sypniewa (prawie 20 km²). Ten kompleks jest wyjątkiem, bowiem znajduje swoją kontynuację na północ – na terenie gminy Sępólno Krajeńskie. Warto zauważyć, że od zachodu gmina przylega do dużego kompleksu leśnego (położonego już na terenie województwa wielkopolskiego) – co z jednej strony powoduje, że ten duży potencjał przyrodniczy lasów oddziałuje na tę część gminy i subiektywnie sprawia wrażenie, że powierzchnie leśne w gminie zajmują większe powierzchnie, ale jednocześnie jest przyczyną pewnej izolacji gminy od zamieszkałych terenów leżących na zachód (większość lasów sięga tu 3-5 km). Z powodu tych uwarunkowań – miejscowość Sypniewo w praktyce jest otoczona lasami.

Większe tereny leśne występują także w północnej części gminy – na północ od Nowego Dworu i Zakrzewka (tu zajmują powierzchnię ponad 12 km²). Lasy o większych powierzchniach występują także w okolicach Lubczy (ok. 6 km²), na południe od Więcborka (ok. 6,5 km², ale przy znacznym rozczłonkowaniu) i na południe od Czarmunia (ok. 3,5 km²). Poza tym - niewielkie tereny leśne są bardzo liczne w części środkowej i wschodniej – ale ze względu na bardzo duże rozdrobnienie nie prezentują one typowego leśnego ekosystemu (nie obniża to jednak ich bardzo dużej roli środowiskowej).

Pod względem administracyjnym lasy na terenie gminy należą do Nadleśnictw wydzielanych w strukturze Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu – Lutówko raz Runowo. Granica pomiędzy Nadleśnictwami przebiega w okolicach Sypniewa – lasy leżące na północ i na zachód od tej miejscowości należą do Nadleśnictwa Lutówko, a pozostałe (a więc około 2/3 ogółu powierzchni leśnych) - do Nadleśnictwa Runowo. W Nadleśnictwie Lutówko dominującymi (dane dotyczą całości Nadleśnictwa – a nie tylko lasów położonych w gminie) typami siedliskowymi pod względem żyzności są siedliska lasów mieszanych (ok. 37%), zaś pod względem uwilgotnienia - siedliska świeże (ok. 90%). Największą powierzchnię zajmują siedliska bór mieszany świeży (BMśw), las mieszany świeży (LMśw) i las świeży (Lśw). Te trzy siedliska stanowią razem 89,4% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Duże znaczenie mają również siedliska ols (OI) (4%) i ols jesionowy (OIJ) (2,0%). Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna zwyczajna. Zajmuje 70,2% powierzchni leśnej zalesionej. Pozostałe gatunki to dąb, olcha, buk, brzoza, świerk - łącznie 28,2% oraz gatunki, które nie odgrywają większej roli - 1,6% tj. modrzew, dagleżja, klon, klon jawor, jesion, topola, osika. W Nadleśnictwie Runowo charakter lasów jest podobny, ale przeważają głównie siedliska Bśw i BMśw (podobnie – dominuje drzewostan sosnowy).

Tabela. Charakterystyka lasów na terenie gminy

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
powierzchnia lasów i gruntów leśnych - ogółem (ha)														
6349,9	6364,6	6424,1	6523,1	6664,2	6721,3	6794,7	6793,7	6797,3	6849,4	6846,9	6848,1	6886,6	6889,9	6895,8
lesistość (%)														
26,4	26,5	26,7	27,1	27,7	28,0	28,3	28,2	28,3	28,5	28,5	28,5	28,6	28,7	b.d.*
powierzchnia lasów i gruntów leśnych - publiczne (ha)														
5809,5	5821,1	5866,8	5964,8	6093,5	6101,4	6164,3	6163,3	6166,9	6165,8	6163,3	6161,8	6163,8	6162,5	6162,7
powierzchnia lasów i gruntów leśnych - prywatne (ha)														
540,4	543,5	557,3	558,3	570,7	619,9	630,4	630,4	630,4	683,6	683,6	686,3	722,8	727,4	733,1

Źródło: Dane BDL GUS. (*GUS nie publikuje tej danej)

Na terenie gminy istnieją przesłanki do dolesień, wynikające z niezbyt dobrych warunków rozwoju rolnictwa. Niska przydatność rolnicza gruntów w połączeniu z lokalnymi uwarunkowaniami szczegółowymi, predestynują pewne obszary gminy do zalesienia, jako optymalnej zarówno pod względem ekologicznym ale także gospodarczym, formy zagospodarowania terenu. Dolesienia powinny przede wszystkim łączyć rozproszone kompleksy oraz wzmacniać potencjał (poszerzać zasięg) istniejących małych terenów leśnych (małe powierzchnie leśne o rozfragmentowanej granicy są bardzo mało odporne).

WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Gmina położona jest w zlewni Odry. Głównym ciekim jest rzeka Orla, biorąca swój początek na północ od Więcborka i należąca do zlewni Łobzonki (w części opracowań: Łobzonka). Sama Łobzonka przepływa przez zachodnią część gminy, na pograniczu z sąsiednimi gminami.

Zlewnia cząstkowa Orlej obejmuje środkowo-wschodnią oraz środkowo-północną część gminy. Orla ma źródła na zachód od jeziora Radońskiego, przez które przepływa, podobnie jak przez jeziora Więcborskie, Runowskie i Czarmuńskie.

Dużą – środkową - część gminy zajmuje zlewnia cząstkowa Lubczy i jej lewego dopływu – Zgniłki. Lubcza jest dopływem Łobzonki, ale na terenie gminy znajduje się jedynie jej górny i częściowo środkowy odcinek. Zlewnia cząstkowa Lubczy jest bardzo ciekawa pod względem hydrologicznym. Stanowi obszar niemal równiny o bardzo dużej retencji wód w postaci terenów podmokłych oraz jezior. Bardzo rozbudowana jest sieć rowów. Rzeka przepływa przez kilka jezior: Zakrzewskie, Ostrowo, Gardzinowo, Koniczne oraz Stryjowo. W zlewni Lubczy leży też kilka mniejszych jezior, jak Jelonek, Modła, Kochane, Baba, Konik, Lubcza – niektóre z nich są połączone z Lubczą rowami.

Do jeziora Stryjowo uchodzi główny dopływ Lubczy w jej górnym i środkowym biegu – Zgniłka, przepływająca przez jeziora Kłosowskie Duże i Kłosowskie Małe.

Tabela. Długości głównych rzek na terenie gminy

Rzeka	Długość ogółem (km)	Długość na terenie gminy (km)
Łobzonka	76	10
Orla	60	23,5
Rokitka	45	11
Lubcza	26	17,5
Jelonka	14,5	7
Zgniłka	10	10

Źródło: Obliczenia własne

W zachodniej części gminy ważnym ciekim jest rzeka Jelonka. Na terenie gminy znajduje się jej środkowy i dolny odcinek – rzeka uchodzi na terenie gminy do Łobzonki. Górny bieg przypada na gminę Sępólno, gdzie Jelonka przepływa przez duże jezioro Juchacz. Głównym dopływem Jelonce jest Dopływ z jez. Jeleń, płynący właśnie z tego jeziora. Jelonka jest jedyną z głównych rzek gminy, która niemal na całej długości płynie przez lasy.

Część skrajnie wschodnia odwadniana jest przez rzekę Rokitka, która na terenie gminy ma swoje źródło i pomimo iż przez teren gminy biegnie tylko w swym górnym biegu na niewielkim odcinku, to przepływa przez kilka jezior – Będgoskie, Weśrednik, Proboszczowskie i Pęperskie.

Niektóre tereny w gminie są słabo odwadniane lub też – pomimo formalnej klasyfikacji do zlewni cząstkowych - mają charakter bezodpływowy, gdzie przeważa infiltracja, a nie spływ. Związane jest to z pagórkowatą rzeźbą z licznymi zagłębieniami, ale także w niektórych obszarach wynika z charakteru podłoża – jest ono często łatwo przepuszczalne (związane z akumulacją fluwioglacjalną żwirów i piasków). Dotyczy to większości obszaru wysoczyzny, z wyjątkiem tych nielicznych fragmentów, gdzie wyraźnie nachylona rzeźba determinuje spływ powierzchniowy. W tych obszarach sieć hydrologiczna jest bardzo uboga, a charakter rzeźby terenu wskazuje, że wyznaczenie działów wodnych ma charakter

wyłącznie orientacyjny i teoretyczny (działy wodne na niektórych odcinkach są niepewne), a duże powierzchnie są rzeczywiście bezodpływowe (spływ do dolinek i zagłębień bezodpływowych).

Gmina należy do obszarów o dosyć dużym, jak na warunki zachodniej części województwa, wskaźniku jeziorności. Jest ona oceniana na około 3-4% powierzchni ogólnej gminy, a łączna liczba jezior wynosi 31, w tym nazwanych 24. Pod względem liczby jezior gmina bez wątplenia wyróżnia się. Największym i najgłębszym jeziorem, o powierzchni 194 ha i max. głębokości 18,5 m, jest jezioro Więcborskie. Dużym jeziorem, o pow. 151 ha, tylko w około połowie położonym na terenie gminy, jest Stryjowo.

Tabela. Podstawowe dane o największych jeziorach na terenie gminy (o pow. ponad 20 ha)

Nazwa	Powierzchnia (ha)	Objętość (tys. m ³)	Głębokość max (m)
Więcborskie	194,0	16206,2	18,5
Stryjowo*	151,2	11313,8	16,4
Zakrzewskie	66,2	2574,9	7,5
Czarmuńskie	61,6	1642,6	6,0
Runowskie Duże	53,9	1274,0	4,3
Ostrowo	35,9	997,6	6,0
Będgoskie	33,0	1771,2	9,5
Koniczne	31,5	1582,6	11,5
Śmitowskie	26,0	1182,4	10,8
Głębołek Duży	25,1	16470	14,0
Gardzinowo	20,5	462	10,4

*tylko około 60% powierzchni jeziora na terenie gminy; dane dla całego jeziora

Źródło: Adam Choiński „Katalog jezior Polski”

Warunki występowania pierwszego poziomu wód gruntowych są zasadniczo zróżnicowane na: występujące w strefie wysoczyzny i występujące w strefie bezodpływowych obniżen i równin wytopiskowych. W tym drugim przypadku mamy do czynienia z obszarami często zabagnionymi, lub bardzo bardzo wilgotnymi łąkami. Pierwszy poziom wód gruntowych może występować płycej niż 2 m ppt, a często nawet płycej niż 1 m ppt i jest ściśle związany z wahaniami stanu wód, w tym także jest silnie uzależniony od występowania okresów suchych lub wilgotnych. Zmienność roczna może wynosić nawet 1 m. Wody gruntowe są tu bardzo podatne na zanieczyszczenia. Są to tereny o warunkach bardzo niesprzyjających budownictwu. Na terenie gminy obszary o takiej charakterystyce zajmują bardzo dużą powierzchnię w części centralnej, ale spotykane są w większości gminy z wyjątkiem rejonu Sypniewa.

Na wysoczyźnie wody gruntowe zalegają zazwyczaj na głębokości przynajmniej 2 m ppt, a często głębiej. W zależności od lokalnych warunków mogą występować wody „wierzchówkowe” (w przewarstwieniach piaszczysto-żwirowych). W zagłębieniach bezodpływowych wahania tego poziomu bywają znaczne i zależą np. od wielkości opadów, roztopów, itp. – występują często na głębokości do 2 m ppt. Wody te są podatne na zanieczyszczenia i w pewnych okolicznościach mogą stanowić problem w gospodarce rolnej ze względu na zbyt duże zawilgocenie gleby.

Mapa “Warunki występowania wód podziemnych” wskazuje, iż na terenie całej gminy mają miejsce następujące warunki:

- izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – średnia i dobra,
- stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – słabo i praktycznie nie zagrożone,
- miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – powyżej 10, a nawet powyżej 40 metrów.

STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA. PROBLEMY EKOLOGICZNE GMINY

Analiza stanu i zagrożeń środowiska na terenie gminy jest zadaniem utrudnionym ze względu na bardzo małą dostępność danych i informacji, co z kolei wynika z faktu, że powiat sępoleński, w którym położona jest gmina oraz sąsiedni powiat tucholski, tradycyjnie uchodzą za jedną z najmniej zanieczyszczonych części województwa, co z kolei jest skutkiem bardzo małego uprzemysłowienia nie tylko w tym obszarze, ale także w jego bliższym i dalszym sąsiedztwie. Obszar gminy jest wolny od uciążliwych zakładów przemysłowych.

Wśród najważniejszych problemów ekologicznych gminy oraz podstawowych uwarunkowań wpływających na stan i zagrożenia środowiska, wskazuje się:

- **Rolniczy charakter** - znaczna część gminy wykazuje umiarkowane lub sprzyjające warunki rozwoju rolnictwa i jest wykorzystywana do prowadzenia działalności rolniczych o zróżnicowanej skali - są tu zarówno wysokotowarowe gospodarstwa wielkoobszarowe (ze stosowaną powszechnie mechanizacją, chemizacją,

dążeniem do maksymalnie intensywnego wykorzystania terenu), jak i gospodarstwa indywidualne o mniejszej skali produkcji. Ze względu na scharakteryzowane wcześniej specyficzne warunki związane z ukształtowaniem powierzchni terenu oraz stosunkami wodnymi (zarówno w aspekcie wód powierzchniowych, jak i gruntowych) istnieje podwyższone ryzyko zanieczyszczenia wód wskutek działalności rolniczych. W przypadku gospodarstw wielkoobszarowych ważnym zagadnieniem jest także komasacja gruntów, która najczęściej wiąże się z ograniczaniem bioróżnorodności, poprzez likwidację naturalnych granic, typowych dla krajobrazu rolniczego o bardziej rozdrobnionej strukturze (zadrzewienia, zakrzaczenia, oczka wodne, ciekły, itp.). Gospodarstwa hodowlane oprócz potencjalnego zagrożenia dla wód powierzchniowych, gruntowych i podziemnych bardzo często charakteryzują się także uciążliwością odorową, a budynki charakteryzujące się dość dużą kubaturą są ważną dominantą w przestrzeni.

- **Zabudowę mieszkaniową.** Gmina wyróżnia się umiarkowaną koncentracją ludności (bo większość ludności mieszka w największych miejscowościach), ale jednocześnie dużym rozproszeniem osadnictwa (bo duża jest liczba małych miejscowości). Rozproszenie osadnictwa nie jest korzystne gdyż znacznie utrudnia obsługę ludności w zakresie infrastruktury i powoduje powstawanie bardzo licznych rozproszonych źródeł zanieczyszczeń i zagrożeń środowiska.
- **Pełnienie funkcji turystycznych.** Na terenie gminy (przede wszystkim w mieście) działa infrastruktura służąca obsłudze turystyki pobytowej, krajoznawczej, wędrowniczej i wodnej. Ruch turystyczny o takim charakterze i natężeniu, jaki obserwuje się na terenie gminy, nie generuje szczególnie istotnych oddziaływań i zagrożeń.
- **Ruch drogowy.** Przez teren gminy biegną drogi wojewódzkie nie należące wprawdzie do najwyższych kategorii dróg, ale ze względu na specyficzny układ sieci drogowej w tej części województwa - wykorzystywane do przewozów towarowych, w tym także tranzytu materiałów, które mogą stanowić zagrożenie dla środowiska. Brak obwodnicy Więcborka stanowi dodatkowe zagrożenie bezpieczeństwa na terenie miasta.
- Należy podkreślić, że **gmina pozbawiona jest szeregu potencjalnych zagrożeń**, występujących w innych obszarach. Tym samym charakter i poziom potencjalnych zagrożeń środowiska jest znacznie niższy, niż w większości gmin. Wśród zagadnień zawsze uważanych za stwarzające zagrożenia lub wręcz degradujące środowisko, nie obecnych na terenie gminy, wymienić należy: brak infrastruktury komunikacyjnej o największym natężeniu ruchu, brak presji inwestycyjnej (typowej dla obszarów leżących w sąsiedztwie dużych miast), brak presji na rozwój zabudowy lotniskowej (mimo bardzo wysokiej atrakcyjności, gmina leży zbyt daleko od dużych miast), brak intensywnego przemysłu oraz magazynów i składów na terenie gminy i w jej sąsiedztwie. Położenie gminy poza głównymi pasmami rozwojowymi, sprzyja zachowywaniu walorów środowiskowych.

Stan środowiska na terenie gminy, według materiałów WIOŚ w Bydgoszczy ocenić można następująco:

a) stan powietrza

Ocena stanu powietrza jest utrudniona, ponieważ z założenia szczegółowym badaniom poddawane są największe miasta oraz tereny silnie rozwiniętego przemysłu, podczas gdy tereny o niskim poziomie zanieczyszczeń – a analizowana gmina właśnie do takich się zalicza – są przedmiotem badań o bardziej ogólnym charakterze lub wykonywanych rzadziej. Sposób publikowania danych o stanie powietrza – polegający na uogólnianiu danych do poziomu powiatów, lub na dokonywaniu interpolacji na podstawie pewnej (niekiedy nielicznej) liczby punktów pomiarowych rozmieszczonych w różnych częściach województwa, także nie gwarantuje pełnej wiarygodności (o ile w skali województwa daje ogólny pogląd, to w skali lokalnej może być silnie przekłamany).

Dostępne dane i informacje pochodzące z roku 2011 (WIOŚ w Bydgoszczy), pozwalają na ocenę stanu powietrza w gminie.

Podkreślić należy bardzo niski poziom wykazywanych zanieczyszczeń dla powiatu sępoleńskiego:

- pod względem emisji energetycznej zanieczyszczeń w roku 2013, powiat notował następujące wartości emisji:
  - SO₂ - 4,2Mg (druga najniższa wartość) - w większości powiatów emisja ta wynosi najczęściej kilkadziesiąt Mg
  - NO₂ - 1,1Mg (najniższa wartość) - większość powiatów notowała wartości co najmniej 10-20-krotnie większe
  - CO - 22,5Mg (jedna z najniższych wartości) - większość powiatów notuje wartości co najmniej 2-3-krotnie większe
  - CO₂ - 1286,7Mg (druga najniższa wartość) - większość powiatów notuje wartości co najmniej 10-15-krotnie większe
  - pyły ze spalania paliw - 4,0Mg (druga najniższa wartość) - większość powiatów notuje wartości kilkakrotnie większe
- pod względem emisji technologicznej zanieczyszczeń w roku 2013, powiat sępoleński w zakresie każdego z istotnych parametrów (z wyjątkiem tzw. pyłów pozostałych) notował wartości zaledwie symboliczne, które uniemożliwiają jakiegokolwiek porównania z innymi powiatami - różnica emisji sięga bowiem kilkuset-krotności.

Powiat cechuje się małą liczbą mieszkańców - ale nawet jeśli powyższe emisje wyrażone w wartościach bezwzględnych, odniesie się do liczby mieszkańców, to nadal uzyskuje się wartości bardzo niskie - lokujące powiat sępoleński wśród zdecydowanie najmniejszych emitorów zanieczyszczeń powietrza w województwie.

Bardzo niską skalą emisji cechuje się także sąsiedni powiat tucholski, a charakter powiatu złotowskiego także pozwala na przypuszczenie, że ewentualny napływ zanieczyszczeń z sąsiednich obszarów nie będzie miał znaczenia dla stanu powietrza w gminie.

b) wody powierzchniowe

Na terenie gminy duże znaczenie ma kilka rzek, ale tylko na temat rzeki Orli i Rokitki w roku 2012 zamieszczono bliższe informacje (brak nowszych danych):

- Rokitka (PLRW6000181883949) - Rokitka (50,3 km) jest prawobrzeżnym dopływem Noteci, odwadniającym obszar o powierzchni 222,6 km². W zlewni dominują grunty orne. Ujściowy odcinek położony na terenie Doliny Środkowej Noteci wchodzi w skład obszaru Natura 2000. W zlewni rzeki położone jest miasto Mrocza, które odprowadza do Rokitki oczyszczone ścieki komunalne w ilości 545,2 m³/d. Rzeka badana była w profilu ujściowym zamykającym jednolitą część wód w zakresie monitoringu diagnostycznego. Stan ekologiczny wód określono jako umiarkowany ze względu na elementy biologiczne i parametr fizykochemiczny - azot Kjeldahla. Wody Rokitki oceniono również po kątem zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych. Na tej podstawie stan chemiczny rzeki oceniono jako dobry. Nadal utrzymywał się niezadowolający stan sanitarny wód Rokitki. Porównanie z badaniami z 2009 roku nie wykazało wyraźnych zmian w zakresie fizykochemicznym.
- Orla (PLRW600025188487, PLRW6000201884899) - Orla (68,2 km) jest lewobrzeżnym dopływem Łobzonki. Odwadnia 339,5 km², w tym południową część Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Podobnie, jak 2009 roku, badania jakości wód Orli prowadzono w dwóch profilach: na 39,7 km, na stanowisku poniżej oczyszczalni ścieków w Więcborku – 832,9 m³/d i 1,5. km biegu rzeki w profilu ujściowym w miejscowości Ruda. Badania obejmowały zakres monitoringu operacyjnego. Stan biologiczny mierzony za pomocą makrofitowego indeksu rzeczno-bentosowego określono jako słaby (MMI) dla profilu zlokalizowanego poniżej oczyszczalni ścieków w Więcborku i dobry - dla ujściowego. Klasyfikacja biologiczna wyznaczała stan ekologiczny rzeki. Badania fizykochemiczne wód w pierwszym profilu wykazały, że wody Orli nie spełniały wymogów dla dobrego stanu, ze względu na stężenie OWO. W profilu ujściowym rzeka podobnie, jak w 2009 roku, utrzymała dobry stan. Wyniki badań bakteriologicznych kształtowały się na poziomie niezadowolającym w profilu poniżej oczyszczalni i zły - na stanowisku ujściowym. Świadczy to o dopływie na ujściowym odcinku kolejnych zanieczyszczeń pochodzenia komunalnego. W porównaniu z badaniami z roku 2009, najnowsze badania wykazały osłabienie stanu ekologicznego, z umiarkowanego do słabego, w profilu poniżej Więcborka oraz pogorszenie stanu sanitarnego w profilu ujściowym.

W Raporcie za rok 2012, WIOŚ umieścił klasyfikację stanu czystości jednolitych części wód płynących (JCWP) – monitorowanych w roku 2012. JCWP obejmująca Orle w centralnej części gminy została zaliczona do wód o stanie ekologicznym słabym. JCWP obejmująca Rokitkę (we wschodniej części gminy) została zaliczona do wód o stanie fizykochemicznym umiarkowanym.

Wg Raportu WIOŚ za rok 2013 (ukazuje ono jeziora badane w okresie 2007-13), stan ekologiczny jezior: Runowskiego Dużego, Więcborskiego i Zakrzewskiego określony został jako umiarkowany.

Powiat sępoleński cechuje się najniższą wśród powiatów województwa wielkością poboru wody na cele gospodarki narodowej. Jest to zaledwie 1413 tys. m³ rocznie - przy czym z tej liczby 33 tys. m³ to pobór na cele przemysłowe, a 1380 tys. m³ - na cele sieci wodociągowych. Ogólnie mała skala poboru wynika zarówno z bardzo małego poboru na cele przemysłowe, jak też z braku poboru na cele nawodnień (w wielu powiatach pobór na te cele jest znacznie wyższy niż łączny pobór w powiecie sępoleńskim na wszystkie cele), ale także z relatywnie słabego stanu rozwoju sieci wodociągowej (w powiecie sępoleńskim jest ona najgorzej rozwinięta na terenie województwa).

c) wody podziemne

Punkt pomiarowy w Sypniewie jest zaliczany do punktów, w których notuje się wysokie stężenie azotanów. Jest to zanieczyszczenie będące ewidentną pochodną działalności rolniczych.

d) odpady i ścieki

Gminie obsługuje komunalna oczyszczalnia ścieków w Runowie Młyn. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna. Jej przepustowość rzeczywista wynosiła w roku 2014 - 268 tys. m³/rok (teoretyczna maksymalna - 600), jest to więc obecnie oczyszczalnia o średniej wielkości. Odbiornikiem ścieków jest rzeka Orla. W odprowadzanych ściekach oczyszczonych znajdują się następujące ładunki zanieczyszczeń (kg/rok dla roku 2014):

- BZT5 - 1077
- ChZT - 17700
- zawiesina ogólna - 1892

- azot ogólny - 8386
- fosfor ogólny - 173

Są to wartości dosyć duże w porównaniu z innymi oczyszczalniami o podobnej przepustowości, a nawet z większymi.

Na terenie gminy znajdowało się składowisko odpadów komunalnych - w Dalkowie, o powierzchni roboczej 1,9 ha (a więc umiarkowanie duże), w którym w roku 2011 nagromadzone było 16201 Mg odpadów (wartość dosyć duża na tle innych gmin), co stanowiło 94% stopień wypełnienia. W roku 2011 przychód wyniósł 1734 Mg. Składowisko zostało zamknięte.

e) inne aspekty

W ostatnich latach dla terenu gminy nie prowadzono szczegółowych badań dotyczących zanieczyszczenia gleb oraz hałasu, a także promieniowania elektromagnetycznego. Pierwsze dwa zagadnienia są pośrednio związane z ruchem pojazdów samochodowych, stąd należy zakładać, że w sąsiedztwie głównych dróg będą miały miejsce największe uciążliwości. Przez analogię do innych badanych odcinków dróg, można przypuszczać, że w strefie co najmniej 10, a być może 15 m od krawędzi dróg, notuje się wysoki poziom wskaźników zanieczyszczeń węglowodorowych oraz wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych.

Pewnym zagrożeniem dla większych skupisk zabudowy jest także tzw. "niska emisja" z mało wydajnych urządzeń grzewczych zainstalowanych w domostwach (zwłaszcza instalacje wykorzystujące węgiel kamienny) – problem jest zauważalny przy niesprzyjających uwarunkowaniach klimatycznych (zwłaszcza w okresie jesiennym).

Na walory krajobrazowe bardzo niekorzystnie wpływa także lokalizacja siłowni wiatrowych. Na terenie gminy funkcjonują dwie duże siłownie w Wituni - w sąsiedztwie Więcborka. Niestety specyfika pozyskiwania energii wiatrowej wymaga lokowania tego typu instalacji w terenach niezastłoniętych, co wzmacnia ich ekspozycję.

Rolniczy charakter gminy powoduje generowanie licznych zagrożeń pochodzących z produkcji rolnej. Jest to przede wszystkim degradujący wpływ na jakość wód – z jednej strony poprzez spływ w kierunku cieków i jezior, a z drugiej poprzez infiltrację do wód gruntowych w obniżeniach bezodpływowych na wysoczyźnie. Intensywna gospodarka rolna zubaża także bioróżnorodność, poprzez dążenia do scaleń, likwidacji zieleni śródpolnych, degradacji i w konsekwencji likwidacji oczek i cieków wodnych. Działalność rolnicza w strefach o zróżnicowanej rzeźbie najczęściej nasila procesy erozyjne.

Podsumowując, należy stwierdzić, że na terenie gminy identyfikuje się następujące – istniejące i potencjalne zagrożenia środowiska (co bardzo ważne - o niezbyt dużym natężeniu i niezbyt dużej skali zagrożeń):

- związane z rolnictwem
- związane z osadnictwem
- związane z funkcją komunikacyjną
- związane z turystyką

W kontekście potencjalnych lub rzeczywistych istotnych problemów ekologicznych, wskazań należy zwłaszcza:

- ryzyko zanieczyszczenia wód otwartych - rzek oraz jezior,
- ryzyko zanieczyszczenia wód gruntowych – dotyczy to głównie terenów obniżeń,
- zagrożenia związane z prowadzeniem gospodarki rolnej (różne aspekty oddziaływań rolnictwa) - związane z uprawami polowymi (pojawia się tu zagrożenie zwiększonej erozji w obszarach o znacznym nachyleniu terenu, jak też zanieczyszczeń nawozami wód wskutek spływu powierzchniowego) oraz hodowlą, zwłaszcza w dużych gospodarstwach,
- zagrożenia związane z prowadzeniem pozostałych działalności gospodarczych w największych miejscowościach – przede wszystkim w Więcborku,
- zagrożenie niską emisją z mało wydajnych urządzeń grzewczych zainstalowanych w domostwach (zwłaszcza instalacje wykorzystujące węgiel kamienny) – problem jest zauważalny przy niesprzyjających uwarunkowaniach klimatycznych (zwłaszcza w okresie jesiennym),
- zagrożenia związane z ruchem drogowym,
- zagrożenia degradacji krajobrazu związane z rozwojem obiektów stanowiących dominanty wysokościowe, zwłaszcza elektrowni wiatrowych,
- narastające ryzyko degradacji wód oraz lasów w związku z rozwojem presji turystycznej i rekreacyjnej,
- ryzyko skażenia środowiska w związku z katastrofą komunikacyjną na biegnących przez teren gminy drogach – niektóre z nich charakteryzują się dosyć dużym natężeniem ruchu.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z REKOMENDACJI I WNIOSKÓW ZAWARTYCH W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIA PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH

Dla województwa kujawsko-pomorskiego nie sporządzono dotąd audytu krajobrazowego.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

WARUNKI MIESZKANIOWE

Na terenie gminy sytuacja mieszkaniowa – mierzona liczbą mieszkań oraz wskaźnikami przeciętnej powierzchni mieszkania oraz przeciętnej liczby osób w mieszkaniu – powoli, ale sukcesywnie się poprawia. Poprawa wskaźników jest przede wszystkim zasługą rozwoju mieszkalnictwa w mieście, gdzie liczba mieszkań rośnie szybciej.

Pomiędzy rokiem 2001 a 2013 liczba mieszkań w mieście zwiększyła się o 197, a na obszarach wiejskich o 142. Jest to odpowiednio wzrost o prawie 11% i ponad 8%.

Podkreślić jednak należy, że o poprawiającej się sytuacji mieszkaniowej świadczy nie tylko bezwzględna liczba mieszkań, ale także inne wskaźniki. Przede wszystkim odnotować należy bardzo znaczący wzrost powierzchni zasobów mieszkaniowych – w mieście w tym okresie ogólna powierzchnia mieszkań wzrosła aż o ponad 27% a na obszarach wiejskich – o ponad 23%. Jest to skutkiem budowania coraz większych mieszkań – a tak duży wzrost w mieście wynika także z faktu, że dotąd dużą część substancji mieszkaniowej stanowiły mieszkania w budownictwie wielorodzinnym, a oddawane w ostatnich latach dotyczą już wyłącznie zabudowy jednorodzinnej – gdzie przeciętna wielkość mieszkania jest nawet 3-krotnie większa.

Przeciętna powierzchnia mieszkania w mieście wynosi obecnie 68,1 m², mieszkanie składa się z 3,9 izby (jeszcze w 2001 – 3,6) i zamieszkiwane jest przez 3 osoby. Na obszarach wiejskich mieszkania są zawsze większe niż w miastach – tak jest także w gminie Więcbork. Przeciętna powierzchnia mieszkania wiejskiego wynosi obecnie 82,2 m², mieszkanie składa się z 4,3 izby i zamieszkiwane jest przez 3,9 osoby.

Tabela. Podstawowe wskaźniki charakteryzujące sytuację mieszkaniową na terenie gminy

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mieszkania														
miasto	1805	1867	1879	1884	1880	1883	1891	1906	1912	1968	1975	1985	1994	2002
obszary wiejskie	1766	1758	1768	1769	1771	1777	1783	1791	1796	1847	1863	1878	1895	1908
gmina	3571	3625	3647	3653	3651	3660	3674	3697	3708	3815	3838	3863	3889	3910
izby														
miasto	6437	6934	7010	7031	7016	7026	7073	7157	7187	7556	7588	7638	7685	7726
obszary wiejskie	6832	7315	7377	7382	7394	7426	7458	7503	7530	7910	7989	8060	8146	8215
gmina	13269	14249	14387	14413	14410	14452	14531	14660	14717	15466	15577	15698	15831	15941
powierzchnia użytkowa mieszkań (m²)														
miasto	107197	119324	121165	121627	121376	121646	122775	124589	125424	132178	132986	134271	135360	136327
obszary wiejskie	127402	136318	137870	137999	138427	139212	140151	141481	142161	149151	151377	153476	155299	156885
gmina	234599	255642	259035	259626	259803	260858	262926	266070	267585	281329	284363	287747	290659	293212
dynamika liczby mieszkań (rok 2001 = 100)														
miasto	100,0	103,4	104,1	104,4	104,2	104,3	104,8	105,6	105,9	109,0	109,4	110,0	110,5	110,9
obszary wiejskie	100,0	99,5	100,1	100,2	100,3	100,6	101,0	101,4	101,7	104,6	105,5	106,3	107,3	108,0
gmina	100,0	101,5	102,1	102,3	102,2	102,5	102,9	103,5	103,8	106,8	107,5	108,2	108,9	109,5
dynamika liczby izb (rok 2001 = 100)														
miasto	100,0	107,7	108,9	109,2	109,0	109,2	109,9	111,2	111,7	117,4	117,9	118,7	119,4	120,0
obszary wiejskie	100,0	107,1	108,0	108,1	108,2	108,7	109,2	109,8	110,2	115,8	116,9	118,0	119,2	120,2
gmina	100,0	107,4	108,4	108,6	108,6	108,9	109,5	110,5	110,9	116,6	117,4	118,3	119,3	120,1
dynamika powierzchni użytkowej mieszkań (rok 2001 = 100)														
miasto	100,0	111,3	113,0	113,5	113,2	113,5	114,5	116,2	117,0	123,3	124,1	125,3	126,3	127,2

obszary wiejskie	100,0	107,0	108,2	108,3	108,7	109,3	110,0	111,1	111,6	117,1	118,8	120,5	121,9	123,1
gmina	100,0	109,0	110,4	110,7	110,7	111,2	112,1	113,4	114,1	119,9	121,2	122,7	123,9	125,0
przeciętna powierzchnia mieszkania (m2)														
miasto	59,4	63,9	64,5	64,6	64,6	64,6	64,9	65,4	65,6	67,2	67,3	67,6	67,9	68,1
obszary wiejskie	72,1	77,5	78,0	78,0	78,2	78,3	78,6	79,0	79,2	80,8	81,3	81,7	82,0	82,2
gmina	65,7	70,5	71,0	71,1	71,2	71,3	71,6	72,0	72,2	73,7	74,1	74,5	74,7	75,0
przeciętna liczba osób w mieszkaniu														
miasto	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,0	3,1	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
obszary wiejskie	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,0	4,0	3,9	3,9	3,9	3,9
gmina	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4
przeciętna powierzchnia przypadająca na 1 mieszkańca (m2)														
miasto	18,3	20,3	20,8	20,9	21,0	20,8	21,0	21,5	21,5	22,0	22,1	22,3	22,7	22,7
obszary wiejskie	17,8	18,9	19,3	19,1	19,1	19,3	19,4	19,3	19,6	20,2	20,6	20,8	21,0	21,3
gmina	18,0	19,6	19,9	19,9	20,0	20,0	20,1	20,3	20,4	21,0	21,3	21,5	21,8	21,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Najnowsze dostępne dane dotyczące struktury własnościowej mieszkań dotyczą roku 2007 i nie mogą być obecnie traktowane jako wiarygodne. Wówczas w mieście Więcbork dominowały mieszkania należące do osób fizycznych (ponad 71% ogółu), a następnie mieszkania komunalne, których było ponad 250, czyli 12,3% ogółu mieszkań (co jest zbliżoną wartością do średniej wojewódzkiej - przeciętnie w miastach stanowiły one 11% ogółu), a następnie spółdzielni mieszkaniowych (ponad 12% ogółu, to jest niewiele, bo ówczesna średnia dla miast województwa to 37%). Na obszarach wiejskich dominowały mieszkania należące do osób fizycznych – których było 93,5%. Niespełna 4% stanowiły mieszkania komunalne, około 1,6% - mieszkania zakładowe, było też kilkanaście mieszkań spółdzielczych. Na uwagę zasługuje fakt, że mieszkania spółdzielcze i komunalne są mniejsze od mieszkań należących do osób fizycznych – wskutek tego, jeśli porówna się strukturę powierzchni mieszkań oraz liczby izb, udział sektora prywatnego jest wyraźnie wyższy (np. w mieście mieszkania osób fizycznych, stanowiące 71% mieszkań, skupiały prawie 74% izb i ponad 77% powierzchni mieszkań). Jednak warunki lokalowe mieszkań komunalnych są w gminie nadspodziewanie wysokie - w mieście mieszkanie komunalne miało przeciętnie 3,3 izby i ponad 51 m2 powierzchni, a więc zapewniało relatywnie bardzo wysoki komfort zamieszkania. Dla porównania przeciętne mieszkanie spółdzielcze w mieście miało 3,5 izby i 52,5 m2 powierzchni.

USŁUGI (W TYM OCHRONA ZDROWIA)

Gmina cechuje się umiarkowanie korzystnymi warunkami obsługi ludności w zakresie usług. Na terenie gminy usługi dostępne są nie tylko w siedzibie gminy, a także w kilku miejscowościach wiejskich, a ponadto na terenie gminy dostępne są usługi powiatowe (tak duża liczba usług powiatowych jest rzadkością poza siedzibą powiatu). Jednocześnie jednak duża powierzchnia gminy oraz rozproszenie osadnictwa powoduje, że większość miejscowości pozbawiona jest usług i mieszkańcy są zmuszeni do wyjazdów poza miejsce zamieszkania nawet dla realizacji usług bardzo podstawowych jako szkolnictwo.

Usługi publiczne należące do zadań własnych gminy, to:

- Przedszkole Gminne Nr 1 w Więcborku

File przedszkola w: Sypniewie i Runowie Krajeńskim

- Gimnazjum im. Polskich Noblistów w Więcborku
- Gimnazjum w Sypniewie
- Zespół Szkół z Oddziałami Integracyjnymi w Jastrzębcu (szkoła podstawowa i gimnazjum):

Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi im. Księdza Jana Twardowskiego

Szkoła Podstawowa im. Księdza Jana Twardowskiego

- Szkoła Podstawowa w Sypniewie
- Szkoła Podstawowa im. Kornela Makuszyńskiego w Więcborku
- Zespół Szkół w Pęperzynie (szkoła podstawowa i gimnazjum)

Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej

Gimnazjum im. Marii Konopnickiej

- Szkoła Podstawowa im.E. Orzelskich w Runowie Krajeńskim
- Szkoła Podstawowa w Zakrzewku
- Miejsko- Gminny Ośrodek Kultury w Więcborku

w strukturze MGOK działa także Wiejski Dom Kultury w Sypniewie

- Miejsko- Gminna Biblioteka Publiczna w Więcborku

File biblioteki w: Sypniewie i Runowie Krajeńskim

Na terenie gminy funkcjonują także placówki należące do zadań własnych powiatu sępoleńskiego:

- Szpital Powiatowy w Więcborku
- Liceum Ogólnokształcące im. J. Korczaka w Więcborku
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Więcborku
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. I Armii W P w Sypniewie
- Centrum Administracyjne Placówek Opiekuńczo - Wychowawczych w Więcborku
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Więcborku
- Dom Pomocy Społecznej w Suchorączku

Fakt, iż na terenie powiatu funkcjonuje szpital powiatowy (z przychodniami specjalistycznymi) świadczy o wyjątkowo korzystnej dostępności do specjalistycznej opieki zdrowotnej. Powiat sępoleński jest jedynym powiatem w województwie, w którym siedziba powiatu nie jest wyposażona w szpital, a Więcbork należy do zaledwie kilku miast województwa nie będących siedzibami powiatów, w których funkcjonuje szpital. Podstawowa opieka zdrowotna dostępna jest w Więcborku, Sypniewie i Pęperzynie – nawet uwzględniając dużą powierzchnię gminy należy ocenić warunki dostępu do lekarzy pierwszego kontaktu jako dobre. Bardzo rzadko w gminach usługi tego typu dostępne są w aż trzech miejscowościach.

W hierarchii sieci osadniczej wyróżnić należy oprócz miasta – będącego głównym ośrodkiem obsługi ludności w gminie, ośrodki uzupełniające: Sypniewo, Runowo Krajeńskie, Pęperzyn, Jastrzębiec.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I MIENIA

Za ochronę bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy odpowiadają struktury powiatowe państwowych służb – policji oraz straży pożarnej.

Gmina nie zalicza się do obszarów wyróżniających się pod względem skali i charakteru przestępczości – jest ona typowa dla jednostek o podobnej wielkości i charakterze. W ruchu drogowym największe zagrożenia mają miejsce na drogach wojewódzkich, zwłaszcza związanych z tranzytem na drodze 241.

Zadania Inspekcji Sanitarnej realizowane są przez Powiatową Stację Sanitarно-Epidemiologiczną w Sępólnie Krajeńskim.

Do najważniejszych rodzajów zagrożeń życia i mienia na terenie gminy zaliczyć należy:

- zagrożenia w bezpieczeństwie ruchu drogowego – wiąże się to przede wszystkim z przebiegiem przez teren gminy dróg wojewódzkich, wykorzystywanych także dla tranzytowego ruchu ciężarowego. Szczególnym problemem jest brak obwodnicy Więcborka - droga 241 biegnie przez większość terytorium miasta i jest to newralgiczny odcinek w sieci drogowej w gminie. Nieco mniejsze znaczenie ma ruch na pozostałych drogach wojewódzkich, drogach powiatowych i gminnych.
- zagrożenia związane z transportem przez teren gminy substancji i materiałów niebezpiecznych, w tym mogących skażać wodę, powietrze, glebę, szkodliwych dla życia i zdrowia ludności – transport tego typu może odbywać się drogami wojewódzkimi. Pod tym względem szczególnie zagrożony jest odcinek pomiędzy Witunią a Sypniewem.
- potencjalne zagrożenia (o relatywnie bardzo małym ryzyku zaistnienia) wiążą się z funkcjonowaniem na terenie gminy podmiotów gospodarczych i wykorzystywaniem przez nie w procesach technologicznych substancji chemicznych, itp.
- w ostatnich latach nasila się częstotliwość występowania i skala zagrożeń związanych ze zjawiskami meteorologicznymi – huraganami, suszami, podtopieniami w wyniku opadów; gmina nie wykazuje w tym zakresie ponadprzeciętnych zagrożeń,
- w ostatnich latach wzrasta zagrożenie atakami terrorystycznymi - gmina nie zalicza się jednak do obszarów szczególnie zagrożonych. Obiektywnie ryzyko tego rodzaju ataku należy ocenić jako niezwykle małe.

Na terenie gminy nie ma infrastruktury przesyłowej (rurociągowej), której awaria mogłaby stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców lub stanu środowiska.

W bliskim sąsiedztwie gminy - na terenie sąsiednich powiatów, nie znajdują się zakłady uważane za stwarzające ryzyko zaistnienia awarii przemysłowej o poważnych skutkach środowiskowych.

Na terenie gminy nie zdelimitowano jak dotąd przez RZGW w Poznaniu obszarów zagrożonych powodzią. Nie można jednak wykluczyć ich występowania na pewnych odcinkach rzek płynących przez teren gminy. Zagadnienie to wymaga szczegółowych badań – zwłaszcza ze względu na potencjalne straty powodowane w rolnictwie. Jak dotąd nie notowano

istotnych zagrożeń dla terenów zamieszkanym. Na terenie całej gminy lokalnie istnieje ryzyko podtopień spowodowanych nagłym topnieniem mas śnieżnych lub wystąpieniem deszczów nawalnych. Niektóre części gminy ze względu na lokalną rzeźbę terenu (z dużą ilością dolinek bezodpływowych) zagrożone mogą być występowaniem lokalnych podtopień związanych z zaleganiem wód roztopowych lub opadowych (stagnowania wody przy braku możliwości odpływu i/lub infiltracji).

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Najważniejsze potrzeby rozwojowe gminy wiążą się z realizacją głównego celu rozwoju gminy, jakim jest zapewnienie mieszkańcom optymalnych warunków życia. Założenie to jest osią przewodnią całego niniejszego Studium – w warstwie diagnostycznej ma na celu rozpoznanie aktualnego stanu rozwoju, w tym identyfikację uwarunkowań rozwoju, szans, zagrożeń, mocnych i słabych stron, oraz audyt stanu funkcjonowania poszczególnych aspektów gminy, a w warstwie kierunków – utrwalenia aspektów prawidłowo funkcjonujących oraz zdecydowaną poprawę aspektów nie funkcjonujących właściwie.

W najbardziej ogólnym ujęciu, powodzenie rozwoju gminy zależne jest od uwarunkowań zewnętrznych (generowanych poza granicami gminy) oraz wewnętrznych (generowanych na terenie gminy), te drugie z kolei dzielą się na zależne od polityki i możliwości stymulacji przez władze gminy i niezależne od nich. Zadania leżące w gestii samorządu gminnego polegają przede wszystkim na:

- zapewnieniu przestrzeni dla harmonijnego rozwoju gospodarki (przestrzeń inwestycyjna) z poszanowaniem zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz potrzeb mieszkańców w zakresie rekreacji i wypoczynku,
- zapewnieniu mieszkańcom jak najlepszej możliwości dostępu do infrastruktury społecznej (instytucji obsługi ludności) oraz technicznej i komunikacyjnej (głównie urzędzenia liniowe),
- zapewnieniu jak najlepszej jakości świadczenia usług publicznych oraz jak najlepszej jakości funkcjonowania infrastruktury sieciowej (właściwy stan technicznych, zachowanie parametrów normatywnych, itp.)
- zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury – zwłaszcza w zakresie zasilania w energię, wodę, odbiór i utylizację ścieków, odpadów, itp.

Uwarunkowanie zewnętrzne wynikają przede wszystkim z funkcjonowania gminy w strukturze powiatu sępoleńskiego. Wzmacnianie związków oraz kształtowanie relacji zarówno z Sępólnem Krajeńskim - jako ośrodkiem powiatowym, odpowiedzialnym za realizację potrzeb o charakterze ponadlokalnym niedostępnych w gminie, a przede wszystkim z miastem Bydgoszczą, jako ośrodkiem regionalnym - jest podstawowym interesem rozwojowym gminy. Zagadnieniem szczególnej wagi dla prawidłowego rozwoju gminy jest funkcjonowanie komunikacji publicznej łączącej miejscowości gminy z obydwoma miastami.

Do głównych potrzeb gminy zaliczyć należy:

1. Realizację obwodnicy miasta w ciągu drogi wojewódzkiej nr 241.
2. Wzmacnianie sektora komunalnego (usług publicznych i przestrzeni publicznych) – poprzez wzrost ilościowy (rozwój sieci) i jakościowy (poprawę jakości funkcjonowania). W perspektywie 10 lat funkcjonowanie sektora usług publicznych należy zacząć przeorientowywać w kierunku priorytetu zaspokojenia potrzeb ludności starszej.
3. Zwiększenie liczby miejsc pracy – między innymi poprzez tworzenie przestrzeni inwestycyjnych w gminie. Zagadnieniem ograniczania bezrobocia jest najważniejszym problemem ekonomicznym ludności.
4. Uporządkowanie systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków.
5. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej, zwłaszcza upowszechnienie dostępu do sieci Internet.
6. Rozwój komunikacji publicznej w relacjach z Sępólnem Krajeńskim, Bydgoszczą i Nakłem.

Możliwości rozwoju gminy wynikają przede wszystkim z 3 uwarunkowań:

1. Rozwoju rolnictwa do czego gmina posiada umiarkowanie dobre predyspozycje przyrodnicze.
2. Rozwoju przedsiębiorczości.
3. Rozwoju turystyki.

ANALIZY EKONOMICZNE, ŚRODOWISKOWE I SPOŁECZNE

ANALIZY SPOŁECZNE - CHARAKTERYSTYKA DEMOGRAFICZNA GMINY

Gmina Więcbork w roku 2014 liczyła 13372 mieszkańców, z czego 5994 (czyli prawie 45%) zamieszkiwało miasto, a pozostali (7378, czyli 55%) – obszary wiejskie.

Na tle powiatu sępoleńskiego, należącego do powiatów małych i liczącego tylko 4 gminy, gmina Więcbork stanowi 32,2% ogółu ludności i ustępuje tylko gminie Sępólno Krajeńskie. Miasto Więcbork (6,0 tys. mk) jest drugim – po Sępólnie miastem powiatu (i zalicza się do kategorii mniejszych miast w skali całego województwa – a zwłaszcza w jego zachodniej części). Więcbork stanowi 33,8% całej ludności miejskiej powiatu.

Obszary wiejskie gminy, liczące 7,4 tys. mk, liczą najwięcej mieszkańców na tle wszystkich obszarów wiejskich powiatu (to znaczy – pozostałe gminy powiatu liczą mniej mieszkańców wiejskich). Na terenie gminy mieszka 31,0% wszystkich mieszkańców wiejskich powiatu.

Gmina Więcbork charakteryzuje się stagnacją liczby ludności. W 20-letnim okresie 1995-2014 gmina straciła 208 osób (czyli 1,5%), ale jeśli uwzględnimy okres 2003-2014 (w 2003 zanotowano najniższą w tym okresie liczbę mieszkańców – tylko 12993) to zanotowano wzrost liczby ludności o 379. W roku 2001 miała miejsce zmiana administracyjna polegająca na włączeniu w granice miasta zamieszkałych terenów wiejskich (57 ha) – co znajduje swoje odzwierciedlenie w przebiegu liczby ludności.

Wskaźnik gęstości zaludnienia dla obszarów wiejskich (obliczanie tego wskaźnika dla miast tej kategorii wielkościowej jest pozbawione sensu) wynosi na terenie gminy około 32 os/km² i jest znacznie niższy od przeciętnej dla obszarów wiejskich województwa (ok. 46) – należy do najniższych w województwie. Wskaźnik obliczony dla powierzchni bezleśnej wynosi w gminie ok. 51 i jest wyraźnie niższy od średniej wynoszącej ok. 70 (wskaźnik w gminie jest tak niski pomimo dużej powierzchni leśnych).

W ostatnich latach gmina cechuje się zróżnicowanym przebiegiem ruchu naturalnego. Wprawdzie aż do 2013 roku przez cały analizowany okres notuje się dodatnie wartości przyrostu, ale jest to zasługa przede wszystkim korzystnych wskaźników notowanych na obszarach wiejskich, bowiem w mieście w kilku latach (2001, 03, 04, 10, 13, 14) liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń, a więc notowano przyrost ujemny. W roku 2014 przyrost ujemny zanotowano także na obszarach wiejskich - wskutek czego po raz pierwszy w ogólnym ujęciu na terenie gminy zanotowano więcej zgonów niż urodzeń (o 9).

Tabela. Gmina Więcbork na tle gmin powiatu - porównanie liczby ludności (2014)

gmina	ludność ogółem	ludność miejska	ludność wiejska	udział ludności miejskiej (%)	udział ludności powiatu (%)	udział ludności miejskiej powiatu (%)	udział ludności wiejskiej powiatu (%)
Kamień Krajeński	7004	2398	4606	34,2	16,9	13,5	19,4
Sępólno Krajeńskie	16087	9361	6726	58,2	38,7	52,7	28,3
Sośno	5079	0	5079	0	12,2	0,0	21,4
Więcbork	13372	5994	7378	44,8	32,2	33,8	31,0
Powiat ogółem	41542	17753	23789	42,7	100,0	100,0	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Zmiany liczby ludności w gminie Więcbork w latach 1995-2014

	1995	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	13580	13548	13077	13080	13021	13073	12993	13047	13001	13052	13079	13135	13099	13379	13360	13384	13351	13372
miasto	5636	5665	5955	5921	5863	5867	5832	5812	5768	5851	5843	5806	5832	6002	6006	6013	5970	5994
obszary wiejskie	7944	7883	7122	7159	7158	7206	7161	7235	7233	7201	7236	7329	7267	7377	7354	7371	7381	7378

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

W całym analizowanym 14-letnim okresie miasto zyskało wskutek ruchu naturalnego 68 osób (a więc wystąpiło o 68 więcej urodzeń, niż zgonów – oznacza to, że przeciętnie rocznie miasto zyskuje niespełna 5 osób), podczas gdy obszary wiejskie – zyskały 392 osoby (a więc łącznie gmina – 460). Obszary wiejskie „ratują” więc sytuację demograficzną gminy, pomimo że ich ludność stanowi tylko 55% ogółu ludności gminy.

Warto zauważyć, że coroczne bezwzględne wartości ruchu naturalnego są niewielkie – najczęściej wynoszą 30-40 osób, a w ostatnich latach nawet 20-30 (wyjątkiem był rok 2006 z przyrostem równym 89). Przeciętnie na terenie całej gminy w ostatnich latach rodzi się około 140-160 osób a umiera 110-120.

Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 m jest corocznie zmienny – co jest wynikiem pewnych corocznych wahań liczby urodzeń i liczby zgonów. Niemniej jednak podkreślić należy jego stabilność. Wskaźniki ruchu naturalnego jeszcze do końca ubiegłej dekady nie były niepokojące co do skali lub charakteru na tle innych gmin. Jednak w ostatnich latach sytuacja uległa pogorszeniu i należy obserwować, czy w kolejnych latach dojdzie do jej poprawy, czy też pogłębienia, co byłoby bardzo dużym zagrożeniem. Charakter ruchu naturalnego, tak co do kierunku rozwoju, jak i natężenia procesów, jest jednak ogólnie w gminie typowy.

Gmina należy do obszarów tracących ludność w wyniku ruchów migracyjnych. Wielkość tego ubytku jest zauważalna. W okresie 14 lat (2001-2014) ubytek spowodowany różnicą pomiędzy napływem, a odpływem wyniósł 500 osób, przy czym dla miasta Więcbork saldo ujemne wyniosło 260 osób, a na obszarach wiejskich – 240 osób. Oznacza to, że przeciętnie rocznie gmina traci w wyniku migracji ok. 36 mieszkańców.

Zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich ujemne saldo występuje niemal co roku – tylko w pojedynczych latach zdarza się minimalna przewaga napływu.

Tabela. Ruch naturalny w gminie Więcbork - porównanie w okresie 2001-2014

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe														
gmina	147	157	139	136	156	176	162	187	167	163	139	135	130	113
miasto	45	60	61	50	65	67	53	66	69	51	59	56	49	46
obszary wiejskie	102	97	78	86	91	109	109	121	98	112	80	79	81	67
Zgony ogółem														
gmina	119	118	119	114	125	87	117	133	128	124	111	118	112	122
miasto	54	45	65	57	59	38	51	54	47	62	42	51	55	49
obszary wiejskie	65	73	54	57	66	49	66	79	81	62	69	67	57	73
Przyrost naturalny														
gmina	28	39	20	22	31	89	45	54	39	39	28	17	18	-9
miasto	-9	15	-4	-7	6	29	2	12	22	-11	17	5	-6	-3
obszary wiejskie	37	24	24	29	25	60	43	42	17	50	11	12	24	-6
Urodzenia żywe														
gmina	11,3	12,0	10,7	10,4	12,0	13,5	12,4	14,2	12,7	12,2	10,4	10,1	9,7	8,5
miasto	7,7	10,2	10,5	8,6	11,3	11,5	9,1	11,4	11,8	8,5	9,8	9,3	8,2	7,7
obszary wiejskie	14,2	13,5	10,9	11,9	12,6	15,1	15,1	16,5	13,5	15,2	10,9	10,7	11,0	9,1
Zgony ogółem														
gmina	9,1	9,0	9,2	8,7	9,6	6,7	8,9	10,1	9,8	9,3	8,3	8,8	8,4	9,1
miasto	9,2	7,7	11,1	9,8	10,2	6,5	8,7	9,3	8,1	10,3	7,0	8,5	9,2	8,2
obszary wiejskie	9,1	10,1	7,5	7,9	9,1	6,8	9,1	10,8	11,1	8,4	9,4	9,1	7,7	9,9
Przyrost naturalny														
gmina	2,2	3,0	1,5	1,7	2,4	6,8	3,4	4,1	3,0	2,9	2,1	1,3	1,3	-0,7
miasto	-1,5	2,6	-0,7	-1,2	1,0	5,0	0,3	2,1	3,8	-1,8	2,8	0,8	-1,0	-0,5
obszary wiejskie	5,2	3,3	3,4	4,0	3,5	8,3	5,9	5,7	2,3	6,8	1,5	1,6	3,3	-0,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Ruch migracyjny w gminie Więcbork - porównanie w okresie 2001-2014

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	łącznie 2001-14
zameldowania ogółem															
miasto	49	42	59	52	68	95	82	49	63	67	92	45	72	64	899
obszary wiejskie	51	54	79	105	82	80	121	83	75	72	87	73	88	91	1141
wymeldowania ogółem															
miasto	87	78	86	70	96	96	78	74	68	75	105	68	89	89	1159
obszary wiejskie	84	60	109	94	82	134	131	100	100	104	121	85	90	87	1381
saldo migracji															

miasto	-38	-36	-27	-18	-28	-1	4	-25	-5	-8	-13	-23	-17	-25	-260
obszary wiejskie	-33	-6	-30	11	0	-54	-10	-17	-25	-32	-34	-12	-2	4	-240
zameldowania ogółem															
miasto	8,4	7,2	10,1	8,9	11,8	16,2	14,0	8,4	10,8	11,2	15,3	7,5	12,1	10,7	10,9
obszary wiejskie	7,1	7,5	11,0	14,5	11,3	11,1	16,7	11,3	10,3	9,8	11,8	9,9	11,9	12,3	11,2
wymeldowania ogółem															
miasto	14,8	13,3	14,7	12,0	16,6	16,4	13,3	12,7	11,7	12,5	17,5	11,3	14,9	14,8	14,1
obszary wiejskie	11,7	8,3	15,2	13,0	11,3	18,6	18,1	13,6	13,8	14,1	16,5	11,5	12,2	11,8	13,6
saldo migracji															
miasto	-6,5	-6,1	-4,6	-3,1	-4,9	-0,2	0,7	-4,3	-0,9	-1,3	-2,2	-3,8	-2,8	-4,2	-3,2
obszary wiejskie	-4,6	-0,8	-4,2	1,5	0,0	-7,5	-1,4	-2,3	-3,4	-4,3	-4,6	-1,6	-0,3	0,5	-2,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Struktura wieku ludności w ujęciu grup ekonomicznych oddaje zachodzące procesy starzenia się ludności – jest to zjawisko typowe, zachodzące we wszystkich gminach. O ile w roku 1995 grupa przedprodukcyjna stanowiła w mieście ponad 30%, a na wsi nawet 33% ludności, to obecnie jej udział wynosi niespełna 18% w mieście i 22% na wsi. W liczbach bezwzględnych spadek w gminie ogółem wyniósł 1638 osób – jest to strata znacznie ponad 1/3 ludności w tej grupie. Cały czas wzrasta liczba osób w wieku produkcyjnym – obecnie jest to ponad 8,3 tys. (wobec 7,5 tys. w roku 1995). Grupa poprodukcyjna jak dotąd przyrasta w powolnym tempie – tu wzrost wyniósł ciągu ostatnich 20 lat wyniósł prawie 600 osób. Należy jednak pamiętać, że po roku 2020 w wiek poprodukcyjny wejdą liczne roczniki znajdujące się obecnie w starszych przedziałach grupy produkcyjnej. Wówczas nastąpi szybki przyrost liczby i udziału ludności starszej.

Tabela. Zmiany liczebności i udziału grup ekonomicznych ludności w gminie Więcbork w okresie 1995-2014

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym					w wieku produkcyjnym					w wieku poprodukcyjnym				
	1995	2000	2005	2011	2014	1995	2000	2005	2011	2014	1995	2000	2005	2011	2014
liczba															
miasto	1717	1568	1297	1175	1074	3120	3469	3599	3751	3733	799	884	872	1080	1187
obszary wiejskie	2624	2120	1798	1694	1629	4350	4132	4510	4616	4579	970	907	925	1044	1170
udział (% ogółu ludności)															
miasto	30,5	26,5	22,5	19,6	17,9	55,4	58,6	62,4	62,5	62,3	14,2	14,9	15,1	18,0	19,8
obszary wiejskie	33,0	29,6	24,9	23,0	22,1	54,8	57,7	62,4	62,8	62,1	12,2	12,7	12,8	14,2	15,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Grupy ekonomiczne ludności w gminie Więcbork (2014)

	ogółem	grupa przedprodukcyjna	grupa produkcyjna	grupa poprodukcyjna	grupa przedprodukcyjna	grupa produkcyjna	grupa poprodukcyjna
miasto	5994	1074	3733	1187	17,9	62,3	19,8
obszary wiejskie	7378	1629	4579	1170	22,1	62,1	15,9
łącznie gmina	13372	2703	8312	2357	20,2	62,2	17,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Zgodnie z ogólnymi trendami, społeczność miasta jest silniej zaawansowana w procesie starzenia ludności. Przejawia się to nieco mniejszym udziałem grupy najmłodszej i wyższym udziałem grupy najstarszej. W mieście udział grupy przedprodukcyjnej wynosi 17,9% a poprodukcyjnej – 19,8%. Na tle miast podobnej klasy wielkościowej i funkcjonalnej są to wartości raczej typowe. Na obszarach wiejskich udział grupy poprodukcyjnej wynosi prawie 16%, a przedprodukcyjnej wynosi 22%. Są to także wskaźniki typowe.

Na terenie gminy ma miejsce niewielka przewaga liczby mężczyzn – wynosi ona 10 osób, przy czym w mieście ma miejsce przewaga liczby kobiet w liczbie 222, a na obszarach wiejskich przewaga liczby mężczyzn w liczbie 232. Obserwuje się więc bardzo dużą różnicę struktury płci pomiędzy miastem, a obszarami wiejskimi. Jest to sytuacja typowa (zazwyczaj w miastach przeważają kobiety, a na obszarach wiejskich mężczyźni) jednak niepokojąca jest skala tej nierównowagi. Wskaźnik feminizacji (czyli liczba kobiet na 100 mężczyzn) wynosi 108 w mieście i tylko 94 na obszarach wiejskich, a więc łącznie 100 w gminie. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w grupie wiekowej najważniejszej dla rozwoju gminy, związanej z reprodukcją (15-39 lat) wskaźnik ten jest już niekorzystny, bowiem liczba mężczyzn przewyższa liczbę kobiet (łącznie w

gminie różnica wynosi 195 osób, a wskaźnik feminizacji wynosi tylko 92). Pod tym względem sytuacja na wsi jest szczególnie niekorzystna – bowiem na 100 mężczyzn przypada tylko 87 kobiet (w mieście - 99). Rosnące dysproporcje w tej grupie zagrażać będą prawidłowemu rozwojowi (ograniczanie liczby związków, przekładające się na spadek liczby urodzeń). Dla starszych grup wiekowych typowa jest rosnąca przewaga liczby kobiet, związana z dłuższym przeciętnym czasem trwania życia kobiet. W grupie wiekowej ponad 70 lat, wskaźnik feminizacji wskazuje już na znaczną przewagę liczby kobiet wynosi w gminie 179 (w mieście – 191, na wsi - 166).

Tabela. Struktury płci w gminie Więcbork (2014)

jednostka	mężczyźni	kobiety	przewaga liczby kobiet	wskaźnik feminizacji	mężczyźni	kobiety	przewaga liczby kobiet	wskaźnik feminizacji
	ogółem				w grupie 15-39 lat			
miasto	2886	3108	222	108	1083	1073	-10	99
obszary wiejskie	3805	3573	-232	94	1470	1285	-185	87
łącznie gmina	6691	6681	-10	100	2553	2358	-195	92

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

ANALIZY ŚRODOWISKOWE - OGRANICZENIA I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU OSADNICTWA. PREDYSPOZYCJE DLA ROZWOJU WIELOFUNKCYJNEGO

Uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy należy ocenić na podstawie występujących możliwości i ograniczeń rozwojowych poszczególnych jednostek osadniczych.

Na terenie gminy identyfikuje się przede wszystkim przyrodnicze bariery i ograniczenia rozwoju osadnictwa. Znacznie mniej jest barier antropogenicznych.

Do barier przyrodniczych należy zaliczyć:

- lokalnie falistą rzeźbę terenu – ograniczającą możliwości swobodnej realizacji zabudowy (to ograniczenie dotyczy także miasta),
- lokalnie znaczące powierzchnie gruntów pochodzenia organicznego, które zazwyczaj są powiązane z wysokim poziomem wód gruntowych. Jest to ograniczenie o charakterze fizyczno-geograficznym i technicznym. Gleby organiczne nie są już przedmiotem ochrony, ale warunki litologiczne i hydrologiczne, które im towarzyszą powodują, że tereny te są w zasadzie nieprzydatne dla rozwoju zabudowy. Jednocześnie prezentują stosunkowo dużą wartość przyrodniczą,
- lokalnie wysoka przydatność gruntów dla rolnictwa – na terenie gminy grunty wysokich klas bonitacyjnych (objęte ochroną) zajmują stosunkowo niewielkie powierzchnie, stąd w sposób szczególny powinny być objęte ochroną – jednak ich szczegółowe rozmieszczenie wskazuje, że część gruntów wysokich klas leży w obszarach atrakcyjnych dla celów rozwoju zabudowy podmiejskiej a więc obserwuje się tu kolizje obydwu funkcji,
- objęcie terenu praktycznie całej gminy ochroną w randze parku krajobrazowego, stanowiącą ograniczenie dla rozwoju niektórych funkcji,
- na terenie większości gminy wskazuje się ograniczenia dla rozwoju działalności wodochłonnych – istnieje problem z odprowadzeniem dużej ilości ścieków, tym bardziej, że warunki wodne wskazują na ryzyko zanieczyszczenia wód na znacznych powierzchniach.

Bariery antropogeniczne są bardzo nieliczne. Wskazać należy przede wszystkim wie siłownie wiatrowe w Wituni, których strefy uciążliwości akustyczne są obszarami wyłączonymi z realizacji zabudowy mieszkaniowej. Na terenie gminy słabo rozwinięta jest infrastruktura energetyczna (wzdłuż której wyznacza się pasy technologiczne z ograniczeniami w zagospodarowaniu), a więc z jednej strony nie stanowią one bariery technicznej dla rozwoju, jednak jednocześnie są barierą technologiczną - ograniczają bowiem rozwój działalności energochłonnych.

Istniejąca wiejska sieć osadnicza gminy poza wskazanymi powyżej ograniczeniami, nie posiada innych istotnych barier które ograniczałyby ich rozwój terenowy (przestrzenny). Także miasto posiada tereny rozwojowe, które pomimo pewnych ograniczeń pozwalają na realizację zabudowy mieszkaniowej, a także dla realizacji działalności gospodarczych.

Większość miejscowości wiejskich posiada bardzo duże możliwości rozwojowe w ramach istniejącej zwartej zabudowy wsi, w formie zabudowy uzupełniającej, wypełniającej niezainwestowane przestrzenie lub też w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Jest to rezerwa znacznie przewyższająca realne możliwości wzrostu liczby mieszkańców. Nie zachodzi więc – poza uzasadnionymi wyjątkami - potrzeba wyznaczania terenów rozwojowych z dala od istniejącej zabudowy. Rozwój zabudowy „uzupełniającej” istniejąca zabudowę jest najbardziej pożądanym ze względów ekonomicznych, ekologicznych i związanych z racjonalizacją zarządzania gminą (realizacja zadań własnych). Prognoza demograficzna nakazuje swego rodzaju wstrzeźliwość w wyznaczaniu terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego. Istniejące bardzo liczne

osadnictwo w formie zabudowy siedliskowej rozproszonej należy uznać za zjawisko niekorzystne pod względem ekonomicznym i przestrzennym.

ANALIZY EKONOMICZNE - PODSTAWOWE DANE O GOSPODARCE NA TERENIE GMINY

Gmina Więcbork cechuje się umiarkowanie rozwiniętą przedsiębiorczością. Na tle powiatu sępoleńskiego wskaźniki są stosunkowo korzystne, ale na tle średnich dla województwa, wskaźniki tak w mieście, jak i na obszarach wiejskich, są znacząco niższe.

W mieście zarejestrowanych jest 591 (2014), a na obszarach wiejskich gminy - 417 podmiotów gospodarczych (łącznie w gminie 1008). Udział gminy na tle powiatu sępoleńskiego wynosi więc prawie 33% ogółu zarejestrowanych podmiotów. Struktura zarejestrowanych podmiotów jest na terenie powiatu bardzo podobna - we wszystkich gminach przeważają działalności usługowe.

W ostatnich latach (aż do 2013) gmina notuje wzrost liczby podmiotów - zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich. W roku 2014 w mieście miał miejsce spadek, który wpłynął też na wynik całej gminy, która w 2014 notowała minimalnie mniej podmiotów, niż w 2013.

Pod względem ogólnego wskaźnika zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mk, w roku 2012 miasto Więcbork sytuowało się na 21. pozycji wśród 52 miast, a więc lokuje się w dosyć licznej grupie gmin o przeciętnych wartościach.

Oceniając potencjał rolniczy gminy, należy zwrócić uwagę na następujące wskaźniki:

- powierzchnia użytków rolnych i liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy jest dosyć duża,
- prawie wszystkie gospodarstwa i prawie wszystkie grunty - są we władaniu sektora indywidualnego,
- przeciętna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa prowadzącego działalność rolniczą wynosi prawie 19 ha, jest to obiektywnie dosyć duża wartość na tle województwa, ale pozostała gminy powiatu notują 22-24 ha
- gospodarstwa o powierzchni ponad 15 ha stanowią prawie 38% ogółu, ale skupiają 76% powierzchni gruntów
- bardziej rozpowszechniona jest produkcja roślinna, którą prowadzi 677 gospodarstw, podczas gdy produkcję zwierzęcą – 489,
- na tle powiatu gmina Więcbork wyróżnia się dużym udziałem i dużym znaczeniem w zakresie większości kierunków produkcji.

W innej części Studium zawarto charakterystykę pokrywy glebowej oraz wynikających z niej predyspozycji dla poszczególnych kierunków produkcji.

Tabela. Struktura podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON na terenie gmin powiatu sępoleńskiego w roku 2014

Jednostka terytorialna	ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	pozostała działalność	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	pozostała działalność
liczba				udział (% ogółu)			
Powiat sępoleński	3078	163	774	2141	5,3	25,1	69,6
gminy							
Kamień Krajeński	483	24	115	344	5,0	23,8	71,2
Sępólno Krajeńskie	1241	44	311	886	3,5	25,1	71,4
Sośno	346	45	112	189	13,0	32,4	54,6
Więcbork	1008	50	236	722	5,0	23,4	71,6
miasta							
Kamień Krajeński	280	5	58	217	1,8	20,7	77,5
Sępólno Krajeńskie	909	11	212	686	1,2	23,3	75,5
Więcbork	591	14	115	462	2,4	19,5	78,2
tereny wiejskie							
Kamień Krajeński	203	19	57	127	9,4	28,1	62,6
Sępólno Krajeńskie	332	33	99	200	9,9	29,8	60,2
Sośno	346	45	112	189	13,0	32,4	54,6
Więcbork	417	36	121	260	8,6	29,0	62,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Zmiany liczby podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON na terenie gmin powiatu sępoleńskiego w okresie 2002-2014

Jednostka terytorialna	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014 do 2002
Powiat sępoleński	2706	2836	2776	2852	3023	3109	3226	2890	2956	2907	3013	3083	3078	113,7
Kamień Krajeński	401	412	408	459	483	489	532	496	494	486	478	493	483	120,4
Kamień Krajeński - miasto	210	220	216	259	271	277	294	293	299	287	285	286	280	133,3
Kamień Krajeński - obszar wiejski	191	192	192	200	212	212	238	203	195	199	193	207	203	106,3
Sępólno Krajeńskie	1149	1194	1160	1170	1245	1307	1332	1187	1222	1189	1209	1223	1241	108,0
Sępólno Krajeńskie - miasto	886	916	900	905	960	995	1016	910	919	879	886	899	909	102,6
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	263	278	260	265	285	312	316	277	303	310	323	324	332	126,2
Sośno	273	292	278	273	272	281	300	315	321	328	340	349	346	126,7
Więcbork	883	938	930	950	1023	1032	1062	892	919	904	986	1018	1008	114,2
Więcbork - miasto	564	596	603	609	658	645	649	541	541	525	593	606	591	104,8
Więcbork - obszar wiejski	319	342	327	341	365	387	413	351	378	379	393	412	417	130,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Wskaźniki przedsiębiorczości - ogółem i osób fizycznych - na terenie gmin powiatu sępoleńskiego w roku 2014

Jednostka terytorialna	REGON na 10000 mk	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym
województwo ogółem	919	68
województwo - miasta	1066	76
województwo - obszary wiejskie	700	56
Powiat sępoleński	741	54
Powiat sępoleński - miasta	1003	70
Powiat sępoleński - obszary wiejskie	546	43
gmina Kamień Krajeński	690	48
miasto Kamień Krajeński	1168	73
obszar wiejski Kamień Krajeński	441	35
gmina Sępólno Krajeńskie	771	57
miasto Sępólno Krajeńskie	971	68
obszar wiejski Sępólno Krajeńskie	494	41
gmina Sośno	681	51
gmina Więcbork	754	55
miasto Więcbork	986	70
obszar wiejski Więcbork	565	43

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Struktura wielkościowa gospodarstw na terenie gmin powiatu sępoleńskiego - liczba gospodarstw wg klas wielkościowych w roku 2010

Jednostka terytorialna	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha i więcej
liczba						
Kamień Krajeński	544	174	86	42	74	168
Sępólno Krajeńskie	697	155	153	71	74	244
Sośno	547	146	92	50	69	190
Więcbork	731	63	179	100	114	275
udział						
Kamień Krajeński	100,0	32,0	15,8	7,7	13,6	30,9
Sępólno Krajeńskie	100,0	22,2	22,0	10,2	10,6	35,0

Sośno	100,0	26,7	16,8	9,1	12,6	34,7
Więcbork	100,0	8,6	24,5	13,7	15,6	37,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Z liczbą 731 gospodarstw rolnych, gmina Więcbork zalicza się do jednostek o dużej liczbie - wprawdzie gmina znajduje się na 40. pozycji wśród gmin województwa, ale tylko kilka gmin przekracza wartość 1 tys. gospodarstw. Jeśli uwzględnimy tylko gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą i liczące ponad 1 ha powierzchni, gmina z wartością 665 zajmuje 27. lokatę.

Tabela. Produkcja roślinna na terenie gmin powiatu sępoleńskiego w roku 2010

Jednostka terytorialna	ogółem	zboża razem	zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	ziemniaki	uprawy przemysłowe	buraki cukrowe	rzepak i rzepik razem
liczba gospodarstw prowadzących uprawę							
Kamień Krajeński	386	382	382	227	46	6	41
Sępólno Krajeńskie	530	508	506	268	63	8	56
Sośno	478	448	448	208	102	11	98
Więcbork	677	649	647	330	77	37	45
powierzchnia upraw (ha)							
Kamień Krajeński	8811,91	6780,90	6653,07	574,42	1014,70	1,49	1013,21
Sępólno Krajeńskie	9398,78	7378,38	7334,44	247,19	774,10	2,10	772,00
Sośno	10541,70	7325,97	7180,08	86,93	2530,47	53,89	2476,58
Więcbork	9758,03	7359,42	6912,80	399,49	861,45	166,00	693,03

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Podobnie jak w innych gminach powiatu, zdecydowanie dominują kierunki zbożowe (pod względem powierzchni zasiewów zbóż, wartości wszystkich gmin są bardzo wyrównane - są to jednocześnie istotne wartości w sali całego województwa, np. pod względem powierzchni upraw zbóż podstawowych z mieszankami, gmina zajmuje 15. pozycję w województwie), dobra jest pozycja gminy w uprawie ziemniaków (jest to 5. pozycja w skali województwa) i buraków cukrowych (na tle gmin o sprzyjających warunkach areał upraw buraków jest jednak obiektywnie bardzo mały). Ogólnie - znaczenie gminy w uprawach przemysłowych - jest niewielkie.

Tabela. Produkcja zwierzęca na terenie gmin powiatu sępoleńskiego w roku 2010

Jednostka terytorialna	bydło razem	bydło krowy	trzoda chlewna razem	trzoda chlewna lochy	konie	drób ogółem razem	drób ogółem drób kurzy
liczba gospodarstw							
Kamień Krajeński	173	128	211	186	16	230	224
Sępólno Krajeńskie	225	187	238	214	28	252	246
Sośno	176	146	220	207	33	244	237
Więcbork	350	298	333	311	40	243	238
zwierzęta gospodarskie							
Kamień Krajeński	2305	665	13560	1395	44	43101	10492
Sępólno Krajeńskie	4757	1839	17869	1719	99	17262	14170
Sośno	3722	1247	18458	2063	81	67315	35706
Więcbork	6561	2406	22635	2642	180	8878	7368

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Analizując znaczenie gminy w gospodarce hodowlanej powiatu, trzeba podkreślić dominację w zakresie pogłowia bydła (i to zarówno bydła razem, jak i krowy) oraz zakresie pogłowia trzody chlewniej (ogółem i lochy). Bardzo niskie są natomiast wartości pogłowia drobiu - ten kierunek jest reprezentowany w wielu gospodarstwach - ale w niewielkiej liczbie.

Gmina odgrywa dosyć znaczącą rolę w gospodarce rolnej województwa, mierzonej pogłowiem zwierząt gospodarskich wyrażonych w sztukach dużych. Podczas PSR w roku 2010 w gminie odnotowano 10587 SD, jest to wartość zdecydowanie najwyższa w powiecie, ale zaliczająca się też do największych w województwie kujawsko-pomorskim (lokuje gminę na 21. pozycji wśród wszystkich gmin) - tylko 9 gmin przekracza wskaźnik 12 tys. SD, a maksymalna wartość nie przekracza 9,5 tys. Pod względem liczby gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie, gmina Więcbork lokuje się na 24. pozycji - także ten wskaźnik jest zdecydowanie najwyższy w powiecie sępoleńskim.

Tabela. Obsada zwierząt gospodarskich na terenie gmin powiatu sępoleńskiego w roku 2010

Jednostka terytorialna	gospodarstwa utrzymujące zwierzęta gospodarskie	pogłowie zwierząt w sztukach dużych (SD)
Kamień Krajeński	285	5094
Sępólno Krajeńskie	369	8397
Sośno	322	8165
Więcbork	489	10586

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Gmina wykazuje walory dla rozwoju różnych form turystyki. Zagadnienie to zostało szczegółowo zdiagnozowane w „Strategii rozwoju gminy Więcbork”. Wskazano w niej rodzaje produktów turystycznych dla rozwoju których predestynowany jest powiat sępoleński. Gmina Więcbork w powiecie rozwinęła działalności turystyczne w największym stopniu spośród gmin – wszystkie te wskazywane rodzaje ruchu mogą być (a niektóre – są) rozwijane na terenie gminy.

Tabela. Rodzaje ruchu turystycznego, dla realizacji których predestynowana jest gmina Więcbork

Rodzaj ruchu	Predyspozycje i ograniczenia
Wypoczynek pobytowy	Tradycyjny wypoczynek realizowany w ośrodkach wypoczynkowych – przede wszystkim na bazie jezior, jako głównego waloru. Do kategorii tej zaliczyć należy przede wszystkim pobyty urlopowe oraz pobyty weekendowe. Wyłącznie charakter sezonowy.
Agroturystyka	Pobyty realizowane w bazie agroturystycznej. Skojarzone z korzystaniem także z innych atrakcji – przede wszystkim aktywnych form spędzania wolnego czasu. Charakter sezonowy, choć teoretycznie możliwość realizacji przez cały rok. Podstawowym problemem jest niezwykle mała skala tego rodzaju ruchu – ma on przede wszystkim oddziaływanie promocyjno-prestiżowe, a nie ekonomiczne.
Ruch kongresowy	Pobyty realizowane w przystosowanej do celów szkoleniowo-konferencyjnych bazie o średnim lub wysokim standardzie. Całoroczny charakter. Ograniczona możliwość rozwoju ze względu na dużą konkurencję i duże odległości od rynków zbytu.
Aktywne spędzanie wolnego czasu (rekreacja)	Produkt adresowany zarówno do mieszkańców, jak też osób przyjezdnych w ramach pobytów weekendowych, pobytów urlopowych, pobytów agroturystycznych – a więc przede wszystkim mający na celu wzbogacenie i uatrakcyjnienie ich oferty. Wiąże się z korzystaniem z bazy sportowo-rekreacyjnej jak też ze stwarzaniem możliwości realizacji sportów ekstremalnych. Charakter całoroczny.
Edukacja ekologiczna	Adresowana przede wszystkim do zorganizowanych grup młodzież szkolnej – realizowana na bazie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego oraz innych form chronionych. Charakter sezonowy.
Różne formy turystyki specjalistycznej	Ruch wędrowski, turystyka rowerowa, hippika, wędkarstwo, skauting, grzybobrania, itp. Szczególnie atrakcyjnym kierunkiem wydają się być różnego rodzaju sporty wodne – przede wszystkim ze względu na obecność jezior w miastach. Produkt adresowany do wąskich grup entuzjastów. O małym znaczeniu ekonomicznym, ale potencjalnie dużym znaczeniu prestiżowo-promocyjnym (promocja powiatu jako miejsca realizacji tego typu wypoczynku). W większości charakter sezonowy, częściowo całoroczny.
Zielone szkoły	Adresowana do zorganizowanych grup młodzież szkolnej – przede wszystkim pochodzących z dużych aglomeracji miejskich. Charakter sezonowy.
Ruch związany z dziedzictwem kulturowym	Oferta związana z poznaniem dziedzictwa kulturowego powiatu. Jako uzupełnienie pobytów urlopowych, pobytów agroturystycznych, jako cel pobytów weekendowych. Charakter sezonowy.
Organizacja imprez	Bardzo szeroka jeśli chodzi o zakres tematyki możliwość realizacji imprez – o charakterze festynów, imprez kulturalnych, kulturowych, sportowych, itp. Potencjalnie bardzo duże znaczenie marketingowe.
Budownictwo letniskowe i „drugie domy”	Oferta lokalizacji na terenie powiatu zabudowy letniskowej w celu przyciągnięcia na teren powiatu dodatkowych mieszkańców oraz dla ogólnej aktywizacji gospodarczej.

Źródło: Na podstawie Strategii rozwoju gminy Więcbork

Przez teren gminy biegnie 8 szlaków pieszych PTTK:

Kod-Numer-Kolor	Nazwa szlaku	Początek szlaku	Koniec szlaku	Długość (km)
KP-4019-z	Męczeństwa Krajan	Sępólno PKS	Jastrzębiec PKS	28,6
KP-4021-s	M. Zientara - Malewskiej	Jazdrowo PKS	rz. Łobzonka most	4,9
KP-4022-z	Rezerwatów Krajeńskich	Sypniewo PKS	Witkowo PKS	30,4
KP-4023-n	Znaku Rodła - Janiny Kłopotkiej	Sypniewo PKS	Drozdzenica PKS	35,6

KP-4024-n	Dr Stanisława Łabędzińskiego	Więcbork PKS	Witosław PKS	24,5
KP-4025-n	Jeźior Krajeńskich	Więcbork PKS	Zabartowo PKS	9,7
KP-4026-s	Więcborski	Więcbork PKS	Zabartowo PKS	20,6
KP-4027-y		Zabartowo PKS	rz.Łobzonka most	24,0

Na terenie gminy Więcbork wyznaczono 6 tras rowerowych:

- Więcbork - Runowo Krajeńskie- Lubcza - Sypniewo - Wilcze Jary - Sypniewo – Więcbork
- Więcbork - Runowo Krajeńskie - Czarmuń - (Puszcza) – Więcbork
- Więcbork - Śmiłowo – Więcbork
- Więcbork - Śmiłowo - Karolewo - Jastrzębiec - Śmiłowo – Więcbork
- Więcbork - Śmiłowo - Jastrzębiec - Wielowicz - Suchorączek – Więcbork
- Więcbork – Witunia – Nowy Dwór – Kawle – Sępólno Krajeńskie

Na terenie gminy wyznaczono także 2 szlaki wodne:

- na Łobzonce - od Czyżkowskiego Młyna do Osieka na skraju doliny Noteci;
- na Orli, począwszy od jez. Runowskiego, aż do Rudy k. Wyrzyska, gdzie szlak ten łączy się ze szlakiem na Łobzonce

Gmina wykazuje dosyć dobry stan rozwoju bazy noclegowej. Dostępne dane są jednak bardzo rozbieżne – ze Strategii rozwoju gminy wynika, że na terenie gminy już przed kilku laty funkcjonowało 20 obiektów noclegowych z liczbą ponad 850 miejsc. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wykazują obecnie 4 obiekty z ponad 230 miejscami – i jest to liczba znacznie większa od wykazywanej przez GUS w końcu poprzedniej dekady. Cała baza wykazywana statystycznie zlokalizowana jest w mieście. Nawet wg oficjalnie wykazywanych danych, Więcbork zaznacza się wśród ośrodków ruchu turystycznego w województwie - z liczbą ok. 5 tysięcy korzystających z noclegów i ponad 16 tys. noclegów udzielanych rocznie (z czego ok. 3 w bazie hotelowej i ok. 13 tys. w pozostałej bazie). W strukturze miasta baza noclegowa nie wytworzyła jednak odrębnej jednostki strukturalnej (spotykanych w niektórych miastach - „dzielnic zabudowy turystycznej”) – wszystkie obiekty funkcjonują w ramach miejskiej zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w większości w pobliżu Jeziora Więcborskiego.

ANALIZY EKONOMICZNE - PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWYCH TENDENCJI RUCHU BUDOWLANEGO

Analiza stanu rozwoju i charakterystyka struktur zasobów mieszkaniowych na terenie gminy (szczegółowe dane zawarte w rozdziale „Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia”), wskazuje że:

a) w mieście Więcbork

Wskaźniki przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania lokuje Więcbork wśród przeciętnych miast województwa (27.lokata wśród 52 miast, wartość notowana w mieście równa medianie).

Wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 mieszkańca, także lokuje miast wśród przeciętnych miast województwa, choć jest minimalnie niższa od mediany (31. lokata).

Wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców jest w mieście gorszy od wartości przeciętnych – lokuje miasto na 35. pozycji. Osiągnięcie wskaźnika mediany wymagałoby zwiększenia liczby mieszkań w mieście o około 80.

b) na obszarach wiejskich gminy Więcbork

Wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na obszarach wiejskich jest o 4,1 m² niższy od mediany (82,2 wobec 86,3), lokuje gminę na 90. pozycji wśród 127 jednostek.

Wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej przeciętnie na 1 mieszkańca, wynoszący 21,3 m² (przy medianie równej 23,7 m²) należy do niższych na obszarach wiejskich województwa (dopiero 110. pozycja wśród 127), choć różnica w stosunku do wartości typowych jest niewielka.

Wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców jest natomiast ewidentnie niekorzystny – wynosi niespełna 259 (dopiero 119. pozycja), przy średniej dla obszarów wiejskich wynoszącej 281 (mediana równa 279) i dosyć częstych przypadkach przekraczania wartości 290, a nawet 300. Z powyższego wynika, że liczba mieszkań w miejscowościach wiejskich jest relatywnie mała. Gdyby przyjąć za cel osiągnięcie średniej wartości wojewódzkiej, liczba mieszkań na obszarach wiejskich powinna wzrosnąć o około 150, a chcąc osiągnąć relatywnie wysoki wskaźnik - na poziomie 300 (co lokowałoby obszary wiejskie gminy około 20 pozycji w województwie) - liczba mieszkań na obszarach wiejskich powinna wzrosnąć o około 300.

Powyższe wyliczenia pozwalają szacować zapotrzebowanie na mieszkania, pozwalające na osiągnięcie standardów zamieszkania związanych z zagęszczeniem ludności w mieszkaniach, porównywalnych z przeciętnymi wartościami wojewódzkimi. Pod tym względem sytuacja w mieście jest korzystniejsza niż na wsi (mniejsze dysproporcje w stosunku do wartości średnich). Łącznie zapotrzebowanie wynosi ok. 230 mieszkań, z czego około 2/3 powinno być zrealizowane w miejscowościach wiejskich.

ANALIZY EKONOMICZNE - PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z OBECNEJ STRUKTURY UŻYTKOWANIA GRUNTÓW

Dla zachowania większego obiektywizmu analiz, porównano miasta powiatu sępoleńskiego i sąsiedniego powiatu nakielskiego. Analiza powierzchni zajmowanych przez tereny mieszkaniowe i tereny przemysłowe nie daje jednoznacznych wniosków. W mieście Więcbork tereny mieszkaniowe zajmują 62 ha, czyli 15% powierzchni ogólnej. Jest to wskaźnik dosyć duży na tle innych miast i wynika z wysokiego udziału zabudowy jednorodzinnej (np. ponad 3-krotnie większe pod względem liczby mieszkańców Nakło, ma tylko dwukrotnie większą powierzchnię zajmowaną przez zabudowę). Wskaźnik gęstości zaludnienia odniesiony do powierzchni zabudowy mieszkaniowej, nie pozwala na stwierdzenie o małej efektywności użytkowania przestrzeni.

Tabela. Powierzchnia i udział terenów zurbanizowanych (mieszkaniowych i przemysłowych) w powierzchni bez lasów, zadrzewień i wód - w powiatach: nakielskim i sępoleńskim w roku 2014

Jednostka terytorialna	Tereny mieszkaniowe	Tereny przemysłowe	Tereny mieszkaniowe	Tereny przemysłowe
	ha		% powierzchni ogólnej	
miasta				
Kcynia	41	5	6,00	0,73
Mrocza	53	5	10,82	1,02
Więcbork	62	8	15,05	1,94
Kamień Krajeński	22	8	7,14	2,60
Nakło nad Notecią	124	37	12,05	3,60
Szubin	86	26	11,91	3,60
Sępólno Krajeńskie	113	51	19,48	8,79
Gminy wiejskie i wiejskie części gmin miejsko-wiejskich				
Kcynia	91	9	0,41	0,04
Kamień Krajeński	35	7	0,29	0,06
Sadki	87	9	0,68	0,07
Więcbork	45	12	0,30	0,08
Sośno	29	11	0,22	0,08
Sępólno Krajeńskie	56	16	0,37	0,11
Mrocza	65	13	0,55	0,11
Szubin	215	26	1,06	0,13
Nakło nad Notecią	152	95	1,10	0,69

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Liczba ludności przypadająca na 1 ha terenów mieszkaniowych - w powiatach: nakielskim i sępoleńskim w roku 2014

Jednostka	Wartość
Miasta	
Mrocza	82,6
Sępólno Krajeńskie	82,8
Więcbork	96,7
Kamień Krajeński	109,0
Szubin	111,1
Kcynia	115,5
Nakło nad Notecią	153,7
Gminy wiejskie i wiejskie części gmin miejsko-wiejskich	
Szubin	68,7
Mrocza	76,0
Sadki	84,1
Nakło nad Notecią	88,0
Kcynia	96,8

Sępólno Krajeńskie	120,1
Kamień Krajeński	131,6
Więcbork	164,0
Sośno	175,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Udział zabudowy mieszkaniowej na obszarach wiejskich należy do niskich – może to być skutkiem stosunkowo dużego udziału ludności zamieszkującej w budynkach wielorodzinnych przy byłych gospodarstwach rolnych, czego dowodziłaby także bardzo wysoka gęstość zaludnienia odniesiona do powierzchni zabudowanej. Wiejskie tereny osiedleńcze są więc bardzo efektywnie wykorzystane.

Rozkład terenów przemysłowych jest zależny od bardzo wielu czynników - tym bardziej, że specyfika różnych rodzajów działalności powoduje bardzo zróżnicowane zapotrzebowanie na przestrzeń. W tym kontekście trudno mówić o wartościach typowych lub o miarodajnych wartościach przeciętnych. Rozpiętość pomiędzy wartościami skrajnymi w grupie analizowanych zaledwie kilku miast jest ponad 14-krotna. Bardzo wiele obszarów wiejskich w ogóle nie wykazuje terenów przemysłowych. Wskaźnik notowany w gminie Więcbork (12 ha – czyli 0,08% powierzchni ogólnej), nie jest więc niski.

Podstawowe wnioski: struktury użytkowania gruntów nie dają jednoznacznych przesłanek do prognozowania zapotrzebowania na tereny rozwojowe. Brak tu w pełni wiarygodnych danych porównawczych, ale jednocześnie w przypadku terenów rozwoju gospodarczego pozyskanie inwestora rozwijającego działalność o dużym zapotrzebowaniu terenu, może doprowadzić do znacznego zwiększenia powierzchni terenów wykorzystywanych na te cele. Wysokie wskaźniki gęstości zaludnienia na wsi wskazują na skupienie osadnictwa, a niskie wskaźniki w mieście są wynikiem dużego udziału zabudowy jednorodzinnej. Charakter osadnictwa jest uwarunkowaniem historycznym - w praktyce nie podlegającym sterowaniu z poziomu samorządu lokalnego. Duże skupienie zabudowy nie świadczy o braku potrzeb rozwojowych, jest jedynie wyznacznikiem charakteru zagospodarowania przestrzeni w gminie.

ANALIZY ŚRODOWISKOWE - PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z OGRANICZEŃ PRZYRODNICZYCH ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA

Pomimo iż lokalnie czynniki środowiskowe mogą stanowić ograniczenia dla rozwoju zagospodarowania (są to najczęściej: położenie w parku krajobrazowym oraz obecność obniżen lub terenów występowania dobrych gleb, lokalnie - terenów o niekorzystnej rzeźbie), to w praktyce na terenie każdej z miejscowości istnieją możliwości rozwoju zagospodarowania na dużą skalę przestrzenną - znacznie przekraczającą realne zapotrzebowanie. Względy środowiskowe nie mogą być więc postrzegane jako czynnik ograniczający rozwój zagospodarowania w gminie.

Bardzo obszerne analizy uwarunkowań środowiskowych rozwoju zagospodarowania zawarto w części poświęconej „Uwarunkowaniom wynikającym ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego”.

PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, TAM GDZIE TO UZASADNIONE, MIGRACJE W RAMACH MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO

Gmina Więcbork położona jest poza miejskim obszarem funkcjonalnym ośrodków stołecznych województwa kujawsko-pomorskiego. Nie przewiduje się, by podlegała istotnym migracjom w relacjach z Bydgoszczą (a zwłaszcza zauważalnemu napływowi ludności z Bydgoszczy).

Główny Urząd Statystyczny nie publikuje prognoz dla obszarów mniejszych, niż powiat. Nie jest więc możliwe wykorzystanie prognozy dedykowanej gminie Więcbork. Prognozę zmian liczby mieszkańców gminy wykonano bazując na prognozach GUS dla powiatu sępoleńskiego. Mieszkańcy gminy Więcbork wykazują generalnie podobne struktury oraz zbliżony profil społeczny do średnich wartości powiatowych, a więc powołanie się na analogie z kierunkami i natężeniem zmian liczby ludności, prognozowanymi dla tego powiatu, jest uprawnione.

Prognoza wskazuje więc na realne ryzyko istotnego zmniejszenia liczby mieszkańców - zwłaszcza w perspektywie dłuższej, niż dekada. Znacznie większa skala zmian będzie miała miejsce w mieście, natomiast na obszarach wiejskich jeszcze w roku 2025 liczba ludności będzie zaledwie o około 30 osób mniejsza, niż obecnie, a w roku 2030 – mniejsza o 100 osób. W przypadku miasta w roku 2030 możliwa jest liczba mieszkańców mniejsza o około 165 osób, a w kolejnej dekadzie zajdą dalsze spadki (w 2040 w stosunku do stanu obecnego – o prawie 780 osób, czyli o 13%).

Przyjmuje się, że ruchy migracyjne będą miały decydujący wpływ na kształtowanie liczby ludności, chociaż bezwzględne saldo będzie raczej małe – i w okresie wieloletnim z całą pewnością będzie ujemne. Zakłada się niewielki wzrost liczby urodzeń, a w dłuższej perspektywie - także zgonów. Za ubytek liczby mieszkańców odpowiadać będzie przede wszystkim niekorzystne saldo migracji, ale w mieście - także niekorzystne wartości przyrostu naturalnego. Istotne zmiany zajdą w zakresie struktur wieku. Dla grupy poprodukcyjnej prognozuje się sukcesywny wzrost, po roku 2020 - w szybkim tempie.

Należy dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej ukierunkowanej do tej grupy. Niezbędna jest likwidacja barier architektonicznych oraz tworzenie łatwo dostępnej komunikacji publicznej.

Tabela. Prognoza zmian liczby ludności dla powiatu sępoleńskiego - zmiana wyrażona jako procent stanu liczby ludności z roku 2014

	prognoza na rok 2020			prognoza na rok 2030			prognoza na rok 2040		
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś
liczba ludności w stosunku do stanu z roku 2014 (%)	98,8*	97,2	100,1	96,0*	92,8	98,6	98,8*	87,0	95,6

* rzeczywista prognoza ludności ogółem wykonana jako suma prognozowanej ludności dla miast i obszarów wiejskich

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Tabela. Prognoza zmian liczby ludności dla gminy Więcbork na podstawie prognozy dla powiatu sępoleńskiego.

	prognoza na rok 2020			prognoza na rok 2030			prognoza na rok 2040		
	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś
liczba ludności w stosunku do stanu z roku 2014 (%)	13217	5829	7388	12842	5564	7278	12266	5215	7050

Źródło: Obliczenia własne

W ujęciu poszczególnych miejscowości należy zwrócić uwagę, że w przypadku kilku największych miejscowości prognozuje się wzrost liczby mieszkańców. Są to miejscowości największe oraz położone w bliskim sąsiedztwie miasta. W szczególności prognozuje się wzrost liczby mieszkańców (o natężeniu kilku-kilkunastu procent w okresie dwóch dekad) w miejscowościach: Witunia, Runowo Krajeńskie, Sypniewo; zakłada się, że Pęperzyn co najmniej utrzyma obecną liczbę mieszkańców. Dla pozostałych miejscowości prognozuje się spadki.

Tabela. Przykłady obszarów o notowanym wzroście liczby mieszkań, pomimo spadku liczby mieszkańców.

Gmina / jednostka		zmiana w okresie 1995-2014 (%)	
		liczby mieszkań	liczby mieszkańców
Nieszawa	gmina miejska	21,4	-7,1
Bydgoszcz	gmina miejska	18,7	-7,4
Inowrocław	gmina miejska	17,0	-5,9
Chełmno	gmina miejska	16,0	-7,3
Grudziądz	gmina miejska	15,3	-5,7
Włocławek	gmina miejska	14,8	-7,5
Nakło nad Notecią	miasto	12,5	-5,2
Kruszwica - miasto	miasto	11,1	-7,8
Rogowo	gmina wiejska	9,5	-5,9
Bądkowo	gmina wiejska	9,2	-11,9
Jeziora Wielkie	gmina wiejska	6,8	-6,3
Kowal	gmina wiejska	6,7	-15,2
Boniewo	gmina wiejska	6,6	-9,7
Brzuze	gmina wiejska	6,6	-5,4
Kcynia	obszar wiejski	5,7	-7,2
Janikowo	obszar wiejski	5,2	-5,8
Barcin	miasto	5,0	-11,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Banku Danych Lokalnych

Podkreślić należy, że tereny rozwojowe na cele mieszkalnictwa są niezbędne także wówczas gdy nie prognozuje się wzrostu liczby mieszkańców, a nawet jeśli prognozuje się spadek. Polska wykazuje wciąż znaczącą przewagę liczby gospodarstw domowych nad liczbą mieszkań, co skutkuje dążeniem do usamodzielniania części gospodarstw. Konsekwencją tego jest wzrost liczby mieszkań przy zmniejszaniu przeciętnej liczby osób w mieszkaniach i przy wzroście przeciętnej powierzchni przypadającej na jednego mieszkańca (poprawiają się więc warunki zamieszkania). Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego znaleźć można bardzo liczne przykłady gmin, w których pomimo spadku liczby mieszkańców (nawet znaczącego) zanotowano wyraźny wzrost liczby mieszkań. Przykłady przedstawiono w tabeli. Warto zauważyć, że posłużono się stosunkowo długim okresem 20 lat, co eliminuje możliwość zaistnienia przypadkowych wahań koniunkturalnych.

Uwzględniając powyższe przykłady można zakładać, że w perspektywie najbliższych 20 lat, także na terenie gminy Więcbork liczba mieszkań powinna wzrosnąć o co najmniej 2,5-5%. Przy obecnej liczbie mieszkań oznaczałoby to wzrost rzędu 50-100 mieszkań. Ta symulacja nie uwzględnia wskazanego wcześniej deficytu mieszkań wynikającego z ich małej liczby w odniesieniu do liczby mieszkańców. Jak wykazano wcześniej, ten deficyt szacować można na ok. 230 mieszkań.

PROGNOZA ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMINY ORAZ PRZESŁANKI ZAPOTRZEBOWANIA NA TERENY ROZWOJOWE WYNIKAJĄCE Z PROGNOZ ROZWOJU GOSPODARCZEGO

Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej (przeprowadzona w rozdziale dotyczącym analiz ekonomicznych) prowadzi do wniosku, że ogólny stan przedsiębiorczości – tak w mieście, jak i na obszarach wiejskich - jest wyraźnie niższy, niż przeciętnie w województwie. W mieście różnica wynosi 8 podmiotów na 1 tys. mieszkańców, a na obszarach wiejskich – 13,5 na 1 tys. mieszkańców - co oznacza, że osiągnięcie wartości przeciętnych musiałoby się wiązać z funkcjonowaniem w gminie dodatkowych około 140 podmiotów.

Stan rozwoju przedsiębiorczości - w niektórych ważnych aspektach wyraźnie słabiej rozwiniętej niż przeciętnie w województwie - wskazuje się na potrzebę wyznaczania terenów rozwojowych, w tym przestrzeni na rozwój usług komercyjnych. Tereny te są niezbędne nie tylko dla zapewnienia dalszego harmonijnego rozwoju gospodarczego gminy, ale już dla nadrobienia zaległości rozwojowych w stosunku do innych gmin (w celu „wyrównania” wskaźników, czyli osiągnięcia wskaźników przeciętnych). Istotny jest też aspekt konieczności tworzenia dużej liczby miejsc pracy – gmina Więcbork należy do obszarów o trwale wysokim poziomie bezrobocia.

Analizując dotychczasowy stan rozwoju gminy oraz procesy rozwojowe zachodzące w sąsiednich gminach, a także w wykazujących podobne uwarunkowania i charakter rozwoju, gminach położonych w innych częściach województwa kujawsko-pomorskiego, jak również uwzględniając szczegółowe uwarunkowania przyrodnicze, ludnościowe, infrastrukturalne i komunikacyjne, można prognozować kierunki rozwoju gospodarczego gminy.

Przed wszystkim należy zwrócić uwagę na następujące czynniki, mające decydujące znaczenie dla Prognozy:

- peryferyjne położenie wobec głównych ośrodków miejskich
- dobra dostępność w sieci drogowej oraz – co jest przewagą w stosunku do wielu gmin – dostępność w sieci kolejowej
- duża konkurencja ze strony gmin o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym i zróżnicowanym charakterze przestrzeni – o równie korzystnych lub korzystniejszych predyspozycjach dla rozwoju różnych form przedsiębiorczości
- duże znaczenie rolnictwa w rynku pracy gminy
- brak tradycji przemysłowych na terenie gminy
- duża dostępność siły roboczej (wysokie wskaźniki bezrobocia, a więc duże zapotrzebowanie na pracę i łatwość pozyskania siły roboczej) – choć należy przypuszczać, że o stosunkowo niskich kwalifikacjach; stwarza to jednak możliwości rozwoju stosunkowo szerokiego zakresu działalności gospodarczych
- wysoki potencjał rolnictwa - umożliwiający rozwój przetwórstwa na bazie lokalnych produktów rolnych
- łatwość zaopatrzenia w energię elektryczną (możliwość rozwoju działalności energochłonnych)
- gmina posiada pewne ograniczenia przyrodnicze rozwoju przedsiębiorczości, zwłaszcza o większych wymaganiach przestrzennych. Potencjalnym pasmem rozwojowym powinny być drogi wojewódzkie.

Predyspozycja dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy są więc umiarkowanie korzystne. Potencjalna podaż terenów dla funkcji gospodarczych jest duża. W zakresie tego typu działalności brak jest możliwości określenia wielkości docelowej lub optymalnej terenów inwestycyjnych. W praktyce lokowanie dużych inwestycji jest procesem bardzo złożonym i bardzo często jest poprzedzone przygotowaniem oferty, której dostępność jest czynnikiem decydującym o atrakcyjności danej lokalizacji. Gminy, w których istnieją realne przesłanki pozyskania inwestora powinny więc wyprzedzająco przygotowywać (pod względem planistycznym i infrastrukturalnym) tereny inwestycyjne o dużej skali. Każdorazowo ponosi się tu pewne ryzyko, iż inwestor nie zostanie pozyskany, a dokonany proces planistyczny będzie nieefektywny - jednak jeśli tego typu działania nie zostaną podjęte, szansa rozwoju działalności o dużej skali przestrzennej, gwarantującej utworzenie dużej liczby miejsc pracy, zdecydowanie maleje.

Prognozując rozwój gospodarczy gminy należy zakładać pozyskiwania inwestorów rozwijających działalności nie wymagające wysoko wykwalifikowanej siły roboczej. Na terenie gminy w praktyce brak jest terenów inwestycyjnych objętych mpzp (wolny teren w ramach obowiązującego planu jest niezbyt duży, a sąsiedztwo jest już zagospodarowane). Niezbędne jest wyznaczanie kolejnych terenów rozwojowych - o dużej skali, co może być problematyczne uwzględniając strukturę przestrzeni gminy – oraz o średniej skali. Analogia z innymi gminami z terenu województwa, które wyznaczyły w drodze mpzp tereny o przeznaczeniu P/U wskazuje, że powinny być to tereny o powierzchni minimum 100 ha, a optymalnie ponad 200 ha.

MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY

Istotnym uwarunkowaniem rozwoju zagospodarowania, jest istniejąca lub potencjalna możliwość jego obsługi poprzez infrastrukturę. Kluczowe znaczenie ma więc zdolność samorządu do realizacji zadań własnych wobec terenów nowej zabudowy, w tym zwłaszcza finansowania rozwoju i utrzymania infrastruktury społecznej i technicznej oraz budowy dróg. W przypadku terenów rozwoju gospodarczego kluczowe znaczenie ma infrastruktura techniczna i dostępności drogowa (przy czym do zadań własnych samorządu lokalnego zalicza się dostawę wody, odprowadzenie i oczyszczenie ścieków oraz zagospodarowanie odpadów) a dla terenów zabudowy mieszkaniowej, oprócz infrastruktury technicznej i dróg, także infrastruktura społeczna (z której znaczna część należy do zadań własnych samorządów - są to zwłaszcza placówki oświaty, instytucje kultury oraz instytucje opieki społecznej).

Zagadnienia obsługi w zakresie infrastruktury społecznej przedstawiono w rozdziale pt. „Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia”. Na uwagę zasługuje fakt, że prognozowana niewielka skala zmian liczby ludności (prognozowane zmiany rzędu kilku procent w kilku miejscowościach) nie będzie wymuszać żadnych inwestycji w zakresie infrastruktury społecznej. Baza usług publicznych wykazuje wystarczający potencjał dla obsługi zwiększonej liczby mieszkańców. Odrębną – istotną kwestią jest jakość prowadzonej działalności, która powinna być sukcesywnie poprawiana – ale to zagadnienie nie jest przedmiotem Studium.

Dotychczasowe tempo rozwoju infrastruktury zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków wskazuje, że możliwy jest przeciętny rozwój nawet 1-3 km sieci rocznie. Przy prognozowanym tempie rozwoju nowej zabudowy mieszkaniowej oznacza to pełną zdolność budżetu gminy do podłączania nowo realizowanej zabudowy. Znacznie trudniej przewidywalna jest potrzeba ewentualnego rozwoju infrastruktury na potrzeby rozwoju terenów gospodarczych - gdyż będzie to zależne od skali i lokalizacji ewentualnej inwestycji. Aczkolwiek gmina będzie prowadzić działania na rzecz pozyskania inwestorów, trudno prognozować szanse powodzenia tych działań. Na terenie gminy wciąż notuje się potrzeby rozwoju sieci wodociągowej – co wskazuje, że projekty o takim charakterze będą realizowane w kolejnych latach na dużą skalę, a więc ewentualna obsługa terenów rozwojowych może być powiązana z uzupełnianiem sieci w gminie. Sieć wodociągowa jest rozbudowana i rozgałęziona, a więc może stanowić podstawę do łatwej rozbudowy, w przypadku zwiększania liczby zabudowań. Należy podkreślić, że zagadnienia gospodarki ściekowej są realizowane przez aglomerację kanalizacyjną, którą objęto wszystkie średnie i duże miejscowości. Poza granicami aglomeracji nie będzie zobowiązania do rozwoju sieci - a więc koszty realizacji infrastruktury przydomowej nie będą obciążały budżetu gminy. Istniejąca gminna oczyszczalnia posiada rezerwy i może obsłużyć ewentualny przyrost podłączanej zabudowy.

W ostatnich latach wydatki majątkowe inwestycyjne gminy Więcbork wynosiły rocznie od 3,5 do ponad 7,7 mln złotych. Nie przewiduje się więc, by możliwości budżetu gminy ograniczały możliwości rozwoju przestrzennego zagospodarowania.

BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

OCENA CHŁONNOŚCI ISTNIEJĄCEGO ZAGOSPODAROWANIA

A. W zakresie zabudowy mieszkaniowej

a) gmina posiada rezerwy terenowe na cele rozwoju zabudowy mieszkaniowej w ramach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w następujących miejscowościach (szacuje się następującą liczbę zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, która może być zrealizowana w ramach obowiązujących mpzp – większość tej zabudowy została wyznaczona w mpzp o przeznaczeniu MN/U):

- Więcbork – ok. 400 oraz teren o powierzchni ponad 1,2 ha na cele zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, umożliwiające realizację zabudowy odpowiadającej kilkudziesięciu budynków jednorodzinnych
- Lubcza – ok. 35
- Runowo Krajeńskie – ok. 27
- Czarmuń – ok. 13
- Sypniewo, Adamowo, Witunia, Zabartowo – w każdej z miejscowości nie więcej niż 5, łącznie ok. 15

b) szacuje się następującą maksymalną liczbę zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, która może być zrealizowana w ramach obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (poza terenami objętymi mpzp):

- Więcbork – około 65
- Sypniewo i Frydrychowo – około 60
- Witunia – około 30

- Runowo Krajeńskie – około 20
- Zakrzewek - około 12-15
- Pęperzyn – około 10-12
- Zabartowo – około 10
- Młynki, Jastrzębie, Karolewo, Suchorączek – po około 5-7
- Borzyszkowo, Śmiłowo, Nowy Dwór - 0

c) szacuje się następującą liczbę zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, która może być zrealizowana w ramach zabudowy rozproszonej miejscowości:

- brak możliwości dokonania szacunku - przy braku istotnych ograniczeń terenowych w przypadku każdej z miejscowości jest to od kilkunastu do kilkudziesięciu zabudowań (wartości te są zależne od skali dalszego rozpraszania lub koncentracji zabudowy; są w pełni wystarczające dla zaspokojenia ewentualnych potrzeb rozwojowych)

B. W zakresie zabudowy usługowej

a) gmina posiada rezerwy terenowe na cele rozwoju usług w ramach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Podkreślić jednak należy, że szacowanie dostępności tych terenów jest bardzo niejednoznaczne, ponieważ:

- niemal wszystkie tereny wyznaczone w mpzp na cele usług, są wyznaczone w ramach łączonego przeznaczenia (jako MN/U). Dla tak określonego przeznaczenia nie można jednoznacznie stwierdzić, że powstanie tu zagospodarowanie o charakterze usługowym – ta funkcja jest tylko dopuszczalną opcją, ale nie jest jedynym możliwym rodzajem przeznaczenia terenu (wszystkie tereny określone jako MN/U zostały także w poprzednim punkcie uwzględnione jako tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej),
- na terenie gminy w miejscowości Runowo Krajeńskie znacząca powierzchnia (ponad 6 ha) przeznaczona w mpzp na cele usługowe została wyznaczona w ramach łączonego przeznaczenia (jako U,UR,P oraz jako U/MN). Dla tak określonego przeznaczenia nie można jednoznacznie stwierdzić, że powstanie tu zagospodarowanie o charakterze usługowym – ta funkcja jest tylko dopuszczalną opcją, ale nie jest jedynym możliwym rodzajem przeznaczenia terenu,
- na terenie gminy obowiązują mpzp na cele rozwoju usług turystycznych – nie zostały uwzględnione (ze względu na swą specyfikę – nie służą zaspokajaniu podstawowych potrzeb mieszkańców) w niniejszym bilansie.

Uwzględniając powyższe uwarunkowania, szacuje się następującą liczbę działek budowlanych na cele działalności usługowych, która są dostępne w ramach obowiązujących mpzp:

- Więcbork – około 380
- Runowo Krajeńskie – około 17 oraz około 6 ha o przeznaczeniu U,UR,P i U/MN
- Lubcza, Sypniewo, Adamkowo, Witunia – od 1 do 4, łącznie około 11

b) szacuje się następującą liczbę zabudowy usługowej, która może być zrealizowana w ramach obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej:

- w zakresie podstawowych działalności handlowych i innych usług nieuciążliwych są to wartości nie większe, niż wskazane potencjalne możliwości rozwoju zabudowy mieszkaniowej - gdyż działalności te mogą być realizowane w ramach zabudowy jednorodzinnej z towarzyszącymi nieuciążliwymi usługami

c) szacuje się następującą liczbę zabudowy usługowej, która może być zrealizowana w ramach zabudowy rozproszonej miejscowości:

- w zakresie podstawowych działalności handlowych i innych usług nieuciążliwych są to wartości nie większe, niż wskazane potencjalne możliwości rozwoju zabudowy mieszkaniowej - gdyż działalności te mogą być realizowane w ramach zabudowy jednorodzinnej z towarzyszącymi nieuciążliwymi usługami

C. W zakresie zabudowy służącej celom gospodarczym

a) gmina posiada niewielkie rezerwy terenowe na cele rozwoju gospodarczego w ramach obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Runowo Krajeńskie. W ramach mpzp wyznaczono teren o powierzchni ok. 4 ha na cele U,UR,P.

b) szacuje się następującą skalę możliwej zabudowy służącej celom rozwoju gospodarczego, która może być zrealizowana w ramach obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej:

- brak rezerw terenowych na cele rozwoju gospodarczego

c) szacuje się następującą skalę możliwej zabudowy służącej celom rozwoju gospodarczego, która może być zrealizowana w ramach zabudowy rozproszonej miejscowości:

- za względu na konieczność ograniczania uciążliwości działalności gospodarczych w stosunku do zabudowy mieszkaniowej, działalności tego rodzaju powinny być rozwijane w oddaleniu od zabudowy mieszkaniowej - w lokalizacjach możliwie izolowanych – w praktyce brak rezerw terenowych dla rozwoju gospodarczego o średniej lub dużej skali

Podkreślić należy, że dokonane powyżej szacunki wynikają wyłącznie z analiz stanu zagospodarowania przestrzennego i nie uwzględniają kwestii własnościowych, skłonności do zbycia posiadanych terenów na cele rozwoju nowej zabudowy oraz szczegółowej atrakcyjności lokalizacyjnej poszczególnych terenów, która jest zróżnicowana i bez wątpienia część zostałaaby uznana za mało atrakcyjną dla zabudowy. Podane wartości należy więc traktować jako potencjalnie maksymalne, a skala realnie dostępnych lub atrakcyjnych przestrzeni rozwojowych będzie bez wątpienia o kilkanaście do kilkudziesięciu procent niższa.

OKREŚLENIE ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWĄ ZABUDOWĘ

Uwzględniając analizy ekonomiczne, środowiskowe, społeczne oraz prognozę demograficzną i ocenę możliwości finansowych realizacji zadań własnych, szacuje się następujące zapotrzebowanie na nową zabudowę:

A. W zakresie zabudowy mieszkaniowej

sołectwo	miejscowość	Minimalne niezbędne zapotrzebowanie		Maksymalne niezbędne zapotrzebowanie	
		wyrażone w możliwości realizacji nowej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	wyrażone w powierzchni użytkowej (m kw)	wyrażone w możliwości realizacji nowej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	wyrażone w powierzchni użytkowej (m kw)
	Więcbork	115	17,25 tys.	200	30 tys.
Adamowo	Adamowo	3	0,45 tys.	3	0,45 tys.
Borzyszkowo	Borzyszkowo	4	0,6 tys.	4	0,6 tys.
	Klarynowo	3	0,45 tys.	3	0,45 tys.
Czarmuń	Czarmuń	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
Dalkowo	Dalkowo	3	0,45 tys.	3	0,45 tys.
Frydrychowo	Frydrychowo	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
Górowatki	Górowatki	4	0,6 tys.	4	0,6 tys.
Jastrzębiec	Jastrzębiec	5	0,75 tys.	8	1,2 tys.
	Karolewo	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
	Młynki	1	0,15 tys.	1	0,15 tys.
Jeleń	Jeleń	4	0,6 tys.	4	0,6 tys.
Lubcza	Lubcza	13	1,95 tys.	17	2,55 tys.
Nowy Dwór	Nowy Dwór	9	1,35 tys.	12	1,8 tys.
Pęperzyn	Pęperzyn	22	3,3 tys.	28	4,2 tys.
Puszcza	Puszcza	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
	Runowo Kolonia	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
	Katarzyniec	0	-	0	-
Runowo Krajeńskie	Runowo Krajeńskie	34	5,1 tys.	54	8,1 tys.
Suchorączek	Suchorączek	9	1,35 tys.	9	1,35 tys.
Sypniewo	Sypniewo	52	7,8 tys.	83	12,45 tys.
Śmiłowo	Śmiłowo	5	0,75 tys.	5	0,75 tys.
Witunia	Witunia	35	5,25 tys.	57	8,55 tys.
Wymysłowo	Dorotowo	0	-	0	-
	Wymysłowo	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
	Wilcze Jary	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.
Zabartowo	Zabartowo	11	1,65 tys.	15	2,25 tys.
Zakrzewek	Zakrzewek	9	1,35 tys.	11	1,65 tys.

Zakrzewska Osada	Zakrzewska Osada Chłopigost	8	1,2 tys.	10	1,5 tys.
Zgniłka	Zgniłka	2	0,3 tys.	2	0,3 tys.

W przypadku zabudowy mieszkaniowej dla każdej z miejscowości dokonano szacunku:

- minimalnego niezbędnego zapotrzebowania na nową zabudowę – należy przez to rozumieć liczbę i wielkość zabudowy niezbędną dla realizacji potrzeb mieszkaniowych lokalnej społeczności do roku 2040 przy uwzględnieniu przedstawionych wcześniej prognoz rozwojowych.
- maksymalnego niezbędnego zapotrzebowania na nową zabudowę – należy przez to rozumieć maksymalną liczbę i wielkość zabudowy mieszkaniowej, która do roku 2040 może powstać w wyniku zaspokajania potrzeb lokalnej społeczności.

B. W zakresie zabudowy usługowej

- na terenie miasta zapotrzebowanie (oprócz obecnie realizowanego) na podmioty świadczące działalność w zakresie handlu i usług szacuje się na 50-70
- w miejscowościach wiejskich zapotrzebowanie (oprócz obecnie realizowanego) na podmioty świadczące działalność w zakresie handlu i usług szacuje się na 70-90, przy czym w Sypniewie należy przewidzieć możliwość rozwoju co najmniej 15-20, a w Wituni, Runowie Krajeńskim i Pęperzynie – co najmniej 10-15 tego typu podmiotów

W przypadku wyznaczania terenów skoncentrowanej lokalizacji działalności handlowych i usługowych (w postaci pawilonów, hal, itp.) skala niezbędnego zapotrzebowania terenu jest odpowiednio mniejsza.

C. W zakresie zabudowy służącej celom gospodarczym

- na terenie gminy należy wyznaczyć tereny o powierzchni minimum 100 ha, optymalne jest wyznaczenie 200-300 ha, zwłaszcza w rejonach dobrze dostępnych z dróg wojewódzkich

BILANS TERENÓW

Zestawienie chłonności istniejącego zagospodarowania z szacunkiem zapotrzebowania na nową zabudowę, prowadzi do następujących wniosków:

A. W zakresie zabudowy mieszkaniowej

Potrzebę wyznaczania nowych terenów rozwojowych, poza wskazanymi na Załączniku nr 4 „terenami istniejącej zabudowy miejscowości oraz ewentualnego rozwoju zabudowy”, identyfikuje się w Wituni oraz Frydrychowie (na potrzeby rozwoju przestrzennego miejscowości Sypniewo).

sołectwo	miejscowość	Maksymalne niezbędne zapotrzebowanie	Możliwość zaspokojenia zapotrzebowania w ramach obowiązujących mpzp (*)	Możliwość zaspokojenia zapotrzebowania w obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (poza mpzp)	Możliwość zaspokojenia zapotrzebowania poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej	Potrzeba wyznaczenie nowych terenów rozwojowych na terenie miejscowości (szacowana liczba budynków jednorodzinnych lub mieszkań w budynkach wielorodzinnych)
	Więcbork	200	400	65	Brak	Brak
Adamowo	Adamowo	3	(1)		Jest	Brak
Borzyszkowo	Borzyszkowo	4		0	Jest	Brak
	Klarynowo	3			Jest	Brak
Czarmuń	Czarmuń	2	13		Jest	Brak
Dalkowo	Dalkowo	3			Jest	Brak
Frydrychowo	Frydrychowo	2			Jest	(5) Brak
Górowatki	Górowatki	4			Jest	Brak
Jastrzębiec	Jastrzębiec	8		5-7	Jest	Brak
	Karolewo	2		5-7	Brak	Brak
	Młynki	1		5-7	Jest	Brak
Jeleń	Jeleń	4			Jest	Brak

Lubcza	Lubcza	17	35		Jest	Brak
Nowy Dwór	Nowy Dwór	12		0	Jest	Brak
Pęperzyn	Pęperzyn	28		10-12	Jest	Brak
Puszcza	Puszcza	2			Jest	Brak
	Runowo Kolonia	2			Jest	Brak
	Katarzyniec	0			(3) Jest	Brak
Runowo Krajeńskie	Runowo Krajeńskie	54	27	20	Jest	Brak
Suchorączek	Suchorączek	9		5-7	Jest	Brak
Sypniewo	Sypniewo	83	(1)	(4) 60	(5) Jest	Ok. 25
Śmiłowo	Śmiłowo	5		0	Jest	Brak
Witunia	Witunia	57	(1)	30	Jest	(6) Ok. 25
Wymysłowo	Dorotowo	0			(3) Jest	Brak
	Wymysłowo	2			Jest	Brak
	Wilcze Jary	2			Jest	Brak
Zabartowo	Zabartowo	15	(1)	10	Jest	Brak
Zakrzewek	Zakrzewek	11		12-15	Jest	Brak
Zakrzewska Osada	Zakrzewska Osada Chłopigost	10			(2) Jest	Brak
Zgniłka	Zgniłka	2			Jest	Brak

(1) pominięto miejscowości o liczbie dostępnych działek poniżej 5

(2) dla koncentracji zagospodarowania na rysunku Studium wskazano obszar realizacji nowej zabudowy w ramach terenów istniejącej zabudowy rozproszonej miejscowości

(3) miejscowości, w których ze względu na rozproszenie zabudowy na rysunku Studium nie określono zasięgu zabudowy

(4) wraz z Frydrychowem (ciągłość zagospodarowania funkcjonalnie związanego z Sypniewem)

(5) na terenie miejscowości Sypniewo istnieją ograniczone możliwości realizacji zapotrzebowania poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej; tereny rozwojowe dla miejscowości Sypniewo wyznaczono na terenie miejscowości Frydrychowo – jako kontynuację zagospodarowania miejscowości Sypniewo

(6) na terenie miejscowości Witunia istnieją ograniczone możliwości realizacji zapotrzebowania poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej; tereny rozwojowe dla miejscowości Witunia – dla stymulowania rozwoju w strefie dobrze dostępnej komunikacyjnie, wyznaczono poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

B. W zakresie zabudowy usługowej

Na terenie gminy nie istnieje potrzeba wyznaczania nowych terenów rozwojowych, poza wskazanymi na Załączniku nr 4 „terenami istniejącej zabudowy miejscowości oraz ewentualnego rozwoju zabudowy” oraz terenami rozwojowymi określonymi jako „tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej z towarzyszącymi nieuciążliwymi usługami”. Niezbędne potrzeby w zakresie rozwoju nieuciążliwych usług mogą i powinny być realizowane w ramach tych terenów.

Sugeruje się, by na obszarach wiejskich co najmniej połowę wskazanego zapotrzebowania na działalności z zakresu handlu i usług wyznaczyć w ramach zabudowy MN/U.

C. W zakresie zabudowy służącej celom gospodarczym

Na terenie gminy niezbędne jest wyznaczenie minimum 100 ha przestrzeni inwestycyjnej służącej celom gospodarczym – poza terenem miasta, w rejonie/rejonach dobrze dostępnych z dróg wojewódzkich.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Struktura gruntów wg głównych własności, przedstawia się następująco (ha):

Rodzaj własności	miasto	obszary wiejskie
OGÓLNA POWIERZCHNIA (ewidencyjna)	425	23100
Grunty osób fizycznych, w tym:	173	11808
Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych	67	11408
Grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	106	400

Grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste, w tym, między innymi:	81	
Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	51	3267
Grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe	12	6652
Grunty Skarbu Państwa w wieczystym użytkowaniu osób fizycznych	1	0
Gr. wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości z wyłączeniem gruntów przekazanych w trwałe zarząd	88	272
Grunty gmin i związków międzygminnych (z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie)	2	2
Grunty spółdzielni	1	10
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	33	243
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	8	306
Grunty spółek prawa handlowego	2	5

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

OCHRONA PRZYRODY

Gmina należy do bardzo nielicznych gmin województwa, które niemal w całości objęte są systemem obszarów chronionych. Cały obszar gminy – z wyjątkiem terenów wyłączonych w obrębie miasta Więcbork, leży w granicach parku krajobrazowego. Niezależnie od powyższego, w północnej części gminy wyznaczono zespół przyrodniczo-krajobrazowy, a zachodnia część gminy jest objęta ochroną w ramach sieci Natura 2000 (z dyrektywy siedliskowej). Ponadto na terenie gminy ustanowiono bardzo dużą (na tle innych gmin) liczbę pomników przyrody oraz użytków ekologicznych.

Zdecydowana większość gminy objęta jest granicami Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Park został utworzony w roku 1998. Celem powołania Parku jest „ochrona centralnej części regionu Pojezierza Krajeńskiego ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Siedziba mieści się w Więcborku. Pierwotnie zajmował powierzchnię 497,3 km² ale w roku 2004 został powiększony (powiększenie nie dotyczyło gminy Więcbork, która od początku istnienia parku w całości znajdowała się w jego granicach – chociaż pierwotnie wyłączano z parku tereny zabudowane miejscowości, z czego zrezygnowano w 2004 roku) i obecnie powierzchnia Krajeńskiego PK wynosi 74985,60 ha, co oznacza iż jest największym parkiem krajobrazowym województwa i trzecim co do wielkości w kraju. Organem prowadzącym dla Krajeńskiego Parku Krajobrazowego jest Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Krajeński PK obejmuje cały obszar gminy Więcbork, za wyjątkiem terenów zabudowanych miasta Więcbork.

Aktualnie status Parku reguluje uchwała NR X/229/15 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 sierpnia 2015 r. w sprawie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Wprowadza ono następujące zakazy:

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013, poz. 1235 z późn. zm.);
- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- pozyskiwania dla celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu, z wyłączeniem terenów żwirowni określonych w załącznikach nr 4 i 5 do niniejszej uchwały;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej, z wyłączeniem terenów określonych w załącznikach nr 6 i 7 do niniejszej uchwały;

- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodnoblotnych;
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
- prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;
- utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
- organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych

W Załącznikach nr 4 i nr 5 do niniejszej uchwały wskazano następujące tereny w gminie Więcbork, w których nie obowiązuje zakaz pozyskiwania dla celów gospodarczych skał, w tym torfów oraz skamieniałości, a także minerałów i bursztynu:

- teren złoża Puszcza I oraz jego powiększenia w kierunku północnym
- teren złoża Zakrzewska Osada I

W Załącznikach nr 6 i nr 7 do niniejszej uchwały wskazano tereny, w których nie obowiązuje zakaz budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej. Są to bardzo liczne tereny na obszarze całej gminy.

Na pograniczu gmin Więcbork i Sępólno Krajeńskie znajduje się zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Messy”. Obejmuje oddziały 16-22, 35-41 oraz 56-58 leśnictwa Nowy Dwór, w nadleśnictwie Runowo -obręb Runowo, w gminach Więcbork i Sępólno Krajeńskie. Zajmuje powierzchnię 654 ha. Jest to największy w województwie kujawsko-pomorskim kompleks torfowisk - z bogatą roślinnością torfowiskowo-bagienną oraz licznymi stanowiskami lęgowymi.

Zespół - razem z innymi formami tego typu na terenie ówczesnego województwa bydgoskiego - został powołany Rozporządzeniem Nr 14/97 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 kwietnia 1997 roku, w sprawie uznania za zespół przyrodniczo-krajobrazowy.

W stosunku do tych obiektów objętych ochroną, zabrania się (na podstawie rozporządzenia powołującego):

- pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzenia drzew i innych roślin, z wyjątkiem przypadków uzasadnionych potrzebami ochrony zespołu przyrodniczo-krajobrazowego oraz wykonywania zadań wynikających z prowadzenia gospodarki leśnej po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.
- zbioru wszystkich dziko rosnących roślin,
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich oraz wybierania jaj; zakaz nie dotyczy polowania w okresie od 16 sierpnia do 1 marca następnego roku,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczenia wód, gleby oraz powietrza,
- wydobywania skał, minerałów i torfu,
- niszczenia gleby i zmiany sposobu jej użytkowania,
- zakłócania ciszy,
- palenia ognisk,
- stosowania środków chemicznych, za wyjątkiem przypadków uzasadnionych potrzebami ochrony zespołu przyrodniczo-krajobrazowego po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody,
- zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków,
- umieszczania na obszarze zespołu przyrodniczo - krajobrazowego tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną, z wyjątkiem znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa,
- ruchu pojazdów poza drogami publicznymi, z wyjątkiem pojazdów właścicieli i użytkowników, w zarządzie których pozostaje obszar zespołu przyrodniczo-krajobrazowego oraz służb ochrony przyrody.

Powyższe zakazy nie dotyczą:

- prowadzenia badań naukowych za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody,
- prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem publicznym i z ochroną przeciwpożarową,
- wykonywania zabiegów ochronnych, hodowlanych i pielęgnacyjnych po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.
- prowadzenia gospodarki rolnej na gruntach rolnych,
- prowadzenia gospodarki łowieckiej i rybackiej.

Wskazuje się na konieczność aktualizacji aktu ustanawiającego zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Messy” w celu jego dostosowania do obowiązujących przepisów z zakresu ochrony przyrody.

³Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt, i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Istotnym powodem tworzenia użytków ekologicznych jest potrzeba objęcia ochroną niewielkich powierzchniowo obiektów, ale cennych pod względem przyrodniczym, o dużym znaczeniu dla zachowania unikatowych zasobów genowych. Z reguły nie mogły one zostać objęte ochroną rezerwatową ze względu na niewielką powierzchnię i mniejszą rangę walorów przyrodniczych. Użytki ekologiczne należą do obiektowych, czyli indywidualnych form ochrony przyrody.

W tabeli przedstawiono wykaz użytków ekologicznych na terenie gminy. Gmina cechuje się bardzo dużą ich liczbą (jest ich aż 65). Większość użytków ekologicznych to bagna.

Tabela. Użytki ekologiczne na terenie gminy

Rodzaj użytku ekologicznego	Powierzchnia [ha]	Obręb ewidencyjny	Nr działki ewid.	Nr oddziału/pododdziału leśnego
Trzcinowisko	0,36	Lubcza	170A/3 LP	170As
Bagno	0,8	Zboże	141LP	141j, k
Bagno	0,1	Dorotowo	291/3LP	291p
Bagno i trzcinowisko	2,15	Pęperzyn	107A/11 LP, 107A/12 LP	107A/11, 107A/12
Teren trwale zabagniony	6,18	Jastrzębiec	142/7LP	142Ab
Teren trwale zabagniony	1,35	Jastrzębiec	142/7LP	142Ac
Bagno	2,55	Czarmuń dz. nr 283/2 LP, 283/4 LP		
Bagno	0,48	Lubcza	170/3LP	170At
Bagno	2,54	Nowy Dwór	701/1LP	70h
Bagno	3,24	Nowy Dwór	73/10LP	73Ah
Bagno	2,83	Pęperzyn	98A/4LP	98Ad
Bagno	3,63	Runowo	104/11LP	104a, d, f, g, h
Bagno	3,43	Pęperzyn	98/9LP	98Af
Zakrzeczenie na ozie	6	Jastrzębiec	142A/7 LP	142Ab
Bagno	2,19	Peperzyn	107/11LP, 107/12LP	107Ah, Ai
Bagno	3,12	Runowo	104/1 LP	104a
Bagno	6,05	Runowo	104/1 LP	104d, f, g
Bagno	7,5	Sypniewo	264 LP	264a, d
Bagno	9,49	Runowo	109/1 LP	109j, k, m
Bagno	9,73	Runowo	109/1LP	109j, k, m
Pastwisko	0,31	Runowo	110/1 LP	110b
Bagno	2,53	Runowo	120/2 LP	120f
Teren trwale zabagniony	1,67	Runowo	120/2 LP	120g
Powierzchnia leśna	1,28	Suchorączek	141LP	141j, i
Bagno	2,3	Suchorączek	141LP	141a

³Charakterystyka celu i zasady powoływania tej formy ochrony - za www.ochrona-przyrody.edu.pl

Bagno	11,56	Suchorączek	141/2 LP.	141b, c, d
Pastwisko	5,33	Suchorączek	141/4LP, 141/5LP	141l, m, n, o, p, r
Pastwisko	6,75	Suchorączek	141/3LP	141f, g, h
Bagno	1,38	Sypniewo	231LP	231c
Bagno	2,65	Sypniewo	265LP	265a
Bagno	0,38	Sypniewo	253LP	253b
Bagno	2,99	Sypniewo	253LP	253f
łąka	0,12	Sypniewo	235/2LP	235f
łąka	0,5	Sypniewo	235/2LP	235g
Bagno	0,36	Sypniewo	253LP	253l
Bagno	2,71	Sypniewo	243/3 LP, 244/3 LP	243j, 244k
Olsy i łożowiska (Alnete aglutinosae)	3,26	Sypniewo	254 LP, 266/1 LP	254k, 266b, 266c
Bagno, jezioro	5,51	Sypniewo	246/3LP	246f, g
Torfowiska i przejściowe trzęsawiska (Caricion lasiocarpae)	5,51	Sypniewo	246/4 LP	246 h, 246 g
Bagno	1,75	Sypniewo	246/1 LP	246f
Bagno, jezioro	5,63	Sypniewo	243/3 LP, 244/3 LP, 245/2 LP	243j, 244k, 245j
Bagno	0,53	Sypniewo	251LP	251d
Bagno	0,9	Sypniewo	254LP	254f
Torfowiska i przejściowe trzęsawiska (Caricion lasiocarpae)	5,63	Sypniewo	243/6 LP, 244/4 LP, 245/4 LP	243 l, 244 i, 245 i
Olsy i łożowiska (Alnete glutinosae)	7,86	Sypniewo	253 LP, 264 LP, 265 LP	253 l, 264 d, 265 a
Bagno z trzcinowiskiem, oraz J. Raduńskie	33,87	Nowy Dwór	10/1 LP, 29 LP	10b, c, d, 29a
łąka, jezioro	34,55	Nowy Dwór dz. nr 10/1 LP, 29 LP		
Bagno	0,52	Sypniewo	263/1LP	263d
Torfowiska i przejściowe trzęsawiska (Caricion lasiocarpae)	10,07	Sypniewo	266/1 LP, 266/2 LP, 274/8 LP, 274/7 LP	266 h, 266 i, 274 a, 274 b
Bagno	10,74	Sypniewo	266/1 LP, 274/6 LP	266h, j, 274a, b
Bagno	0,56	Sypniewo	267/2LP	267d
Bagno	0,31	Sypniewo	268LP	268c
Bagno, łąka, pastwisko	35,4	Sypniewo	278/2LP	278A, Aa, Ab, Ac, Ad, Af
Bagno	0,38	Sypniewo	285/1LP	285c
Bagno	33,95	Sypniewo	724/3, 725/2LP	278
Torfowiska i przejściowe trzęsawiska (Caricion lasiocarpae)	35,4	Sypniewo	725/2, 724/3	278A,
Bagno	1,36	Śmitowo	77/2LP	77i

Bagno	2,39	Śmiłowo	90LP	90d
Bagno	0,98	Śmiłowo	91/1LP	91f
Bagno	0,96	Śmiłowo	97/1LP	97a
Bagno	3,18	Śmiłowo	100LP, 101/1LP	100b, d, f
Drzewostan sosnowy	1,67	Więcbork	120PL	120g
Bagno	1,77	Zabartowo	107/3LP	107j
Teren podmokły	43,5	Sypniewo	258/4 LP, 269/3 LP	258m, l, 269b, d
Bagno, łąka, jezioro	35,71	Nowy Dwór, Radońsk	Nowy Dwór: 10/1LP, 29LP, Radońsk 10/2LP	Nowy Dwór: 10d, f, g, 29a, Radońsk: 10c

⁴Pomnikami przyrody są pojedyncze oraz grupowe twory przyrody żywej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej. Wyróżniają się one indywidualnymi cechami, odznaczającymi je wśród innych tworów, np. wiek lub wielkie rozmiary dla drzew i krzewów czy niezwykłość formy lub pochodzenia dla pomników przyrody nieożywionej. Pomnik przyrody jako termin został wprowadzony przez Humboldta na przełomie XVIII i XIX wieku, co dało początek kierunkowi konserwatorskiemu w ochronie przyrody. Do pomników przyrody ożywionej należą: pojedyncze krzewy, drzewa i grupy drzew odznaczające się sędziwym wiekiem, wielkością, niezwykłymi kształtami lub innymi cechami, a także zabytkowe aleje drzew. Natomiast do pomników przyrody nieożywionej należą: największe głazy narzutowe, tzw. eratyki oraz interesujące formy powierzchni ziemi np. – źródła, wodospady, jary, skałki, wywierzyska, przełomy rzeczne, jaskinie, odkrywki itp. Pomniki przyrody należą do obiektowych, czyli indywidualnych form ochrony przyrody.

W tabeli przedstawiono wykaz pomników przyrody na terenie gminy. Większość pomników znajduje się w mieście - zwłaszcza na terenie lasu miejskiego. Zdecydowana większość pomników to pojedyncze drzewa, ale dwa stanowią aleje o bardzo dużej liczbie drzew. Uwagę zwraca pomnik przyrody nieożywionej w postaci głazu narzutowego o dosyć dużym obwodzie.

Tabela. Pomniki przyrody na terenie gminy

Rodzaj pomnika przyrody	Przedmiot ochrony	Obwód	Obręb ewidencyjny	Nr działki ewid.	Szczegóły dotyczące położenia
Stanowisko	Bluszcz pospolity		Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Buk wyczajny	260	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Buk wyczajny	183	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Buk wyczajny	207	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Buk wyczajny	240	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Buk wyczajny	222	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Dąb szypułkowy	314	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Dąb szypułkowy	275	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Dąb szypułkowy	240	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Drzewo	Dąb szypułkowy	343	Sypniewo	275/1LP	Adamowo
Drzewo	Buk wyczajny	335	Sypniewo	253LP	Jazdrowo
Aleja	Dąb szypułkowy, Klon zwyczajny (195 sztuk drzew w alei)	100-329; 100-200	Sypniewo		Przy drodze Sypniewo - Wilcze Jary
Skupisko drzew	Buk wyczajny, Sosna wejmutka (2 sztuki)	Buk wyczajny 330, Sosna wejmutka 270	Jastrzębiec	324	Karolewo - Park dworski
Drzewo	Dąb szypułkowy	330	Pęperzyn	346/1	Park wiejski
Skupisko drzew	Dąb szypułkowy, Buk wyczajny	285-420; 330	Sypniewo	278/4	Park dworski

⁴j.w.

Skupisko drzew	Dąb szypułkowy	325, 297	Runowo Kraj.	42	
Drzewo	Dąb szypułkowy	265	Runowo Kraj.	43	
Aleja	Dąb bezszypułkowy, Klon zwyczajny (286 sztuk drzew w alei)	Dąb od 105 do 350, Klon 170, 168, 159, 90	Runowo Kraj.	319/1	Przy drodze Runowo - Borzyszkowo
Skupisko drzew	Dąb bezszypułkowy, Jesion wyniosły	Dąb 687, 587, Jesion 330	Runowo Kraj.	352/3	Park
Drzewo	Grab pospolity	322	Więcbork	247	Na terenie cmentarza
Skupisko drzew	Buk zwyczajny	406, 359	Więcbork	248/2	Na terenie lasu miejskiego
Głaz narzutowy		830	Zabartowo	248	Przy drodze Zabartowo - Rościmin

GMINA WIĘCIBORK W SIECI NATURA 2000

Zachodnia część gminy zaliczana jest do kategorii obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW)- w sieci Natura 2000 (w ramach dyrektywy siedliskowej) - jest to obszar PLH300040 Dolina Łobzonki, który rozciąga się wzdłuż doliny tej rzeki na terenie kilku gmin pogranicza województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego. Powierzchnia całego obszaru wynosi prawie 59 km², a na terenie gminy można ją szacować na około 8,5 km². Wg SDF (opis dla całego obszaru, a nie tylko części leżącej w gminie Więcbork):

Obszar chroni rzekę Łobzonkę (Łobzonkę) wraz z fragmentami dopływów - Lubczą i Orlą oraz tereny do nich przyległe, stanowiąc jeden z najcenniejszych obszarów przyrodniczych na Krajinie (Pojezierzu Krajeńskim). Osią obszaru jest około 60 kilometrowa dolina rzeki Łobzonki od okolic Białobłocia i Lutówka aż po dolinę rzeki Noteć (poniżej Osieka n/Not). W rzekach dominuje żwirowo-piaszczysty charakter dna i żwawy nurt nawiązujący do rzek podgórskich. Ostoję wyróżnia obecność bogatych florystycznie, właściwie wyształconych grądów w odmianie krajeńskiej oraz znaczne powierzchnie ekstensywnie użytkowanych łąk. Cechą ostoji jest bogactwo w siedliska i gatunki z załączników I i II Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz rola korytarza ekologicznego o znaczeniu ponadregionalnym. Obszar wyróżnia się obecnością aż 21 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Jest szczególnie istotny dla ochrony żywnych postaci lasów, zwłaszcza grądów środkowoeuropejskich Galio sylvatici-Carpinetum w odmianie krajeńskiej, chronionych w części w północnej części obszaru w rezerwatach przyrody "Gaj Krajeński" i "Dęby Krajeńskie". W obszarze znajdują się także żyłne buczyny pomorskie Galio odorati-Fagetum, których płaty podlegają ochronie w rezerwacie "Buczyna". W tego typu lasach występują chrząszcze pachnica dębowa (Osmoderma eremita) oraz jelonek rogacz (Lucanus cervus). Osią obszaru jest jednak rzeka Łobzonka wraz z fragmentami dopływów - Lubczą i Orlą. Rzeki w różnych fragmentach zawierają siedliska charakterystyczne dla tzw. rzek włosienicznikowych. Spotkać w nich można, choć coraz rzadziej, strunowca - minoga strumieniowego Lampetra planeri. Także, w szczególności w Łobzonce, występuje niezwykle liczna populacja małża skójkii gruboskorupowej (Unio crassus). W dolinach rzek najbardziej znamienne są łąki o zwykłej ekstensywniej formie użytkowania. W ich obrębie, poza rzadkimi elementami flory, występuje motyl czerwończyk nieparek (Lycaena dispar) oraz związana z rzekami ważka trzepla zielona (Ophiogomphus cecilia). Rzeki przepływają przez kilka jezior eutroficznymi, a Łobzonce towarzyszą niewielkie starorzecza. Znamienne są również dobrze zachowane i zróżnicowane łągi olszowe. Na zboczach dolin rzecznych występują niekiedy murawy kserotermiczne.

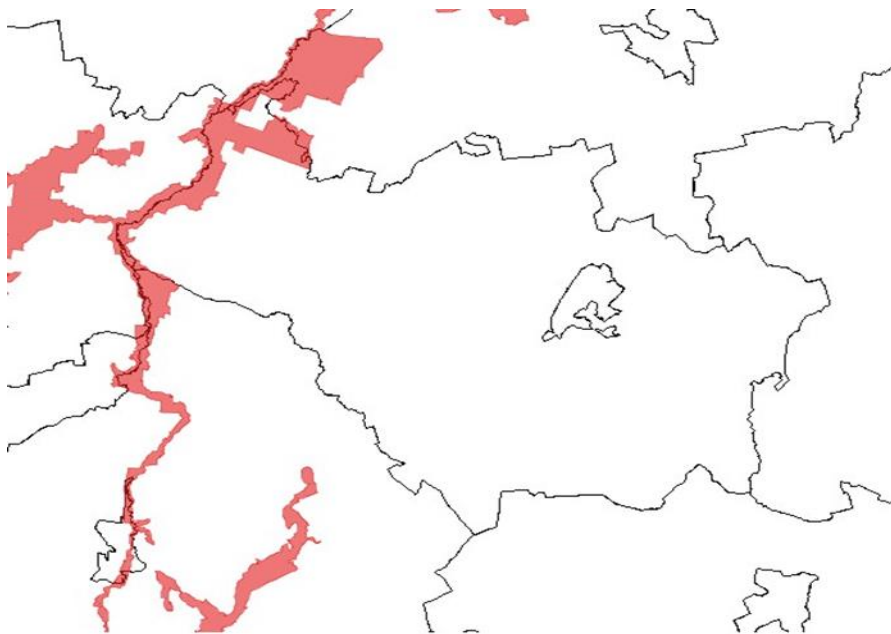
Istotną rolę siedliskotwórczą pełnią ekosystemy torfowisk mszarnych, borów i brzezin bagiennych bagiennych (w części chronionych w rezerwacie "Lutowo"), jak i jezior dystroficznych. W ekosystemach tych występuje szereg gatunków zagrożonych i/lub chronionych w skali kraju oraz rzadkich w regionie.

W dolinach rzek, bądź w strefach brzegowych niektórych jezior ramienicowych, można znaleźć torfowiska nakredowe i młaki, w obrębie których występują storczyk lipiennika Loesela Liparis loeselii i mech sierpowiec błyszczący Drepanocladus vernicosus (=Hamatocaulis vernicosus).

Podstawowym zagrożeniem dla walorów przyrodniczych obszaru są zaburzenia naturalne i antropogeniczne związane z destabilizacją warunków hydrologicznych siedlisk hydrogenicznych. Występujące tu łąki wykazują znaczne cechy odwodnienia i degeneracji związanej z zaprzestaniem lub nieregularnością ich użytkowania po roku 1990. Na części z nich (także na siedliskach ciepłolubnych), obserwuje zaawansowany proces zarastania. Ekosystemy te wymagają opracowania kompleksowego programu rewitalizacji poprzez właściwe użytkowanie.

Większość jezior ramienicowych charakteryzuje się dominacją ryb karpiovatych nad rybami drapieżnymi, co sprzyja rozwojowi fitoplanktonu i prowadzi między innymi do ograniczenia siedlisk ramienic. Drobne zbiorniki wodne na obszarach leśnych, często o charakterze dystroficznym, są zwykle wykorzystywane wędkarsko (zarybiane m.in. karpem Cyprinus carpio, być może także wapnowane!), co prowadzi do zaburzenia funkcjonowania tych ekosystemów, procesu często niemożliwego do zahamowania. Niezbędny jest monitoring składu i struktury ichtiofauny rzek, jezior ramienicowych i dystroficznych i w przypadku jezior przebudowa ich rybstanu w kierunku dominacji ryb drapieżnych (konieczne zarybienia rybami drapieżnymi i/lub odtów ryb karpiovatych). Należy przy tym wprowadzić zakaz stosowania zanęt. Niezwykle istotnym zagrożeniem dla walorów przyrodniczych obszaru jest zły stan czystości rzek. Największe zagrożenia związane są generalnie z obecnością podwyższonych wartości materii organicznej i substancji biogennych a także zły stan sanitarny wody (wg danych WIOŚ Poznań za 2005). Tym samym uregulowania wymaga gospodarka

wodno-ściekowa w zlewni rzeki Łobzonki. Należy ograniczyć możliwości budowy elektrowni wodnych poza historycznymi miejscami, przy tym zgodnie z prawem, muszą zostać wyposażone w profesjonalne przepławki z rozbudowanymi korytami o zmiennym przepływie wody. Rozwój turystyki kajakowej wymaga inwestycji w infrastrukturę turystyczną zlokalizowaną punktowo oraz zachowania rygorów i obostrzeń sanitarnych i zaśmiecania rzeki. Sam przepływ kajaków nie stanowi istotnego zagrożenia dla ekosystemu rzeczno-łobzonki. Obszary leśne w większości podlegają gospodarce prowadzonej przez Lasy Państwowe. Szczególną uwagę należy zwrócić na zgodność wprowadzanych drzewostanów z siedliskiem, zachowaniem właściwego udziału starodrzewia oraz ochronę rzadkich i zagrożonych, także regionalnie, siedlisk leśnych. Zagrożeniem jest spontaniczny pojaw, a czasami świadome wprowadzanie, obcych ekologicznie i geograficznie gatunków roślin, w tym gatunków drzewiastych (np. dąb czerwony *Quercus rubra*, świerk *Picea abies*). Niektóre z nich wykazują silne tendencje do ekspansji, co stanowić może poważne zagrożenie dla rodzimej roślinności. Pozostałe najważniejsze zagrożenia to inwestycje przemysłowe (powstawanie zakładów) i zabudowa mieszkaniowa w niewielkim oddaleniu od rzeki, a także wzrost presji związanych wydeptywaniem roślinności brzegowej.

Rysunek. Sieć Natura 2000 w rejonie gminy Więcbork (źródło: usługa wms GDOŚ w geoportal.gov.pl)

KORYTARZE EKOLOGICZNE

W latach 2004-2005 Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk w Białowieży zrealizował na zlecenie Ministerstwa Środowiska projekt pod nazwą „Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce”.

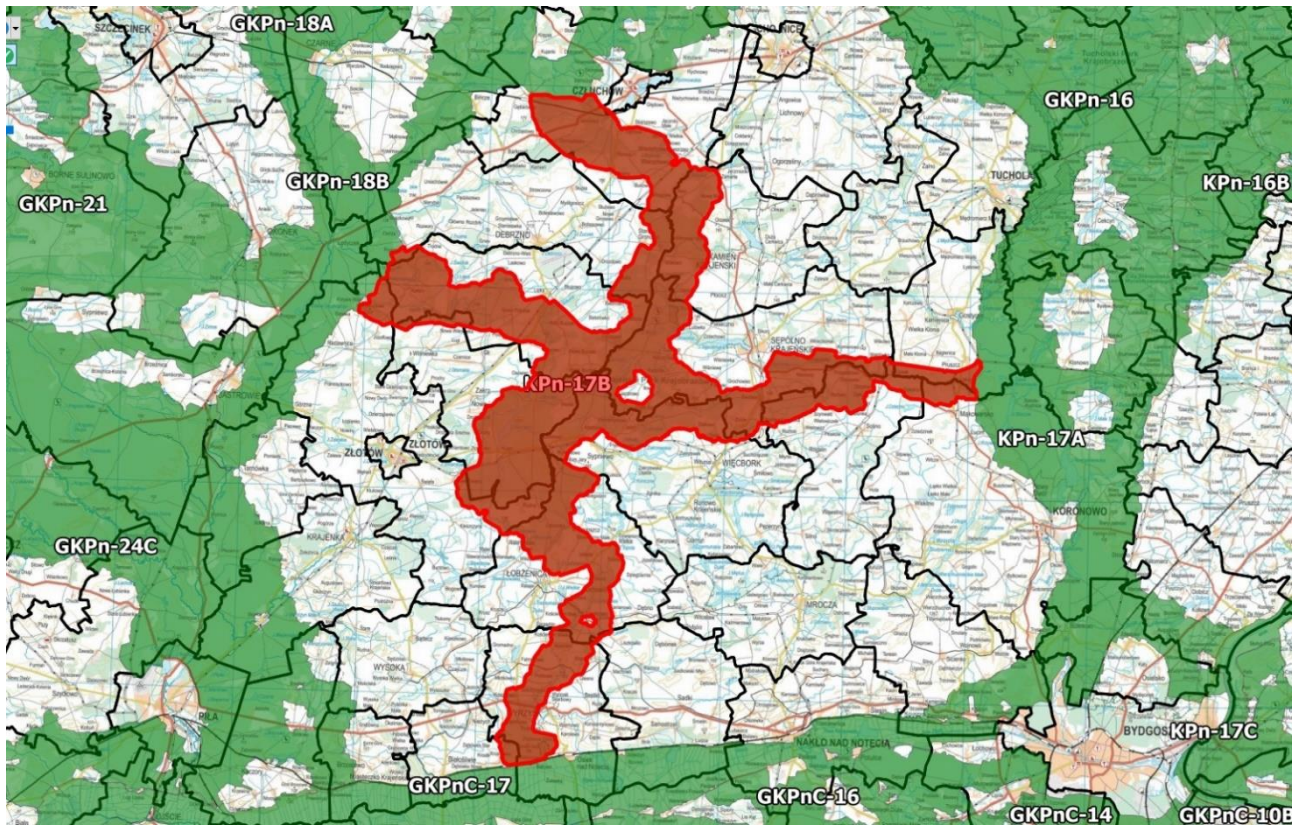
Efektem finalnym opracowania była delimitacja korytarzy ekologicznych na terenie całego kraju. W polskim prawie pojęcie korytarza ekologicznego definiuje ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, wg której korytarz ekologiczny to obszar umożliwiający migrację zwierząt, roślin lub grzybów. Definicja ta oddaje w pełni funkcjonalny sens wyznaczania korytarzy ekologicznych jako systemu łączących się siedlisk służących bytowaniu i przemieszczaniu się gatunków. Dla korytarzy ekologicznych w polskim prawodawstwie nie ustala się szczególnych zasad ochrony (narzuconych prawnie obostrzeń dla zagospodarowania), ale znaczna część korytarzy biegnie przez tereny prawnie chronione, a więc są różnymi formami ochrony objęte.

Teren województwa kujawsko-pomorskiego znalazł się w zasięgu:

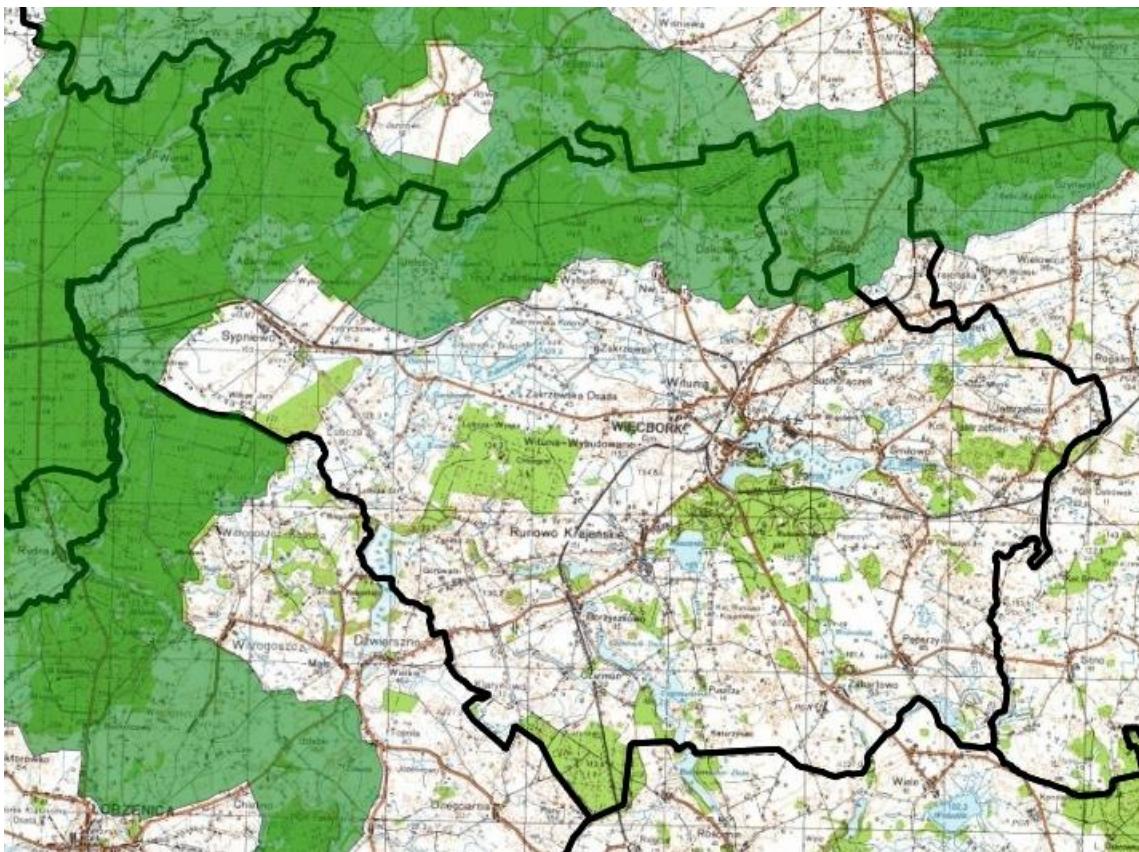
- Korytarza Północnego (KPn) łączącego Puszcę Augustowską na północnym wschodzie Polski (granica z Litwą) z Cedyńskim Parkiem Krajobrazowym na północnym zachodzie (granica z Niemcami),
- Korytarza Północno-Centralnego (KPnC) łączącego Puszcę Białowieską na wschodzie (granica z Białorusią) z Parkiem Narodowym Ujście Warty na zachodzie (granica z Niemcami).

Gmina Więcbork w części znalazła się w przebiegu korytarza KPn-17B (o nazwie „Krajna”). Pokrywa się z on z terenami leśnymi, rolnymi oraz osadniczymi o małej intensywności planowanego zagospodarowania. W korytarzu znajdują się tereny chronione w sieci Natura 2000 oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Messy”. Korytarz w całości leży też w Krajeńskim PK.

Na terenie gminy wyróżniono także korytarze o znaczeniu lokalnym – uzupełniające korytarz KPn-17B (przedstawione zostały na Załączniku nr 4).

Rysunek. Gmina Więcbork na tle korytarzy ekologicznych wyróżnionych przez ZBS PAN w Białowieży. Wyróżniono KPn-17B

Rysunek. Zasięg korytarza KPn-17B w gminie Więcbork

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162, poz. 1568) przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się zagadnienia związane z ochroną zabytków i opieką nad obiektami zabytkowymi. W Studium uwzględnia się problematykę dotyczącą ochrony zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W Studium ponadto ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tym terenie zasobów kulturowych, szczegółowo określone ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzjami o warunkach zabudowy i decyzjami o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W myśl przepisów, ochronie i opiece podlegają m.in. :

- zabytki nieruchome takie jak: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome takie jak: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- zabytki archeologiczne takie jak: pozostałości terenowe osadnictwa pradziejowego i historycznego, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,
- nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków ustanowionymi prawem są:

- wpis do rejestru zabytków.
- uznanie za pomnik historii.
- utworzenie parku kulturowego.
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Działalność służb konserwatorskich i służb planowania przestrzennego w dziedzinie ochrony i rewaloryzacji obiektów i zespołów zabytkowych opiera się przede wszystkim na rozpoznaniu i określeniu obiektów i obszarów, stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej, wprowadzanej w akty prawa miejscowego, jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zapisy te oparte są na wytycznych konserwatorskich sporządzanych przez urzędy ochrony zabytków. Studium uwarunkowań i kierunków wskazuje sposoby sprawowania ochrony zabytków, jakie realizowane mają być w miejscowych planach sporządzanych w oparciu o Studium. Są one także wskazówkami przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i lokalizowaniu inwestycji celu publicznego w sytuacji braku w danym obszarze aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego.

Zarówno na obszarze miasta, jak i gminy Więcbork pozostało szereg obiektów świadczących o historii tej ziemi, ludziach którzy tu żyli i pozostawili trwałe ślady swej obecności. Wiele obiektów o charakterze zabytkowym wpisanych zostało do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, szereg z nich ma wyższą rangę - wpis do rejestru zabytków. Łącznie, na obszarze miasta i gminy znajduje się 240 obiektów, w tym aż 180 domów mieszkalnych z końca XIX i pocz. XX w, zespoły pałacowo - parkowe i dworsko - parkowe, zespoły folwarczne, zagrody, obiekty sakralne, cmentarze.

O najstarszych śladach świadczą stanowiska archeologiczne, które sięgają m, innymi epoki kamienia, żelaza, okresu wczesnośredniowiecznego. Są one rozrzucone po całej gminie i terenie miasta, wkręcone zostały na planszę walorów kulturowych.

Układ przestrzenny samego miasta, jego charakter, historia i zabytki wymagają opracowania odrębnego studium historyczno - konserwatorskiego.

Tabela. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Miejscowość	Obiekt	Data decyzji	Nr Rejestru
Pęperzyn	Kościół ewangelicki, ob. parafialny rzym.-kat. p.w. św. Maksymiliana Kolbe	08.12.1997	A/833
Runowo Krajeńskie	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół parafialny p.w. Św. Trójcy • Cmentarz przykościelny • Ogrodzenie terenu cmentarza murowane 	14.03.1933	A/146
Runowo Krajeńskie		01.04.2004	
Runowo Krajeńskie	Cmentarz ewangelicki	29.05.1992	A/1031
Runowo Krajeńskie	Założenie pałacowo-parkowe: <ul style="list-style-type: none"> • Pałac, ob. Ruina • Park 	26.04.1984	A/1299
Suchorączek	Założenie pałacowo-parkowe	15.12.1984	A/1449
Sypniewo	Zespół kościoła rzym -kat. p.w. św. Katarzyny: <ul style="list-style-type: none"> • Kościół • Cmentarz • Kostnica 	29.05.1992	A/779
Sypniewo	Założenie pałacowo-parkowe: <ul style="list-style-type: none"> • Pałac • Park • Palmiarnia, ob. Dom mieszkalny • Gorzelnia • Spichlerz • Magazyn (d. stajnia) • Grobowiec rodziny Wilkensów 	26.11.1991	A/1131
Więcbork	Kościół parafialny p.w. śś. Szymona i Judy	19.03.1930	A/314
Więcbork	Zespół cmentarza parafialnego rzym.-kat. parafii p.w. Wniebowzięcia NMP i śś. Ap. Szymona i Judy: <ul style="list-style-type: none"> • Cmentarz • Kaplica 	29.05.1992	A/313
Zabartowo	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Jakuba Apostoła: <ul style="list-style-type: none"> • Kościół • Ogrodzenie z bramą • Otoczenie kościoła wraz z działką nr 94 	02.10.2012	A/1619

Miasto Więcbork

Historia miasta ma początki we wczesnym średniowieczu jako grodu, którego reliktów zachowały się nad Jez. Więcborskim. Już w 1383 r. wymienia się Więcbork jako miasteczko, będące we władaniu kolejno: rodu Pęperzyńskich, od końca XV w Zebrzydowskich.

Około połowy XVII w miasto należało do rodu Garczyńskich, a od połowy XVIII do 1821 do Potulickich

Na przestrzeni wieków miasto było wielokrotnie niszczone i wyludniane przez wojny polsko – szwedzkie, zarazy i pożary.

W centrum miasta znajduje się czworoboczny rynek, lekko wydłużony na osi wsch. - zach. z kościołem w płn. - wsch. narożniku.

Na obszarze miasta zachowało się ok. 120 domów murowanych z drugiej połowy XIX i początku XX w.

Z najważniejszych obiektów zabytkowych należy wymienić:

- Kościół parafialny p.w. św. św. Szymona i Judy z lat 1772 - 78 wpisany do rej. zabytków A/314. Kościół jest murowany o skromnych cechach barokowych, powstał z fundacji A. Potulickiego, rozbudowany w 1937 r. o nowe prezbiterium i zakrystię. Jest to kościół jednonawowy, z prezbiterium zbliżonym do kwadratu. Nawa kościoła posiada sklepienie ceglaste, prezbiterium kolebkowo - krzyżowe, wystrój rokokowo - klasycystyczny z 1779 r. Kościół otoczony jest murowanym ogrodzeniem.
- Kościół ewangelicki mur. z 1897/9 r.
- Kaplica p.w. Św. Katarzyny na cmentarzu (góra Św. Katarzyny), zbudowana w 1787 r. z fundacji M. Potulickiego odnowiona w 1908 r. Cmentarz wpisany do rejestru zabytków A/313.
- Kaplica na cmentarzu ewangelickim, mur. z 1924.
- Klasztor ewangelicki sióstr diakonisek z 1905 r. (ob. obiekt oświaty)
- Więzienie mur. ok. 1900 r. (ob. dom mieszkalny)
- Szpital mur. ok. 1890 r., przebudowany 1971 r.
- Dworzec kolejowy mur. ok. 1910 r.
- Poczta mur. z 1906 r..
- Hotel w rynku, mur. koniec XIX w.
- Pozostałości zespołu gazowni z 1908 r.
- Zespół młyna, spichlerze, zespół rzeźni z lat 1900 - 1920.

Obszary wiejskie gminy

Na obszarze gminy zachowało się bardzo dużo obiektów zabytkowych, od zespołów pałacowo - parkowych, poprzez budynki sakralne, a kończąc na wiejskich chałupach. Stan techniczny tych obiektów jest różny, zależy od okresu w którym powstały, funkcji oraz właścicieli. Z obiektów, godnych uwagi historyka sztuki i turysty, zachowały się

- ADAMOWO

3 domy z końca XIX i pocz. XX w.

- BORZYSZKOWO

2 domy mur. z pocz. XX w.

- FRYDRYCHOWO

Dom drewniany z pocz. XX w.

- JASTRZĘBIEC

Kapliczka mur. z ok. 1900 r, pozostałości zespołu dworskiego-gorzelnia ok. 1900 r. i park z XIX w, 3 domy mur. z końca XIX w i pocz. XX w.

- KAROLEWO

Zespół dworski - dwór murowany z pocz. XX w (przebud.) park krajobrazowy. Miejscowy majątek i sąsiedni las były miejscem terroru i kaźni ludności polskiej podczas II WŚ. W dawnej żwirowni - zbiorowe mogiły. W 1945 r. założono cmentarz, wybudowano kaplicę, a w 1970 r. cały teren zmodernizowano. Miejsce pamięci narodowej.

- LUBCZA

Kapliczka mur. z ok. 1900 r, budynek szkoły mur. z 1904 r, zagroda z końca XIX w, 2 drewniane domy z końca XIX w.

- MŁYNKI

Dom mur. z 1921 r.

- NOWY DWÓR

2 dREW. - mur. domy z połowy XIX w.

- PĘPERZYN

Wieś wzmiankowana w 1288 r, należała pierwotnie do arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, klasztoru cystersów z Byszewa, później własność szlachecka m. innymi Pęperzyńskich. Około 1550 r. staje się ośrodkiem protestantów.

Kościół rzym. kat. filialny p.w. św Maksymiliana Kolbe, wybudowany jako ewangelicki w 1778 r. o cechach barokowych. Ołtarz sytuowany od pld, od strony pfn. nadbudowana wieżyczka z latarnią, wewnątrz kryte płaskim stropem. Przy kościele drewniana dzwonnica z XIX w., dzwon z 1858 r.

Zabytkowe domy i zagrody z końca XIX w i pocz. XX w oraz 6 domów mur. z lat. 1910 - 1915.

- RUNOWO KRAJEŃSKIE

Wieś wzmiankowana w 1325 r. jako własność cystersów z Koronowa, w końcu XIV w. była w rękach rodziny Runge, a od XVI w stanowiła własność rodu Orzelskich. W 1595 r. J. Orzelski, kasztelan rogoziński i starosta kościański wybudował dwór obronny (zamek), który około 1860 r. został przebudowany.

W 1945 r. pałac został spalony. Z całego zespołu pałacowego (wpisany do rejestru zabytków – A/1299), pozostały : ruiny pałacu z cylindryczną basztą, park krajobrazowy z 2 pol. XIX w. z okazami starodrzewu i egzotycznych drzew. Pozostały także dom ogrodnika mur - szach. z 1863 r, kancelaria mur. z 1869 r, rządówka mur. z 1905 r, stajnia mur. z końca XIX w, obora mur. z 1873 r, gorzelnia mur. z 1872 r, ogrodzenie mur. ok. 1870 r, dom mieszkalny mur. - szach. z 1890 r.

Kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy, wzniesiony w latach 1606 - 07 z fundacji Jana Orzelskiego.

- SYPNIEWO

Kościół drewniany p.w. Św. Katarzyny zbudowany został w 1781 r, w miejscu poprzedniego, z którego pozostała krypta pod prezbiterium. Kościół jest o konstrukcji szkieletowej. Jednonawowy, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium od zachodu, z przybudówkami po bokach. wystrój kościoła późnobarokowy z XVIII w, ołtarz główny z 1781 r.

Obok kościoła drewniana dzwonnica z 1926 r. i trzema dzwonami z XVII i XIX w.

Pałac eklektyczny z 2 pol. XIX w, zbudowany przez rodzinę Wilckensów, której grobowiec znajduje się w parku krajobrazowym o pow. 8,85 ha z XIX w, z bogatym w gatunki drzewostanem, ze stawem i kanałami. Bryła pałacu jest mocno rozczłonkowana, z przewagą cech klasycystycznych i neorenesansowych. Wnętrze posiada wystrój neobarokowy i neorenesansowy. W narożniku pld.- wsch. znajduje się pięciokondygnacyjna wieża widokowa. W skład zespołu pałacowego wchodzi ekonomówka mur. po 1850 r, przebudowana ok. 1900 r, stajnia, ob. magazyn, mur. z końca XIX w, spichlerz i gorzelnia mur. z końca XIX w.

Zespół młyna z ok. 1910 r, na który składa się młyn i dom młynarza mur.

Domy mieszkalne z końca XIX i pocz. XX w.

- ŚMIŁOWO

Wieś wzmiankowana w 1430 r. Zabudowa zagrodowa z końca XIX wieku.

- WITUNIA

Zespół szkoły: szkoła murowana i budynek gospodarczy mur. drew. ok. 1900 r.

Wiadukt mur. z końca XIX w

Zagroda i domy mieszkalne z końca XIX i pocz. XX w. - domy mur. szach. z ok. poł. XIX i pocz. XX w.

- ZABARTOWO

Wieś wzmiankowana w 1279 r. jako własność klasztorna, a w 1288 arcybiskupstwa gnieźnieńskiego.

Kościół parafialny p.w. Św. Jakuba z 1866 r, otoczony murowanym ogrodzeniem z 2 pol. XIX w, plebania mur. z końca XIX w. Kościół posiada trójbocznie zamknięte prezbiterium, nakryte sklepieniem krzyżowym oraz szerszą i wyższą nawą, kryte stropem. od zachodu wieża zwieńczona wysokim dachem namiotowym. Wystrój kościoła barokowy z XVIII w i neogotycki.

Domy i szkoła mur. - z końca XIX i pocz. XX w.

- ZAKRZEWEK

Domy i zagrody (obory, stodoły, bud. gospod.) murowane, drewniane, szachulcowe z połowy i końca XIX w oraz początków XX w.

- ZAKRZEWSKA KOLONIA

Dworzec kolejowy, mur. z pocz. XX w.

- ZAKRZEWSKA OSADA

Domy mur, szach. - mur., drew. - mur. z 2 poł. XIX w.

INNE OBIEKTY I TERENY CHRONIONE

Poza wymienionymi w poprzednich rozdziałach, do obiektów i obszarów chronionych zalicza także te się chronione na podstawie następujących przepisów:

- ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- ustawy Prawo wodne,
- ustawy Prawo geologiczne i górnicze.

W niniejszym Studium – w rozdziałach temu poświęconych oraz na Załącznikach nr 4 i nr 5 - dokonano szczegółowej charakterystyki obszarów i obiektów chronionych.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROZEŃ GEOLOGICZNYCH

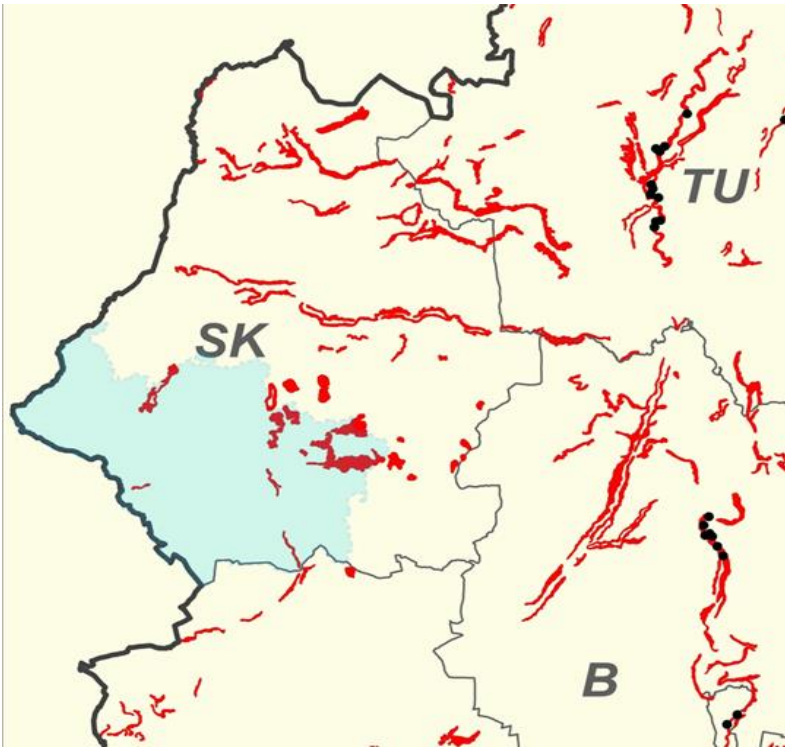
Lokalnie bardzo zróżnicowana rzeźba stwarza teoretyczne warunki występowania ruchów osuwiskowych. Państwowy Instytut Geologiczny sporządził „Przeglądową mapę osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie kujawsko-pomorskim”. Zgodnie z informacją Państwowego Instytutu Geologicznego, na obecnym etapie prac nad identyfikacją terenów zagrożonych ruchami osuwiskowymi: „są to jedynie ogólne i wstępne dane informujące o możliwej predyspozycji obszarów (wynikającej głównie z budowy geologicznej i morfologii) do rozwoju ruchów masowych w poszczególnych powiatach pozakarpaccich, nie potwierdzone zwiadem terenowym, dlatego nie można ich wykorzystywać przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego” (<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/SOPO/download> – informacja pobrana w październiku 2011 r). Tereny te powinny być przedmiotem dalszych szczegółowych badań, które określą rzeczywiste ryzyko zachodzenia tego typu procesów oraz pozwolą na identyfikację sposobów ochrony i zabezpieczeń, ale także określą, jakiego rodzaju zagospodarowanie i działalności mogą być realizowane zarówno w tych obszarach, jak i ich sąsiedztwie. Przy obecnym dosyć ogólnym (sygnalnym) poziomie wiedzy na temat rzeczywistego ryzyka, nie można ich traktować jako obszarów bezwzględnie wykluczanych z możliwości realizacji zagospodarowania.

Na terenie gminy Więcbork w opracowaniu powyższym nie stwierdzono żadnego istniejącego osuwiska, a do „obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych” zaliczono:

- pas wzniesień w północno-wschodniej części gminy (okolice miejscowości Młynki, Jastrzębiec, Karolewo),
- zachodnie zbocze wzniesień w rejonie Suchorączka i Więcborka,
- zbocze rynny w okolicach Zabartowa,
- zalesione tereny w okolicach jezior Jeleń i Diabli Kąt.

Obszary wskazane w powyższym opracowaniu zostały wyznaczone z dużym stopniem ogólności – nie tylko więc nie są zweryfikowane pod kątem występowania rzeczywistych zagrożeń, ale ich zasięgi są znacząco przewymiarowane. Zdecydowana większość obszarów gdzie takie ryzyko się wskazuje, to obszary z przyczyn obiektywnych nieprzydatne dla realizacji zabudowy, które nie będą podlegały presji w tym kierunku. Sam fakt diagnozowania predyspozycji dla wystąpienia ruchów masowych nie przesądza o stopniu ryzyka, ale także nie wyklucza niektórych rodzajów zagospodarowania i użytkowania terenu – na obecnym wstępnym etapie badań, są to wskazania wyłącznie potencjalne, nie poparte szczegółowymi badaniami terenowymi.

Fragment „Przeglądowej mapy osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie kujawsko-pomorskim” - wyjaśnienia w tekście
 Źródło: www.pgi.gov.pl

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

Na terenie gminy stwierdzono występowanie kruszyw naturalnych (piasków i mieszanek piaskowo-żwirowych) – są to surowce dosyć powszechne, często eksploatowane. Na terenie gminy możliwość eksploatacji jest ograniczona ze względu na położenie w parku krajobrazowym, dla którego ustanowiono zakaz eksploatacji kopalin jak też wykonywania prac ziemnych trwale zmieniających rzeźbę terenu. Wprawdzie aktualne są dwa tereny górnicze, ale okresową eksploatację prowadzi się tylko – na bardzo małą skalę - w złożach Zakrzewska Osada I i Puszcza I.

Na terenie gminy zidentyfikowano także i wstępnie rozpoznano złoża węgla brunatnego. Złoże leży w zdecydowanej większości na terenie gminy Więcbork, ale w kierunku południowym rozciąga się także na teren gminy Łobżenica.

Poniżej w tabeli przedstawiono charakterystykę złóż oraz pozyskania surowców w gminie w Centralnej Bazy Danych Geologicznych.

W kolejnej tabeli przedstawiono złoża kruszywa naturalnego (piasków i żwirów) zawarte w Bilansie Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2015 r. W roku 2013 skreślono z bilansu złóż, złoża Śmiłowo I. Dla tego złoża obowiązywał teren górniczy i obszar górniczy (nie były one już wykazywane przez PIG w roku 2015).

Warunki gruntowo-wodne pozwalają na stwierdzenie, że w terenach obniżonych bez wątpienia występują także torfy (wskazuje na to jednoznacznie budowa geologiczna oraz występowanie tego typu złóż w innych obszarach o analogicznych warunkach). Torfy na terenie gminy nie są jednak eksploatowane i niezależnie od zakazu ustanowionego dla Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, w ze względu na ewentualne szkody środowiskowe związane z ich pozyskiwaniem w obecnych na terenie gminy warunkach, bezwzględnie należy powstrzymać się przed ewentualnym rozpoczęciem eksploatacji.

Tabela. Charakterystyka złóż surowców na terenie gminy

ID oraz KOD	Nazwa złoża	Kopalina	Status złoża	Pow. złoża (ha)	Uwagi
2787 KN	Jeleń	Złoża piasków budowlanych	Złoże rozpoznane szczegółowo	1,30	

8050 KN	Zakrzewska Osada I	Złoże mieszanek żwirowo-piaskowych	Złoże eksploatowane okresowo	6,35	Złoże posiada: obszar górniczy teren górniczy
5970 KN	Puszcza I	Złoże piasków budowlanych	Złoże zagospodarowane	5,21	Złoże posiada: obszar górniczy teren górniczy
2877 KN	Suchorączek	Złoże piasków pozostałych	Złoże rozpoznane szczegółowo	3,40	
728 WB	Więcbork	Złoże węgla brunatnych energetycznych	Złoże rozpoznane wstępnie	2150,10	Złoże zalega na głębokości 183-226 m ppt, miąższość złoże wynosi 11,7-25,9 m

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego

Tabela. Złoże kruszywa na terenie gminy wg Bilansu Zasobów Kopalni i Wód Podziemnych w Polsce (wg stanu na 31 XII 2015 r)

Nazwa złoże	Stan zagospodarowania E – eksploatowane R – zasoby rozpoznane szczegółowo P - zasoby rozpoznane wstępnie T - złoże zagospodarowane, eksploatowane okresowo	Zasoby geologiczne bilansowe w tys. ton	Zasoby przemysłowe w tys. ton	Wydobycie w tys. ton
Jeleń	R	108	-	-
Zakrzewska Osada I	T	453	453	-
Puszcza I	E	749	749	13
Suchorączek	R	756	-	-
Więcbork	P	509113	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego

Zachodnią część gminy (w obrębie Sypniewo) bardzo niewielkim fragmentem obejmuje główny zbiornik wód podziemnych w utworach trzecieorzędowych, oznaczony nr 127 i określany jako „Subzbiornik Złotów - Piła - Strzelce Krajeńskie”. Ogólna powierzchnia zbiornika wynosi prawie 3,9 tys. km², średnia głębokość ujęcia 100 m, zaś szacunkowe zasoby dyspozycyjne 186 tys. m³ na dobę. Zbiornik ten nie jest zaliczany do systemu obszarów najwyższej ochrony (ONO), ani obszarów wysokiej ochrony (OWO).

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Na terenie gminy obowiązują dwa tereny górnicze związane ze złożami kruszywa naturalnego o nazwach Zakrzewska Osada I i Puszcza I. Granice powyższych terenów górniczych zostały pokazane na Załączniku nr 4.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

Na terenie gminy nie występują kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

UWARUNKOWANIA ROZWOJU KOMUNIKACJI

Transport drogowy

Gmina leży poza przebiegiem dróg krajowych. Są one dostępne w niedużej odległości od granic gminy – w rejonie gminy dostępne są drogi nr 25 oraz nr 10. Dostęp do nich za pomocą dróg niższej rangi jest dosyć dobry, a więc brak dróg krajowych nie ogranicza istotnie dostępności gminy. Najbliższe drogi krajowe dostępne są za pomocą dróg wojewódzkich w Sępólnie Krajeńskim (droga nr 25 – odległość ok. 13 km) i Nakle (droga nr 10 – odległość ok. 30 km; poza tym droga nr 10 dostępna jest także w Wyrzysku).

Więcbork jest węzłem dróg wojewódzkich (zbiegają się tu drogi wojewódzkie z 4 kierunków, ponadto drogi powiatowe z 3 kierunków). Miasto ze względów fizyczno-geograficznych posiada ograniczoną przepustowość układu drogowego, a węzłowy charakter powoduje bardzo intensywny ruch w centrum miasta. Jego skala jest jednym z największych problemów rozwoju miasta.

Gmina Więcbork dostępna jest za pomocą trzech dróg wojewódzkich:

- droga nr 241 – z Rogóźna w województwie wielkopolskim do Tucholi; łączna długość drogi wynosi 94 km, na terenie gminy droga biegnie przez Więcbork oraz Zabartowo

Droga ta ma podstawowe znaczenie dla zapewnienia dostępności gminy z siedziby powiatu – Sępólna Krajeńskiego oraz dla zapewnienia dostępności do dróg krajowych (zarówno 25 w Sępólnie jak i 10 w Nakle). Jest wykorzystywana do organizacji komunikacji autobusowej PKS. Cechuje się największą skalą ruchu także ze względu na intensywne wykorzystanie dla tranzytowego ruchu ciężarowego – z tego względu na należy do ważniejszych dróg wojewódzkich w skali województwa kujawsko-pomorskiego. W Więcborku droga biegnie w osi północ-południe przez większość terenu miasta – stanowi duże zagrożenie dla bezpieczeństwa.

- droga nr 242 – z Więcborka do Wyrzyska w województwie wielkopolskim; łączna długość drogi to 32 km, na terenie gminy droga biegnie przez Runowo Krajeńskie i Borzyszkowo, w Więcborku rozpoczyna się już poza terenem zabudowy miasta

Droga biegnie z Więcborka w kierunku południowo-zachodnim, i ma podstawowe znaczenie dla dostępności Runowa Krajeńskiego. Cechuje się niewielkim natężeniem ruchu. Wprawdzie ma status drogi wojewódzkiej, ale w sieci dróg tej kategorii należy do dróg o najmniejszym znaczeniu dla funkcjonowania województwa.

- droga nr 189 – z Więcborka do Jastrowia w województwie wielkopolskim (przez Złotów); łączna długość drogi to 50 km, na terenie gminy droga biegnie przez Więcbork, Witunię, Zakrzewską Osadę, Sypniewo i Dorotowo, ponadto zapewnia dostępność Zakrzewka, Adamowa i (częściowo nie jest tu jedyną główną drogą) Lubczy.

Droga ta ma podstawowe znaczenie dla funkcjonowania gminy, ponieważ zapewnia połączenia wzdłuż osi wschód - zachód, zwłaszcza połączenie Więcborka z Sypniewiem, gdzie służy także do realizacji połączeń PKS. Relacja, którą obsługuje w ujęciu międzywojewódzkim nie należy do intensywnie użytkowanych, stąd cechuje się (na tle innych dróg wojewódzkich) niewielkim natężeniem ruchu. Wprawdzie ma status drogi wojewódzkiej, ale na terenie gminy ma znacznie większą rolę w obsłudze gminy (dostępność zewnętrzna dla tak dużych miejscowości jak Sypniewo i Witunia), niż dla realizacji potrzeb wojewódzkich.

Łącznie drogi wojewódzkie mają na terenie gminy długość prawie 38 km. Cechują się umiarkowanie dobrym stanem technicznym.

Bardzo duże znaczenie dla funkcjonowania gmin ma zazwyczaj także sieć dróg powiatowych. Celem dróg powiatowych jest tworzenie połączeń głównych miejscowości z siecią dróg wyższej rangi oraz z głównymi ośrodkami obsługi na poziomie powiatu. W gminie Więcbork gęstość sieci dróg powiatowych nie jest duża – co być może wynika z faktu ponadprzeciętnie dużej długości dróg wojewódzkich i obsługi największych wsi gminy za pomocą dróg tak wysokiej rangi. Drogi wojewódzkie i powiatowe zapewniają jednak dostępność wszystkich dużych i średnich miejscowości – niektóre są dostępne w ich sieci z kilku kierunków (poza Więcborkiem – Borzyszkowo, Jastrzębiec, Lubcza, Pęperzyn, Sypniewo, Śmiłowo, Zabartowo). Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 63,268 km.

Drogi powiatowe na terenie gminy to:

Numer drogi	Nazwa drogi powiatowej	Łączna długość drogi (km)	Długość drogi na terenie gminy Więcbork (km)	Uwagi
1122C	Zaleśniak - Iłowo - Sypniewo	10,363	4,666	Droga na odc. od km 0+000 do km 5+697 położona jest na terenie gminy Sępólna Krajeńska

1123C	Adamowo - Sypniewo	1,818	1,818	
1124C	Dorotowo - Dorotowo stacja PKP	0,285	0,285	
1125C	Sypniewo - Borzyszkowo	9,325	9,325	
1126C	Lubcza - droga nr 189	2,179	2,179	
1127C	Zakrzewek - droga nr 189	3,159	3,159	
1128C	Sypniewo - Sypniewo stacja PKP	0,307	0,307	
1129C	Sępólno Krajeńskie - Nowy Dwór - Więcbork	13,379	6,735	Droga na odc. od km 0+000 do km 6+644 położona jest na terenie gminy Sępólno Krajeńskie
1130C	Borzyszkowo - Rościmin	4,304	4,304	
1132C	Sępólno Krajeńskie - Jastrzębiec	13,779	1,197	Droga na odc. od km 0+000 do km 2+857 położona jest na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, na odc. 2+857 do km 12+582 położona jest na terenie gminy Sośno, na odc. od km 12+582 do km 13+779 położona jest na terenie gminy Więcbork
1133C	Więcbork - Wielowicz	8,863	4,507	Droga na odc. od km 0+000 do km 4+507 położona jest na terenie gminy Więcbork, na odc. 4+507 do km 5+808 położona jest na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, na odc. od km 5+808 do km 8+863 położona jest na terenie gminy Sośno
1134C	Więcbork - Jastrzębiec - Płosków - Sośno	16,984	9,513	Droga na odc. od km 0+000 do km 9+513 położona jest na terenie gminy Więcbork, na odc. 9+513 do km 16+984 położona jest na terenie gminy Sośno
1141C	Jastrzębiec - Tonin - Wąwelnio	7,168	1,046	Droga na odc. od km 0+000 do km 1+046 położona jest na terenie gminy Więcbork, na odc. 1+046 do km 7+168 położona jest na terenie gminy Sośno
1142C	Jastrzębiec - Karolewo	2,192	2,192	
1143C	Śmiłowo - Pęperzyn	5,811	5,811	
1144C	Pęperzyn - Pęperzyn stacja PKP	0,174	0,174	
1145C	Zabartowo - Wąwelnio - Wierzchucin Królewski	15,848	4,819	Droga na odc. od km 0+000 do km 4+819 położona jest na terenie gminy Więcbork, na odc. 4+819 do km 15+848 położona jest na terenie gminy Sośno
1148C	Runowo Krajeńskie stacja PKP - Borzyszkowo	0,293	0,293	
1150C	Zabartowo - Witosław - Olszewka - Nakło	1,984	1,984	

Sieć dróg wyższej rangi uzupełniana jest przez drogi gminne. Drogi gminne, z racji obsługi większości miejscowości przez drogi wyższej rangi nie mają tak dużego znaczenia dla zapewnienia dostępności, ale mają duże znaczenie dla codziennej obsługi ludności i jakości życia, gdyż w wielu wsiach to właśnie drogi gminne stanowią podstawowy układ wewnętrzny; są także ważne dla obsługi rolnictwa. Drogi gminne obsługują przysiółki i oddalone części miejscowości. Gęsta sieć dróg tej kategorii funkcjonuje w mieście Więcbork (jako ulice miejskie) i w dużej mierze są to drogi o nawierzchni bitumicznej. Na obszarach wiejskich drogi gminne mają długość ok. 80 km. Ich stan techniczny jest zróżnicowany ale najczęściej co najmniej dostateczny.

Wykaz dróg gminnych

L.p.	Obszar	Numer drogi	Nazwa drogi
1.	Obszar wiejski	020201C	Adamowo - Sypniewo
2.	Obszar wiejski	020202C	Dorotowo - Wymysłowo - Wilcze Jary - Sypniewo
3.	Obszar wiejski	020203C	Wilcze Jary - Sypniewo
4.	Obszar wiejski	020204C	Droga nr 01122C - Jeleń
5.	Obszar wiejski	020205C	Sypniewo - Frydrychowo - Zakrzewska Osada
6.	Obszar wiejski	020206C	Zakrzewek - Nowy Dwór - Zboże
7.	Obszar wiejski	020207C	Zakrzewek Wybudowanie - Witunia - Więcbork
8.	Obszar wiejski	020208C	Dalkowo - Więcbork
9.	Obszar wiejski	020209C	Zakrzewska Osada - droga nr 01127C
10.	Obszar wiejski	020210C	Suchorączek - Śmiłowo
11.	Obszar wiejski	020211C	Śmiłowo - Karolewo - Pęperzyn
12.	Obszar wiejski	020212C	Młynki - droga nr 01134C
13.	Obszar wiejski	020213C	Biegodzin - Lubcza
14.	Obszar wiejski	020214C	Stara Lubcza - Górowatki - Runowo Krajeńskie
15.	Obszar wiejski	020215C	Górowatki - Klarynowo - Borzyszkowo
16.	Obszar wiejski	020216C	Runowo - Puszcza - Katarzyniec
17.	Obszar wiejski	020217C	Czarmuń - Puszcza - Zabartowo
18.	Obszar wiejski	020218C	Droga nr 241 - Pęperzyn
19.	m. Więcbork	020701C	28-go Stycznia
20.	m. Więcbork	020702C	Aleja 600-lecia
21.	m. Więcbork	020703C	Bojowników o Wolność i Demokrację
22.	m. Więcbork	020704C	Brzozowa
23.	m. Więcbork	020705C	Dolna
24.	m. Więcbork	020706C	Dworcowa
25.	m. Więcbork	020707C	Franciszka Zubrzyckiego
26.	m. Więcbork	020708C	Górna
27.	m. Więcbork	020709C	Hanki Sawickiej
28.	m. Więcbork	020710C	Pl. Jana Pawła II
29.	m. Więcbork	020711C	Janka Krasickiego
30.	m. Więcbork	020712C	Kasztanowa
31.	m. Więcbork	020713C	Kościuszki
32.	m. Więcbork	020714C	Krótka
33.	m. Więcbork	020715C	Lipowa
34.	m. Więcbork	020716C	Targowa
35.	m. Więcbork	020717C	Mieczysława Wągrowskiego
36.	m. Więcbork	020718C	Ogrodowa
37.	m. Więcbork	020719C	Orla
38.	m. Więcbork	020720C	Parkowa
39.	m. Więcbork	020721C	Piaskowa
40.	m. Więcbork	020722C	Potulickich
41.	m. Więcbork	020723C	Rybacka
42.	m. Więcbork	020724C	Salomona Jaszuńskiego
43.	m. Więcbork	020725C	Słoneczna
44.	m. Więcbork	020726C	Sportowa
45.	m. Więcbork	020727C	Stary Rynek
46.	m. Więcbork	020728C	Stroma
47.	m. Więcbork	020729C	Strzelecka
48.	m. Więcbork	020730C	Szkolna
49.	m. Więcbork	020731C	Tartaczna
50.	m. Więcbork	020732C	Wandy Wasilewskiej
51.	m. Więcbork	020733C	Wodna

Transport kolejowy

Przez teren gminy będą dwie linie kolejowe:

- linia nr 281 – z Chojnic do Oleśnicy, na terenie województwa kujawsko-pomorskiego linia ta wchodząc z kierunku Chojnic biegnie przez Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Mroczę, Nakło, Kcynię, Janowiec Wielkopolski i wychodzi w kierunku Gniezna. Jest to linia jednotorowa, niezelektryfikowana. Linia jest nieczynna dla ruchu pasażerskiego od połowy roku 2000. Może być wykorzystywana dla ruchu towarowego.

Zgodnie z informacją Polskich Linii Kolejowych (stan na koniec 2012 roku) infrastruktura umożliwi ruch z prędkością od 40 do 80 km/h. Na linii 281 na terenie gminy zlokalizowano dwie stacje - w Runowie Krajeńskim i Więcborku. W przededniu zawieszenia ruchu pasażerskiego w połowie roku 2000, dziennie kursowały 4 pary pociągów w relacji Nakło - Chojnice. Odległość z Więcborka do Nakła wynosi 34 km, a przeciętny czas jazdy wynosił wówczas ok. 50 minut, natomiast odległość do Chojnic - 41 km, a czas jazdy ok. 55 minut.

- linia nr 240 ze Świecia do Złotowa; linia jest nieczynna dla ruchu. Nie jest już obecnie wykazywana na mapie sieci Polskich Linii Kolejowych. Jest zdewastowana i nieprzejezdna. Nie wydaje się możliwe przewrócenie ruchu.

Na linii tej, na terenie gminy znajdowały się przystanki w: Pęperzynie, Więcborku, Zakrzewskiej Kolonii, Sypniewie i Dorotowie. Komunikacji pasażerskiej zaprzestano w początku lat 90-tych. Kursowały 3 pary połączeń w relacji Laskowice Pomorskie - Złotów. O małej przydatności dla codziennej obsługi mieszkańców decydowała, oprócz małej liczby połączeń i niezbyt korzystnych pór kursowania pociągów, przede wszystkim mała prędkość podróży. Przy odległości z Więcborka do Złotowa równej 33 km podróż trwała godzinę, natomiast do stacji przesiadkowej w Terespolu Pomorskim, odległej o 70 km - prawie 2 godziny.

Inne rodzaje transportu

Na terenie gminy nie rozwinęły się inne – poza transportem rowerowym – rodzaje transportu. Rozwijana się sieć dróg rowerowych o znaczeniu zarówno komunikacyjnym (bezpieczne dojazdy do pracy, szkoły, miejsc realizacji potrzeb w zakresie handlu i usług) ale także o znaczeniu rekreacyjno-wypoczynkowym (dla mieszkańców gminy oraz turystów przebywających na terenie gminy). Od kilku lat realizowany jest projekt ścieżki rowerowej łączącej Więcbork z Sępólnem Krajeńskim.

UWARUNKOWANIA ROZWOJU INFRASTRUKTURY

Gospodarka wodno – ściekowa

Gospodarka wodno-ściekowa, podobnie jak gospodarka odpadami oraz zbiorcze instalacje grzewcze leży w kompetencjach Zakładu Gospodarki Komunalnej w Więcborku.

Gmina sukcesywnie rozbudowuje systemy wodno-kanalizacyjne – w ostatnich latach przyrosty długości sieci oraz liczby obsługiwanych mieszkańców są bardzo znaczące. Sieć wodociągowa, której rozwój nastąpił przede wszystkim w ostatnich latach obejmuje obecnie miasto i większość miejscowości na terenie całej gminy - jednak wciąż dostępu do wody z wodociągu nie ma ok. 35% mieszkańców wiejskich i 10% mieszkańców miasta. Sieć bazuje na 6 ujęciach wody ze stacjami uzdatniania – w Więcborku, Wituni, Runowie, Sypniewie, Jastrzębcu i Pęperzynie.

Długość sieci wodociągowej to obecnie ponad 90 km w mieście i ponad 61 km na obszarach wiejskich. Sieć dochodzi do większości miejscowości – bo tylko Młynki, Katarzyniec i Zakrzewska Osada Wybudowanie nie są w ogóle podpięte do wodociągu – ale w poszczególnych miejscowościach jest bardzo różny stopień posesji podłączonych do sieci, co wpływa na niski wskaźnik ogólnej obsługi. W kilku miejscowościach jest to zaledwie kilka-kilkanaście przyłączy.

Mieszkańcy gminy zaopatrywani są w wodę do celów bytowych z komunalnych ujęć wody eksploatowanych przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Więcborku. Są to ujęcia:

Lokalizacja ujęcia	Nr studni	Głębokość studni (m)	Zasoby eksploatacyjne studni (m ³ /h)	Pobór wody w ujęciu
Pęperzyn	2	33,0	34	Q max/h (m ³) = 28,5 Q śr/dobę (m ³) = 267,3 Q max/dobę (m ³) = 330,
	1	30,0	18,5	
Witunia	1a	47,0	35	Q max/h (m ³) = 20,3 Q śr/dobę (m ³) = 140,0 Q max/dobę (m ³) = 162,0
	2	49,0	46	
Runowo Krajeńskie	2	127,0	34	Q max/h (m ³) = 33,0

	3	130,0	36,5	Q śr/dobę (m ³) = 660,0 Q max/dobę (m ³) = 793,0
Więcbork	4	129,0	50	Q max/h (m ³) = 98,9
	5	130,0	46	Q śr/dobę (m ³) = 2371,0
	1z	38,0	80	Q max/dobę (m ³) = 1976,0
	3	41,0	102	
Sypniewo	2	54	73	Q max/h (m ³) = 45,0 Q śr/dobę (m ³) = 368,0 Q max/dobę (m ³) = 600,0
	1	57,3	35	Q max/h (m ³) = 4,9 Q śr/dobę (m ³) = 35,0 Q max/dobę (m ³) = 49,0
Jastrzębiec				

Źródło: Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Gminy Więcbork. Aktualizacja na lata 2008-2011 z perspektywą na lata 2012-2015

Na terenie gminy działa także kilka ujęć zakładowych – należących do nadleśnictw, szpitala, zakładów produkcyjnych.

Gmina obsługiwana jest w zakresie oczyszczania ścieków przez mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię zlokalizowaną w miejscowości Runowo Młyn. Ścieki z oczyszczalni doprowadzane są do rzeki Orli. Jej maksymalna przepustowość to 2000 m³/dobę, a przepustowość rzeczywista wynosiła w roku 2013 - 264 tys. m³/rok (teoretyczna maksymalna - 600), jest to więc obecnie oczyszczalnia o średniej wielkości. Odbiornikiem ścieków jest rzeka Orla. W odprowadzanych ściekach oczyszczonych znajdują się następujące ładunki zanieczyszczeń (kg/rok dla roku 2014): BZT5 – 1077, ChZT – 17700, zawiesina ogólna – 1892, azot ogólny – 8386, fosfor ogólny – 173. Są to wartości dosyć duże w porównaniu z innymi oczyszczalniami o podobnej przepustowości, a nawet z większymi. Dla oczyszczalni ścieków nie planuje się rozbudowy i modernizacji.

Długość sieci kanalizacyjnej to 9,2 km w mieście i 38,0 km na obszarach wiejskich. Obydwie wartości są wielokrotnie wyższe niż notowane jeszcze przed kilku laty. Do kanalizacji podłączono ponad połowę mieszkańców miasta Więcbork (ok. 60% wg GUS w roku 2013) oraz około 2/5 mieszkańców wiejskich (co na obszarach wiejskich jest wskaźnikiem bardzo korzystnym w porównaniu z innymi gminami województwa, zwłaszcza jeśli uwzględni się niekorzystne warunki związane z wielkością gminy i rozproszeniem osadnictwa). Jednak na obszarach wiejskich wysoki wskaźnik jest efektem głównie rozwoju sieci w największej wsi Sypniewo, które skupia prawie 60% wszystkich podłączeń do budynków. Do kanalizacji podłączono miejscowości (wg liczby przyłączy): Więcbork, Sypniewo, Pęperzyn, Runowo Krajeńskie, Nowy Dwór, Suchorączek, Runowo-Młyn, Śmiłowo.

Dla oczyszczalni w Runowie w roku 2007 wyznaczono aglomerację kanalizacyjną (Rozporządzenie nr 7/2007 Wojewody kujawsko-pomorskiego z dnia 7 września 2007 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Więcbork.), dla której równoważna liczba mieszkańców wynosi 7055, a obszar obejmuje miasto Więcbork oraz wsie Pęperzyn, Sypniewo, Runowo Młyn, Runowo Krajeńskie, Nowy Dwór, Suchorączek, Adamowo, Borzyszkowo, Czarmuń, Zakrzewek, Zakrzewska Osada, Lubcza, Śmiłowo, Witunia i Zabartowo (wszystkie położone w gminie Więcbork).

Charakter osadnictwa w gminie nie sprzyja rozwojowi sieci kanalizacyjnej, bowiem przy dużej powierzchni gminy wiele miejscowości cechuje się rozproszoną zabudową – przy takich uwarunkowaniach realizacja sieci wiąże się z niewspółmiernie wysokimi kosztami ekonomicznymi.

Tabela. Stan rozwoju infrastruktury technicznej

a) sieć wodociągowa

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej (km)																			
miasto	14,1	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0	19,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
obszary wiejskie	54,3	55,8	57,3	58,8	62,3	73,0	73,0	64,0	64,0	65,0	65,0	82,0	116,0	149,0	176,0	176,0	176,0	190,0	205,0
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)																			
miasto	504	501	501	501	521	550	550	600	625	647	670	680	697	741	771	771	771	811	811
obszary wiejskie	677	680	731	731	754	749	749	800	811	823	831	868	908	952	1052	1052	1062	1153	1173
ludność korzystająca z sieci wodociągowej (osoby)																			
miasto	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	5216	5194	5185	5168	5245	5243	5229	5261	5414	5418	5454	5415
obszary wiejskie	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	3949	3944	4007	4024	4073	4164	4294	4426	4493	4495	4696	4732

b) sieć kanalizacyjna

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)																			
miasto	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	3,2	2,8	2,8	2,8	2,8	4,5	4,5	5,5	5,5	7,0	8,7	9,2	9,2
obszary wiejskie	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	0,0	1,3	0,5	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	3,0	5,0	9,3	37,8	38,0
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt)																			
miasto	72	71	71	71	104	104	114	620	620	624	629	674	372	405	495	598	683	743	756
obszary wiejskie	30	20	20	20	20	0	20	5	41	41	41	41	41	41	56	182	287	294	297
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osoby)																			
miasto	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	2523	2552	2552	2545	2659	2655	2716	2874	3121	3396	3596	3596
obszary wiejskie	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	836	1637	1654	1654	1647	1655	1676	1709	2128	2785	2815	2826

c) korzystający z sieci (% ogółu ludności)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
wodociąg												
miasto	88,9	89,1	89,2	89,6	89,6	89,7	90,1	90,2	90,2	90,2	90,7	90,7
obszary wiejskie	54,8	55,1	55,4	55,6	56,6	57,5	58,6	60,9	60,9	61,1	63,7	64,1
kanalizacja												
miasto	43,0	43,8	43,9	44,1	45,4	45,4	46,8	49,3	52,0	56,5	59,8	60,2
obszary wiejskie	11,6	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	23,5	28,8	37,9	38,2	38,3
gaz												
miasto	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
obszary wiejskie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Gospodarka odpadami

Gmina obsługiwana była w przeszłości przez składowisko odpadów komunalnych w Dalkowie. Składowisko zostało zamknięte w roku 2013 i zrehabilitowane w roku 2015. Zgodnie z Raportem o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2011 (WIOŚ Bydgoszcz) składowisko zajmowało powierzchnię 1,9 ha, a ilość nagromadzonych odpadów wynosiła w roku 2011 - 16201 t, przy czym roczny przyrost w roku 2011 to 1734 t. W roku 2011 składowisko było niemal w pełni wypełnione. Likwidacja składowiska wynika ze zmiany ogólnokrajowych zasad prowadzenia gospodarki odpadami, ponieważ ogólny poziom wyposażenia w niezbędne instalacje był prawidłowy.

„Plan gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023”, uchwalony przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego Uchwałą Nr XXVI/434/12 z dnia 24 września 2012 r, lokuje gminę w Regionie 1 Tucholsko-Grudziądzkim, w którym przewidziano instalacje do przetwarzania odpadów – mechaniczno-biologiczne, przetwarzanie odpadów zielonych oraz składowanie odpadów – w Bładowie (gm. Tuchola), Sulnówku (gm. Świecie) i Zakurzewie (gm. Grudziądz).

Zaopatrzenie w energię elektryczną

Źródłem zasilania gminy w energię elektryczną jest główny punkt zasilania (GPZ) WN/SN, zlokalizowany na terenie gminy w miejscowości Runowo. Wyposażony jest on w dwa transformatory o mocy 2x10 MVA. GPZ zasilany jest liniami wysokiego napięcia 110 kV z kierunku Sępólna Krajeńskiego i Paterka w gminie Nakło. Linie te przebiegają na kierunku północ - południe w środkowej części gminy. Ogółem długość ich na terenie gminy wynosi ok. 17 kilometrów. Z powyższego GPZ wyprowadzonych zostało siedem linii kablowych średniego napięcia, na istniejącą sieć napowietrzną pracującą na terenie gminy Więcbork oraz dla zaopatrzenia gmin ościennych: Sępólna Krajeńskiego, Sośna i Mroczy. W kierunku miasta wyprowadzone zostały dwie linie SN („Chrobrego” i „Strzelecka”), natomiast na teren gminy i gmin ościennych pozostałe pięć linii. Są to linie wyprowadzone w kierunku Sępólna Krajeńskiego, Sypniewa, Sitna, Mroczy i Wiela. Z linii tych poprzez stacje transformatorowe odbywa się zasilanie poszczególnych odbiorców.

Łącznie na terenie gminy znajduje się prawie 200 stacji transformatorowych, z których część wymaga wymiany ze względu na przestarzały charakter (stacje typu ŻH). Łączna moc zainstalowanych transformatorów w tych stacjach oraz moc możliwa do osiągnięcia przy rozbudowie stacji jest w stanie pokryć wszystkie potrzeby gminy w okresie docelowym. Jednakże niezbędne są inwestycje w kierunku dogęszczania sieci transformatorów - z uwagi na zbyt długie w niektórych przypadkach obwody niskiego napięcia, jak również na przestarzały typ niektórych stacji, ale również w przypadku rozwoju nowego zagospodarowania (dla każdej większej inwestycji, konieczna jest budowa urządzeń elektroenergetycznych zgodnie z warunkami technicznymi wydanymi przez odpowiednie służby energetyczne).

Na terenie gminy w miejscowości Witunia i Runowo Krajeńskie działają cztery siłownie wiatrowe. Poza tym brakuje źródeł wytwarzania energii o charakterze komercyjnym.

Zaopatrzenie w gaz

Gmina Więcbork nie jest zgazyfikowana, a przez jej teren nie przebiega aktualnie żaden dystrybucyjny gazociąg wysokiego ciśnienia, który mógłby stanowić źródło zasilania w gaz ziemny. Docelowo planuje się budowę gazociągu dystrybucyjnego wysokiego ciśnienia DN 200, który będzie spinał sieć zasilającą dla zachodniej części województwa i połączy sieć dochodzącą obecnie od północy do Sępólna Krajeńskiego a od południa – do Nakła. Gazociąg ten będzie przebiegał przez tereny gminy Więcbork i zakłada się realizację stacji redukcyjno-pomiarowej I-go stopnia (stacji gazowej wysokiego ciśnienia), która umożliwi rozwój sieci na terenie gminy. Gazyfikacja na terenie gminy powinna odbywać się w oparciu o „Koncepcję programową gazyfikacji miasta i gminy Więcbork” - opracowanie to wskaże etapy gazyfikacji, trasy i średnice gazociągów, lokalizację stacji gazowej wysokiego ciśnienia oraz koszty inwestycji. Aktualnie inwestor - Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. – warunkuje realizację inwestycji pozyskaniem na nią środków zewnętrznych

Ciepłownictwo

Na terenie gminy przeważają indywidualne systemy grzewcze. Zakład Gospodarki Komunalnej w Więcborku prowadzi 12 instalacji zbiorczych – 10 w Więcborku, 1 w Sypniewie i 1 w Pęperzynie. Są to kotłownie zaopatrujące w ciepło zabudowę wielorodzinną. Kotłownia osiedlowa w Więcborku od 2003 roku wykorzystuje biomasę.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Tereny dla realizacji zadań publicznych o znaczeniu ponadlokalnym obejmują zadania wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (przed nazwą zadania podano jego numer z Planu). W PZPW dla obszaru gminy Więcbork przewidziano następujące zadania:

o znaczeniu krajowym	
2	Ochrona gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze
o znaczeniu wojewódzkim	
39	*Opracowanie programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego
40	*Realizacja programu zwiększenia lesistości i zadrzewień województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2001-2020
45	Opracowanie Planu ochrony Krajeńskiego Parku Krajobrazowego
52	Rekultywacja zdegradowanych jezior z należyтым rozpoznaniem uwarunkowań i celowości takich zabiegów, w szczególności: Rudnickiego Wielkiego, Głębocka w Tucholi, Sępoleńskiego, Więcborskiego, Witostawskiego, Chalińskiego, Łasińskiego Zamkowego, Skrwilna, Chodeckiego, Lubieńskiego, Mogileńskiego, Ostrowickiego, Szydłowskiego, Tonowskiego, Wolickiego, Ziolo, Żnińskiego Dużego i Małego - UWAGA na terenie gminy dotyczy Jeziora Więcborskiego
53	Rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych (dotyczy miasta Więcbork)
84	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 241
106	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 189
110	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 242
177	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Nakło-Mrocza-Sępólno Krajeńskie Dn 250mm/150mm

* zadania, dla których w planie zagospodarowania przestrzennego województwa nie określono precyzyjnych wskaźników lokalizacyjnych dla gminy Więcbork - należy zakładać, że dotyczą całej przestrzeni gminy

Powyższe zadania zostały uwzględnione w części projektowej Studium – przy ustalaniu kierunków zagospodarowania poszczególnych aspektów rozwoju gminy.

Zamieszczony powyżej wykaz zawiera nazwę zadania, nie rozstrzyga natomiast czy zadanie to pozostaje nadal aktualne. Oprócz zadań wymienionych powyżej, do zadań realizujących cele publiczne o znaczeniu ponadlokalnym, zaliczyć należy utrzymanie we właściwym stanie technicznym dróg powiatowych. Znaczenie ponadlokalne (powiatowe) ma także infrastruktura społeczna (edukacyjna i opiekuńcza) działająca w Więcborku, Sypniewie i Suchorączku.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMAGAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Teren gminy położony jest poza zasięgiem zagrożeń powodziowych wyznaczanych przez Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej. Zgodnie z publikowanymi przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej mapami zagrożenia powodziowego – na terenie gminy nie występują tego typu zagrożenia.